

**”MIKÄ IHMEEN GREEN CARE?”
- LUONNON JA ELÄIMIEN MERKITYS
VANKEINHOIDOSSA**

Heidi Kajander

”MIKÄ IHMEEN GREEN CARE?”
- LUONNON JA ELÄIMIEN MERKITYS
VANKEINHOIDOSSA

Heidi Kajander
Opinnäytetyö, kevät 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Päihteet ja syrjäytyminen
Sosionomi YAMK

TIIVISTELMÄ

Kajander, Heidi. ”Mikä ihmeen Green Care?” - Luonnon ja eläimien merkitys vankeinhoidossa. Helsinki, kevät 2013, 100s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Päihteet ja syrjäytyminen, Sosionomi (YAMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Keravan vankilan Kiskohoidon vankien, eli oppilaiden, kokemuksia vankilan puutarhatoiminnasta. Tausta-ajatuksena tutkimuksessa on Green Care -toiminta, joka perustuu luonnon ja maaseutu ympäristön resurssien hyödyntämiselle erilaisten asiakasryhmien henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin sekä elämänlaadun edistämiseksi. Keravan vankilassa on mukailleen hyödynnetty Green Care -toiminnan ajatusta muun muassa vankilan puutarhalla tapahtuvassa työtoiminnassa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, johon keräsin aineiston seitsemältä Kiskohoidon oppilailta syksyn 2012 aikana. Aineistonkeruumenetelmänä käytin narratiivista haastattelua. Kaikki haastateltavat olivat työskennelleet vankilan puutarhalla Kiskohoidon aikana keskimäärin noin puoli vuotta.

Tulosten perusteella puutarhatoiminta koettiin kuuluvan tärkeäksi osaksi Kiskohoittoa. Työtoiminta piristi päihdekuntoutuksellista arkea tarjoamalla mahdollisuuden rentoutua raskaaksi koettujen asioiden työstämisestä. Puutarhatoiminnan vastuualueista lampaiden hoito nousi merkittävään rooliin, kasvien parissa tehtävän työn jäädessä selvästi kokemuksena merkitykselliseksi. Lampaidenhoito tarjosi erityisesti tilaisuuden vastuunkantoon, joka koettiin positiivisena ja tärkeänä luottamustehtävänä. Työtoiminnan kehittämistarpeet muodostuivat työn sisällön kehittämisestä enemmän yksilökohtaisemmaksi sekä työn organisoinnista, joka paikoitellen koettiin sekavaksi. Työskentelyyn kaivattiin myös vastuullisempia työtehtäviä.

Vankilan luontoympäristö koettiin oman hyvinvoinnin kannalta erittäin merkittäväksi elementiksi. Luontoympäristön koettiin tarjoavan levähdyspaikan arjesta ja menneiden asioiden muistelusta. Luonto myös auttoi pieneksi hetkeksi unohtamaan vankilassa olon. Puutarha-alueen ympäristöä ei koettu yhtä merkittäväksi elementiksi oman hyvinvoinnin kannalta.

Green Care -toiminnot soveltuvat vankeinhoidolliseen ympäristöön hyvin. Kasvit, eläimet ja luonnonmukainen ympäristö tarjoaa rentoutumisen ja rauhoittumisen kokemuksia raskaaksi koettuun arkeen. Työtoimintoja suunniteltaessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon yksilöllisesti jokaisen vangin kiinnostuksen kohteet sekä henkilökohtainen osaaminen. Näin työtoiminta tukisi paremmin vankilassa tapahtuvaa kuntoutustoimintaa, sekä vankien ammatillisen osaamisen kehittämistä.

Asiasanat: Green Care, ekopsykologia, puutarhaterapia, eläinavusteinen terapia, päihdekuntoutus, vankeinhoito, työtoiminta, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Kajander, Heidi. "What Green Care?" - The importance of nature and animals in the Finnish prison-system. 100p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences, Higher Polytechnic Degree Programme in Social Services, Intoxicants and Marginalization. Master of Social Services.

The aim of the study was to find out how inmates of the Kisko-rehabilitation program in Kerava prison have experienced horticultural prison work. Kerava's horticultural prison work is thought to be close to the Green Care model. There is a growing movement towards Green Care in many contexts, but the common linking ethos is to use nature to facilitate and produce health, social or educational benefits for different groups of people. In Kerava prison's garden, inmates work with both plants and animals.

The study is a qualitative research. Subject material was composed of narrative-discussions with seven male inmates of Kisko-rehabilitation program in Kerava prison. The discussions were held during fall 2012 and were analyzed with content analysis. All the inmates taking part in this study had been working at the prison garden for six months or more, as part of the Kisko-program.

The study shows that horticultural prison work was experienced as an important part of the Kisko-rehabilitation program. Horticultural prison work brought a well-needed break for therapeutic working processes. Especially working at the prison's sheep barn was felt important, because of the responsible nature of the work. In contrast, working with flowers was not as highly appreciated. In order to make the horticultural prison work more rehabilitating, the results show that the content of the work needs to be improved and geared towards more individual work planning. Also, general management of the work needs clarification.

Kerava prison's natural surrounding was experienced as very important for one's wellbeing, as opposed to garden area itself. The prison's natural surroundings offered a place for rest and relaxation. Nature also helped inmates to forget prison-life for a while. The surroundings of the prison's garden area was not felt as important. Prison work was experienced more as a routine-work rather than therapeutic work.

In conclusion, Green Care activities can be used very well in a prison setting. Plants, animals and natural surroundings offer a place to calm one's nerves and provide general relaxation. When planning Green Care prison work or prison work generally, one should always pay attention to inmates' individual capabilities and work interests. By doing so, prison work would be more rehabilitating and would support better inmates' rehabilitation as well as professional development.

Keywords: Green Care, ecopsychology, horticultural therapy, animal-assisted therapy, substance-abuse rehabilitation, prison, prison work, qualitative research

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	6
2.	LUONNON KUNTOUTTAVA VOIMA	8
2.1	Green Care -ideologia	8
2.2	Ekopsykologia	12
2.3	Puutarhanhoidon merkitys hyvinvoinnille	14
2.4	Eläinten hoidon merkitys hyvinvoinnille	18
3.	KERAVAN VANKILA	22
3.1	Keravan vankilan historia	22
3.2	Kiskohoidon historia Keravan vankilassa	23
3.3	Kiskohoidon arki	25
3.4	Vankeinhoidon työtoiminta	29
3.5	Puutarhatyötoiminta Kiskohoidon näkökulmasta	31
4.	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	34
5.	PUUTARHATYÖN KOKEMUKSEN TUTKIMINEN	36
5.1	Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta	36
5.2	Haastattelut	38
5.3	Haastattelut ja niiden kulku	39
5.4	Aineiston analyysi	42
6.	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	45
7.	TUTKIMUSTULOKSET	48
7.1	Puutarhatyötoiminta päihdekuntoutuksen tukena	48
7.2	Luontoympäristön merkitys vankeusaikana	56
7.3	Puutarhatyötoiminnan ristiriitaiset kokemukset	61
7.4	Puutarhatyötoiminnan kehitystarpeet	71
8.	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	80
	LÄHTEET	87
	LIITE 1: HAASTATTELULUPA	98
	LIITE 2: ALALUOKKIEN MUODOSTUMINEN	99
	LIITE 3: YLÄLUOKKIEN MUODOSTUMINEN	100

1. JOHDANTO

Luonnon käytöstä ihmisen hyvinvoinnin vaalimisessa ja sairauksien parantamisessa on pitkät perinteet (Yli-Viikari 2011). Samalla tutkimuksellinen näyttö luonnon myönteisestä vaikuttavuudesta ihmisen hyvinvointiin on vahvistunut (Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela & Ylen 2007; Rappe 2005; Kaplan & Kaplan 1989). Tutkimuksellinen uranuurtaja luonnon vaikuttavuudesta ihmismielen kuntoutumiseen oli amerikkalainen sairaalarakennusten suunnittelija Roger S. Ulrich, joka 1980-luvulla alkoi selvittää sairaalaympäristön merkitystä potilaiden toipumiseen. Pitkäaikaisten tilastoaineistojen perusteella (Ulrich 2002) Ulrich pystyi osoittamaan leikkauspotilaiden toipuvan nopeammin, jos he katselivat luonto- ja maisemanäkymiä tiiliseinä näkymien sijaan. Maisemanäkymiä katselleet potilaat olivat sairaalassa keskimäärin vuorokauden vähemmän ja tarvitsivat myös vähemmän kipulääkitystä.

Kiinnostukseni opinnäytetyöaiheeseen on herännyt oman työni kautta. Työskentelen ohjaajana Keravan vankilan Kiskohoidon osastolla. Kiskon yhteisöhoito on Kalliolan setlementin rekisteröity kolmivaiheinen päihdekuntoutusmalli, joka tuotiin Keravan vankilaan vuonna 1997 (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012). I-vaiheen työskentely tapahtuu Keravan vankilan suljetulla osastolla. Osasto on täysin erillään suljetun vankilan muista osastoista, jotta hoitorauha olisi taattu, ja kontakti talon muihin vankeihin olisi mahdollisimman vähäinen. Tällä pyritään mahdollistamaan terapeuttisen yhteisön kulttuurin ylläpitäminen vankilakulttuurin sisällä. Samalla ajatuksella Kiskohoidon mukaisesti vangeista käytetään nimitystä oppilas, eikä vanki (Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja). Hoidon II-vaihe tapahtuu Keravan avovankilaosastolla. III-vaihe toteutetaan Helsingissä Kalliolan asumispalveluiden Kuvernöörintien asumispalveluyksikössä, tai vaihtoehtoisesti oppilaalle räätälöidään henkilökohtainen jatkohoitosuunnitelma omalle kotipaikkakunnalle.

Työskentelen ohjaajana hoitomallin I-vaiheen osastolla, josta tulen tässä työssä käyttämään nimitystä I-vaihe. Hoidon II-vaiheen osastosta tulen käyttämään

nimitystä II-vaihe. Viitatessani jatkossa Kiskohoidon vankeihin käytän heistä oppilasnimitystä hoitomallin mukaisesti.

Kiskohoidon tavoitteena on päihteetön ja rikokseton elämä, johon sitoudutaan hoitoon tullessaan allekirjoittamalla hoitosopimus. Tavoitteeseen pyritään yhteisöhoitoon perustuvalla arjella, jonka lisäksi hoitoon kuuluu hoidollisia ryhmäistuntoja sekä työtoiminta puutarhalla. Työtoiminta on viikko-ohjelmassa näkyvä osa rutiinia, sillä puutarhalla käydään keskimäärin kolmena päivänä viikossa työskentelemässä. Puutarhalla tapahtuva työtoiminta perustuu sekä Kiskohoidon periaatteisiin, jossa työnteon katsotaan olevan osa kuntoutusprosessia (Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja), että vankeinhoidolliseen ajatukseen työtoiminnasta arvojen, asenteiden ja käyttäytymismuutosten mahdollistajana (Rahkila 2004, 14).

Keravan vankilan puutarhan luonnonmukaisen ympäristön ajateltiin Ulla Kaliman (henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012) mukaan tuovan mukanaan oman hoidollisen merkityksensä kuntoutumiseen ja tämän vuoksi vankilan puutarha valittiin Kiskohoidon työpaikaksi. Vankilan puutarhatyötoiminnassa on aina työskennelty kasvien ja eläinten parissa, johon myös Green Care -toimintojen ideologia perustuu. Green Care -toiminta on luontoon ja maaseutuympäristöön liittyvää toimintaa, jolla edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua (Salonen 2010, 77–80).

Olen usein puutarhalla vietetyn työpäivän jälkeen jäänyt pohtimaan, mitä oppilaat itse ajattelevat puutarhatyötoiminnasta. Miltä eläinten ja kukkien parissa tehtävä työ tuntuu ja mitä ajatuksia siitä oppilaille herää? Miten kuntouttavaksi työskentely koetaan? Miten Green Care -toiminta näyttäytyy käytännön työtoiminnan arjessa?

Taustoitin tutkimuksen teoreettista puolta Green Caren, vankeinhoidon työtoiminnan ja Kiskohoidon kautta. Ajatus luonnon terapeuttisuuden hyödyntämisestä puutarhatyötoiminnassa osana muutoin kurinalaista vankeinhoitoa, on mielestäni mielenkiintoinen yhdistelmä. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tutkia, millaisia kokemuksia vankilan luonnon hyödyntäminen puutarhatyötoiminnassa on Kiskohoidon oppilaille tuonut.

2. LUONNON KUNTOUTTAVA VOIMA

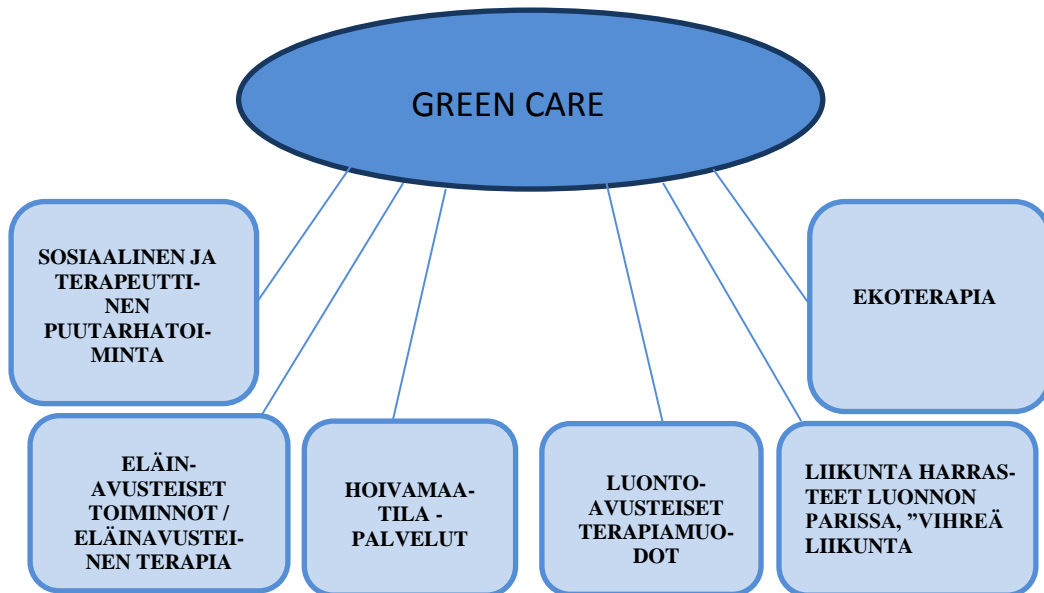
Opinnäytetyön johtava ajatus on vankilan puutarhatoiminnan synnyttämät kokemukset Kiskohoidon oppilaille. Koska puutarhatoiminnassa on elementtejä Green Caren kaltaisesta toiminnasta, lähdän liikkeelle avaamalla Green Caren käsitettä. Ensimmäisenä kerron mistä Green Caren -ideologia muodostuu ja mitä Green Care -toiminnot pitävät sisällään. Tämän jälkeen keskityn kuvailemaan ekopsykologiaa, jonka nähdään olevan johtava teoria Green Care -toiminnan taustalla (Green Care Finland ry i.a). Ekopsykologian jälkeen keskityn kuvailemaan erityisesti puutarhanhoidon sekä eläinten hoidon vaikutuksia hyvinvointiin, sillä vankilan puutarhalla työskennellään nimenomaan kasvien ja eläinten parissa. Puutarhanhoito ja eläinavusteiset toiminnot kuuluvat osaltaan Green Care -toimintoihin.

Teoreettisen viitekehyksen lomassa esittelen opinnäytetyöni aiheeseen liittyviä Suomessa ja ulkomailla tehtyjä tutkimuksia. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä käsittelem tarkemmin 4. luvussa.

2.1 Green Care -ideologia

Green Care on käsitteenä hyvin moninainen kokonaisuus, jolloin sekä käsitteen tulkinta että käyttö saavat hieman eri painotuksia asiayhteydestä riippuen. Suomessa Green Care -termiä on yritetty suomentaa muun muassa ”vihreän hoivan” -käsitteeksi, mutta koska Green Care -toiminnot kattavat kuitenkin myös oppimista, kuntoutusta ja virkistystä, on Suomessakin toistaiseksi nähty parempana pitäytyä Green Care -termin käytössä. (Salovuori 2012, 30.) Yhteistä kaikille Green Care -tulkinnoille näyttäisi kuitenkin olevan luonnon ja maaseutu ympäristön resurssien (eläimet, kasvit, puutarha, metsä, maisema) hyödyntäminen erilaisten asiakasryhmien henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin, sekä elämänlaadun edistämiseksi. Toisin sanoen Green Carea voidaan pitää jonkinlaisena katto- tai sateenvarjokäsitteenä luontoa hyödyntävälle ja elämänlaatua edistävälle toiminnalle. (Sempik, Hine & Wilcox 2010, 11; Yli-Viikari ym. 2009, 6–7.) Green Care -toimintoihin nähdään kuuluvan muun muassa puutarhaterapia,

eläinavusteiset terapiamuodot, ekoterapia, luontoavusteiset terapiamuodot ja hoivamaatilapalvelut. Ennen kaikkea Green Care -toiminta on aktiivista, luontoympäristön parissa tapahtuvaa toimintaa. (Sempik ym. 2010, 11). (Sempik ym. 2010, 27). Havainnollistan Green Caren toimintamenetelmiä kuviossa 1.

KUVIO 1. Green Caren erilaiset toimintamenetelmät

Green Care -toiminnoille on useita eri nimityksiä ympäri Eurooppaa. Yleisesti käytettyjä nimityksiä ovat muun muassa Farming For Health (FH), Social Farming ja Care Farms. Käsitteet eroavat toisistaan siinä, onko toiminnan pääpaino maatilassa vai kuntoutustoiminnassa. Hassink on löytänyt kolme erilaista suuntausta Green Care -toiminnassa vertaillen eri Euroopan maista ja Yhdysvalloista saatavilla olevia tietoja. Ensimmäisessä suuntauksessa kuntouttava toiminta sijoittuu maatilalle, jossa olennaista on maatilan kuntouttavan työympäristön hyödyntäminen muu muassa maataloustöillä tai eläinten hoitona. Toinen suuntaus keskittyy terapeuttiseen toimintaan, jossa hyödynnetään kasveja, puutarhoja ja maisemaa. Kolmannessa suuntauksessa kuntoutustyössä hyödynnetään kotieläimiä. Kaikkinensa Green Care -toiminta on kehittynyt kansainvälisesti monimuotoiseksi toiminnaksi, jonka erityisesti Alankomaat, Norja ja Belgia ovat saaneet vakiinnutettua osaksi palvelujärjestelmää. (Yli-Viikari ym. 2009, 10–16.)

Green Caren taustateorioista on esitetty eriäviä näkemyksiä. Green Care Finland ry:n (Green Care Finland ry i.a) mukaan kaiken toiminnan taustalla vaikuttaa ekopsykologia. Sempik ym. (2010) puolestaan toteavat Green Caren -toiminnan taustalla vaikuttavan lukuisat eri teorit ja tutkimukset, liittyen luonnon vaikuttavuuteen ihmisen kuntoutuksessa (ks. Deci & Ryan 2000; Gesler 1992; Kaplan & Kaplan 1989). Sempik ym. (2010, 72) perustelee lukuisia teorioita sillä, että ihmisen hyvinvointi rakentuu psykologisista, sosiaalisista ja fyysisistä tekijöistä, jolloin myöskään Green Care -toimintojen ei voida ajatella perustuvan yhden teorian varaan. Teorioiden ja tutkimusten moninaisuuden vuoksi Green Caren vaikuttavuuden tutkiminen on haastavaa (Sempik ym. 2010, 73).

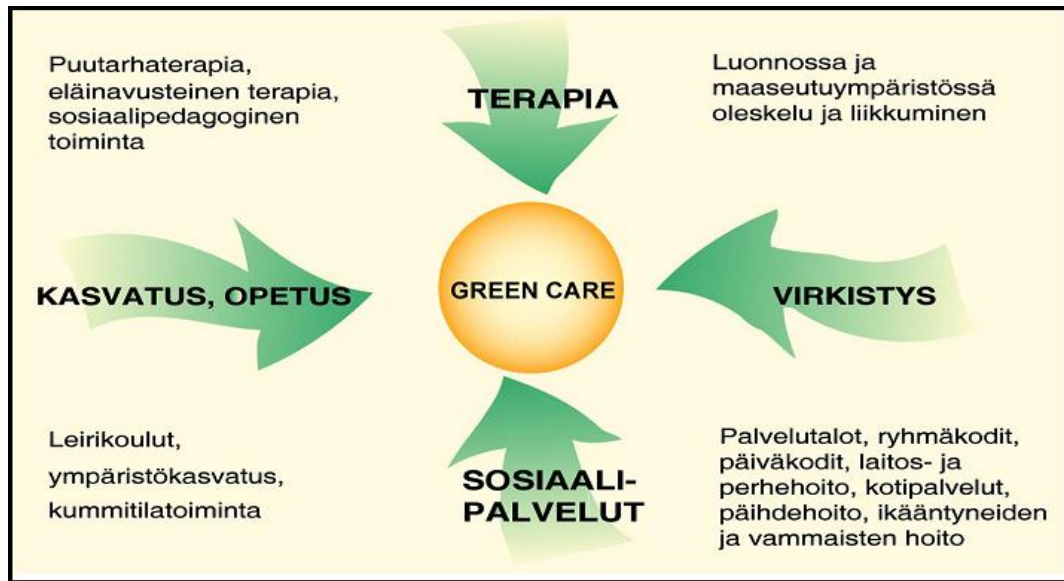
Sempikin ym. (2010) mukaan amerikkalaisten Kellertin ja Wilsonin (1995) ”Biophilia”-teoriaa pidetään yhtenä Green Care -ajattelun taustateorioista. Teorian mukaan jokaisella ihmisellä on sisäsyntyinen yhteys toisiin eläviin organismeihin. Sisäinen yhteyden katsotaan olevan perinnöllistä, jolla tarkoitetaan sitä, että se kuuluu osana ihmisen perimmäiseen olemukseen. Biophilia-teoria pyrkii selventämään, kuinka ihmisen sisäinen tarve keskittyä elämään ja elämänprosesseihin on peräisin ihmisen biologiasta. Biologisen, eli sisäsyntyisen tarpeen, mukaan ihmisten ajatellaan sopeutuvan kulloiseenkin ympäristöönsä valitsemalla ympärilleen luonnonmukaisia elementtejä, kuten kasveja ja eläimiä. Luonnonmukaisuus vaikuttaa ihmisen fyysisen ja materiaalisen olemuksen lisäksi myös ihmisen janoon älyllisyydestä, estetiikasta ja jopa hengellisyydestä. Biophilia-teoria rakentuu useista tekijöistä, jotka auttavat ymmärtämään, miksi ihmiset ovat motivoituneita olemaan vuorovaikutuksessa luonnon kanssa. (Kellert & Wilson 1995, 20–22, 31–34.) Biophilia-teoria osaltaan selventää, miksi Green Care -toiminnoilla nähdään olevan ihmisten terveyttä edistäviä vaikutuksia.

Eko- ja ympäristöpsykologiaan erikoistunut psykologi Kirsi Salosen mukaan (2010, 78) Green Care -toiminnan hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden sekä osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla. Vaikka toiminnot usein sijoittuvatkin luontoympäristöön tai maatilalle, voi luonnon elementtejä tuoda myös kaupunki- ja laitospäristöihin ja hyödyntää myös niissä. Keravan vankilan Kiskohoidon osastolla on hyödynnetty tietoisesti luonnonmukaisia elementtejä osaston perustamisesta asti (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksiäntö 4.12.2012.) Osastolla on viherkasveja, akvaario sekä värikkäiksi maalatut seinät. Osaston arjessa

ollaan myös paljon tekemisissä vankilan luontoympäristön kanssa muun muassa puutarhatyötoiminnan puitteissa.

Green Care -toimintojen vaikuttavuudesta Suomessa on löydettävissä toistaiseksi vielä niukasti tutkimustuloksia. Suomeen perustettiin kesällä 2010 Green Care Finland ry kokoamaan ja kehittämään Green Care -toimintaa Suomessa. Yhdistyksen tarkoituksena on muun muassa määritellä raamit Green Care -käsitteelle, lisätä Green Care -toiminnan tunnettavuutta ja alan yhteistoimintaa, parantaa alan yhteisiä toimintaedellytyksiä sekä edistää ja kehittää alaan liittyvää tutkimustoimintaa. (Salonen 2010, 76–77.) Luontokokemuksen elvyttävyydestä on valmisteilla myös väitöstutkimus ”Luontoympäristö psyykkisenä kokemuksena. Luontokokemuksen elvyttävyys ja terapeutisuus”, jota Kirsi Salonen on valmistelemassa. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia luontoympäristön elvyttävyyden lisäksi terapeutisia kokemuksia sekä määritellä luontoympäristön mahdollistamaa psyykkistä kokemusta ja tilaa. (Salonen 2010, 24, 77.) Tulevaisuuden Tutkimuskeskus on mukana Green Care -toiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointihankkeessa, jota johtaa Maa- ja elin-tarviketalouden tutkimuskeskus (MTT). Hanketta rahoittaa Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Hankkeessa on pureuduttu vuosien 2009–2011 aikana Green Care -toiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin. Loppuraportti hankkeesta on tulossa kevään 2013 aikana. (Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus i.a)

Havainnollistan vielä lopuksi (KUVIO 2) kuinka Yli-Viikarin ym. (2009, 33) mukaan Green Care -toimintoja voi hyödyntää terapiassa, virkistymisessä, kasvatuksessa, opetuksessa ja sosiaalipalveluissa.

KUVIO 2. Green Caren erilaiset sovellusmahdollisuudet Yli-Viikari ym. 2009, 33

2.2 Ekopsykologia

Ekopsykologia on yksi oleellinen taustateoria Green Care -toiminnoissa. Tässä luvussa kuvailen hieman ekopsykologian juuria, ja miten teorian nähdään kuuluvan osana Green Care -toimintoja. Ekopsykologiassa kiinnostuksen kohteena ovat ihmisen ja luonnon välinen yhteys, luontoympäristö sekä ympäristönsuojelu (Salonen 2005, 13). Vaikka ihmisen ja luonnon välinen yhteys on tiedostettu jo pitkään, on ekopsykologia vielä varsin uusi tieteenala. Salonen (2005, 22) kirjoittaa ekopsykologian juurten olevan ekofilosofiassa. Psykologit kiinnostuivat teoriasta ja mahdollisuudesta soveltaa sitä ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Yhteiskunnan muutosten vuoksi (teollistuminen, kaupungistuminen) voi ajatella ihmisten alkaneen menettää yhteytensä luontoon. Prettyn mukaan tämän katkeamisen myötä altistuminen psyykkisille- sekä fyysisille terveysongelmille kasvaa ja kuntoutuminen psyykkisestä sairastelusta heikkenee (Sempik ym. 2010, 19). Salosen (2006, 50) mukaan luontosuhde ei kuitenkaan voi kokonaan katketa, vaan se voi korkeintaan heiketä tai ohentua tunnistamattomaksi. Salonen kuvaileekin ekopsykologian tavoitteena olevan ihmisen ja luonnon yhteyden palauttamisen. Yhdysvaltalaisen Andy Fisherin painotuksen mukaan ekopsykologian tehtävänä puolestaan on olla kriittinen ja muuttaa niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka ovat aiheuttaneet luontoyhteyden katkeamisen. (Mesimäki 2011, 12).

Lorraine Fishin mukaan ekopsykologia esiintyi terminä ensimmäisen kerran vuonna 1992 sosiaalishistorioitsija Theodore Roszakin teoksessa ”Voice of the Earth”. Roszak tosin itse omaksui termin eräältä ekopsykologisten asioiden ympärille kokoontuneelta psykoterapeuttiryhmältä. Fish on väitöskirjassaan jäljittänyt ekopsykologian historiaa ja hänen mukaansa ympäristöajattelijaa Paul Shephardia voidaan pitää ekopsykologian isoisänä. Shepard on esittänyt jo 1980-luvulla näkemyksiään siitä, kuinka nykypäivänä yleiset psyykkiset ongelmat johtuvat ihmisten vääristyneestä luontosuhteesta. Kirjoituksissaan Shepard viittasi muun muassa Sigmund Freudiin, joka myös piti sairasta yhteiskuntaa syynä ihmisen pahoinvointiin. (Mesimäki 2011, 10–11.)

Salosen (2010) mukaan luonnon myönteisen vaikutuksen kokemuksia voidaan kutsua elvyttäviksi tai terapeuttisiksi. Elvyttävät kokemukset liittyvät lähinnä psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntymiseen sekä mielenterveydenhäiriöiden ennaltaehkäisyyn. Terapeuttiset kokemukset puolestaan liittyvät olemassa olevan psyykkisen kuormituksen helpottumiseen tai vähenemiseen. Elvyttävää vaikutusta kuvaillaan vahvistavana, selkiinnyttävänä, virkistävänä sekä rentouttavana ja rauhoittavana. Terapeuttisesta vaikutuksesta voidaan puhua, kun koettu oire tai häiriö helpottuu tai jopa poistuu luontokokemuksen avulla. (Salonen 2010, 60–62.) Rachel ja Stephen Kaplan tutkivat elvyttävän kokemuksen sisältöä 1970-luvulla. Tutkimuksen mukaan elvyttävän kokemuksen neljä keskeistä elementtiä ovat lumoutuminen, arjesta irtautuminen, jatkuvuuden kokemus ja yhteensopivuuden kokemus. Luontoympäristö voi tarjota elvyttäviä kokemuksia kuten arkipäivästä irti pääsemistä sekä ykseyden ja sopusoinnun kokemista ympäristön kanssa (Kaplan 1995; Kaplan & Kaplan 1989). Elvyttävyyden tutkimuksissa on valtaosin verrattu puistomaisia luontoympäristöjä kaupunkimaisiin. Sen sijaan erityyppisten luontoalueiden kuten metsien tai ranta-alueiden elvyttävyydestä tiedetään vielä suhteellisen vähän. (Tyrväinen ym. 2007, 2.)

Luontokokemuksen vaikutuksia henkiseen hyvinvointiin on tutkittu Kaisa Mesimäen (2011) ja Mervi Taka-ahon (2005) pro gradu -tutkielmissa. Mesimäen (2011) pro gradu -tutkielmassa tutkittiin päihdeongelmasta toipuneiden henkilöiden luontokokemuksia. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia vaikutuksia luonnolla koettiin olevan, ja voiko luonto auttaa päihdeongelmasta toipumisessa. Tutkimustulokset on jäsennetty holistisen ihmiskäsityksen kolmijaon (taju-keho-situaatio) mukaisesti. Tulokset osoittavat luonnon vaikuttavan positiivisesti kaikkiin kolmeen osa-alueeseen

onnistumisen kokemusten kautta (tajunnallinen), vahvistamalla fyysistä kuntoa (kehollinen), sekä helpottamalla sosiaalisten suhteiden luomista (situaatio). Kaiken kaikkiaan tutkimuksen mukaan luontoa kannattaisi hyödyntää entistä enemmän osana päihdehoitoa.

Taka-ahon (2005) pro gradu -tutkielmassa kuvataan terveysalalla kouluttautuvien luontokokemuskertomuksia ja niihin liitettyjä henkisen hyvinvoinnin tunteita. Tutkimus osoittaa luontokokemuksen arkipäiväiseksi ja suomalaiseen kulttuuriin kuuluvaksi. Kokemuksia syntyi luonnon havaitsemisen ja omien sisäisten tuntemusten moninaisessa vuorovaikutuksessa, jolloin luontokokemuksen koettiin tuottavan edelleen henkistä hyvinvointia.

2.3 Puutarhahoidon merkitys hyvinvoinnille

Puutarhatöiden parantavasta vaikutuksesta mielisairaisiin raportoi ensimmäisenä vuonna 1798 yhdysvaltalainen tohtori Benjamin Rush. Suomessa Lapinlahden sairaalan toiminnan alkaessa 1840-luvulla tunnettiin jo kauniin ja viihtyisän ympäristön sekä puutarhan ja puutarhатыön terapeuttinen merkitys potilaille. Lapinlahden sairaalan ympäristöä alettiin kaunistaa istutuksin ja vähitellen parinkymmenen vuoden aikana sairaalaa ympäröivää puistoa alettiin rakentaa yhteistyössä sairaalan henkilökunnan ja potilaiden kanssa. Oma puutarhuri saatiin Lapinlahteen vuonna 1906, jolloin rakennettiin kasvihuone josta sittemmin saatiin runsaasti kukkia sairasosastoille. Silloinen ylilääkäri Christian Sibelius on maininnut kukkien ”hyödyn olleen huomattava”. (Rappe, Lindén & Koivunen 2003, 13–14.)

Puutarhaterapian käsitettä on määritelty monin tavoin, mutta kaikkia määritelmiä yhdistää ajatus siitä, että ihmisen hyvinvointia pyritään parantamaan kasveihin liittyvän toiminnan avulla. Iso-Britannian puutarhaterapeuttien konferenssissa vuonna 1999 puutarhaterapiaa määriteltiin olevan kasvien parissa tapahtuvaa tavoitteellista toimintaa, jota vetää puutarhaterapian ammattilainen. Toiminnassa myös pyritään saavuttamaan kliinisesti asetettuja tavoitteita. Puutarhaterapeuttinen toiminta nähdään prosessina, jossa yksilöt voivat kehittää hyvinvointiaan kasvien ja puutarhan avulla. Tavoitteet

voidaan saavuttaa joko aktiivisella tai passiivisella osallistumisella. (Sempik ym. 2010, 40.)

Yhdysvaltalainen puutarhaterapiaan erikoistunut professori Diane Relf määrittelee puutarhaterapian rinnastettavaksi muihin hoito- ja kuntoutusmuotoihin. Relfin mukaan hoitomenetelmänä käytettävään puutarhaterapiaan kuuluu neljä osa-aluetta: suunnitelmallinen kasveihin liittyvä hoito-ohjelma; potilaalla on taudinmääritys, jonka vuoksi hän saa hoitoa; terapia on tavoitteellista, sen vaikutukset tulee voida mitata ja arvioida; ja terapiaa antaa koulutettu henkilökunta. (Rappe ym. 2003, 46.) Maatalous- ja metsätieteiden tohtori Erja Rappe kuitenkin kuvaa puutarhaterapiaa laajemmin kaikkena kasveihin liittyvänä toimintana, joka parantaa ihmisen hyvinvointia. Rapen mukaan terapeutiksi voidaan siis katsoa myös luonnossa oleskelu tai vaikka puiston läpi kävely. (Rappe ym. 2003, 47.)

Puutarhaterapian kevyempänä muotona voidaan pitää terapeutista puutarhanhoitoa (therapeutic gardening), jota kuvaillaan tarkoituksenmukaiseksi toiminnaksi kasvien parissa ilman virallista terapeutista viitekehystä (Sandel 2004, 124). Michaudin mukaan myös terapeutisella puutarhanhoidolla on todettu olevan parantava vaikutus lukuisiin eri sairauksiin ja häiriöihin. Parantava vaikutus näkyy sekä fyysisinä että psyykkisinä vaikutuksina, jotka syntyvät neurologisista ja hormonaalisista muutoksista ihmisen kehossa puutarhanhoidon myötä. (Sandel 2004, 124.)

Puutarhaterapian sekä terapeutisen puutarhanhoidon on osoitettu olevan hyvin tehokkaita kuntoutusmuotoja erilaisten potilaiden hoidossa. Sandelin (2004) artikkelissa todetaan terapeutisen puutarhanhoidon hyödyttäneen muun muassa aivovauriopotilaiden (Ackley & Cole 1987), mielenterveyspotilaiden (Smith 1998), erilaisten kehityshäiriöpotilaiden (Airhart, Willis & Westrick 1987) sekä dementoituneiden vanhusten hoidossa (De Bruin, Oosting, Van Der Zijpp, Enders-Slegers & Schols 2010). Suomessa Rappe on tehnyt Helsingin yliopistolle väitöstutkimuksen (2005) ”Kasvien hoitamisen ja viherympäristön vaikutus laitoksissa asuvien vanhusten koettuun hyvinvointiin”. Tutkimustuloksissa todetaan kasvien kasvattamisen olleen merkityksellistä vanhusten psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Kasveja kasvattaessaan vanhukset saivat mahdollisuuden käyttää kognitiivisia kykyjään monipuolisesti, kasvien kauneus ja kehityksen seuraaminen tuottivat muun muassa iloa. Vanhusten vuorovaikutuksessakin oli havaittavissa

muutosta kasvien kasvattamisen myötä. Viherympäristön todettiin kohentaneen mielialaa sekä ulkoilun että kasvien näkemisen kautta. Erityisesti viherympäristössä ulkoileminen paransi masentuneiden vanhusten unenlaatua ja keskittymiskykyä. Ulkoilu oli vahvasti yhteydessä pitkäaikaishoidossa olevien vanhojen naisten itsearvioituun terveyteen. Naiset kokivat terveytensä sitä paremmaksi mitä useammin he ulkoilivat. Henkilökunta arvioi kasvien tuovan myönteisiä tunteita, aistivirikkeitä ja mahdollisuuksia palkitsevaan toimintaan erityisesti dementoituneilla vanhuksilla. (Rappe 2005.)

Puutarhaterapian avulla pyritään Rapen ym. (2003) mukaan vaikuttamaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Puutarhaterapian avulla voidaan ylläpitää tai parantaa toimintakyvyn kaikkia osa-alueita, kuntouttaa tai jopa korvata menetettyä toimintakykyä ja arvioida sitä. Puutarhaterapian vaikutukset perustuvat kasvien passiiviseen tai aktiiviseen havainnointiin, kasveihin liittyviin toimiin ja tuloksena saatuihin tuotteisiin. Osallistuminen kasvien kasvatukseen ja ympäristön muokkaamiseen ja hallintaan vaikuttavat kaikkiin toimintakyvyn alueisiin. Mitä monipuolisemmin ihminen osallistuu puutarhaterapiaan, sitä enemmän hän siitä hyötyy. Ihmisen itsetunto on usein kiinni siitä, mitä hän pystyy tekemään ja kuinka pystyy hallitsemaan päätöksentekoa. (Rappe ym. 2003, 41–47.)

Puutarhaterapian vaikutukset eivät kuitenkaan ole täysin yksiselitteisiä, kuten Jeeun Kangin (2011) tekemä tutkimus osoittaa. Kang on tehnyt vertailututkimuksen 64:lle eriasteisista käytöshäiriöistä kärsiville potilaille, joita hoidettiin kahdessa eri hoitolaitoksessa. Molemmissa hoitolaitoksissa tarjottiin sekä puutarhaterapiaa että muita hoitovaihtoehtoja. Tutkimuksen yksi osatulos osoittaa, että puutarhaterapia-ryhmään osallistuneiden potilaiden koettu hallintakäsitys ja itsetunto eivät olleet merkittävästi erilaisia verrattuna ryhmään, joka osallistui vaihtoehtoisin hoitomenetelmiin. Toisen hoitolaitoksen puutarhaterapiaryhmään osallistuneiden potilaiden asenne luontoa kohtaan kylläkin oli merkittävästi positiivisempi, kuin vaihtoehtoisin ryhmiin osallistuneiden asenteet.

Nordhin ym. (2009) tutkimuksessa on myös havaittavissa ristiriitaisuutta kasvien parissa tehtävän kuntoutuksen tuloksellisuudessa. Tutkimuksessa todettiin viherkuntoutukseen osallistumisen parantavan kuntoutujien psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia, mutta samalla laskevan elämänlaatua ja lisänneen huolestuneisuuden

tunteita. Veera Pisto (2011) pro gradu -tutkielman tulokset osoittavat myös samaa ristiriitaisuutta luontoympäristön kuntouttavasta vaikutuksesta. Piston tutkielman lähtökohtana oli kysyä parantaako viherympäristöjä hyödyntävä koulutus mielenterveyskuntoutujien koettua hyvinvointia enemmän kuin sellainen koulutus, jossa viherympäristöllä ei ole merkittävää roolia. Tutkielmassa vertailtiin puistopuutarhurin ammattitutkintoa opiskelevien (Mieluisa-ryhmä) sekä valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa opiskelevien (Weto-ryhmä) hyvinvoinnin kehitystä syksystä 2009 keväälle 2010 ajan. Tutkimusanalyysin perusteella tilastollisesti merkittävää hyvinvoinnin lisääntymistä tapahtui vain WETO-opiskelijoiden kohdalla. Mieluisa-ryhmäläisten keskuudessa merkittävin myönteinen vaikutus liittyi mielialaan ja työkykyyn. Koettu elpyminen lisääntyi molempien ryhmäläisten keskuudessa. Keskiarvolukemat eivät kuitenkaan kuvaa yksittäisen osallistujien vastauksia kovin hyvin, sillä molemmista ryhmistä löytyi opiskelijoita, joiden koettu hyvinvointi lisääntyi tutkimuksen kaikilla muuttujilla. Molemmista ryhmistä löytyi myös opiskelijoita, joiden hyvinvointi laski koko tutkimusjakson ajan kuntoutukseen osallistumisesta huolimatta. (Pisto 2011, 34–44.)

Matilda Annerstedtin ja Peter Währborgin (2011) artikkeli on toistaiseksi ainoa laajempi yhteenveto eri tutkimuksista, joissa on tutkittu laajalti luontoympäristön vaikuttavuutta kuntoutumiseen. Artikkelin tarjoaa yhteenvedon luontoavusteisen terapian käytöstä ja vaikuttavuudesta eri sairauksien ja häiriöiden hoidossa. Annerstedt ja Währborg ovat jakaneet luontoavusteisen terapian kahteen alakulttuuriin: sosiaalinen ja terapeuttinen puutarhanhoito sekä luonnollisen ympäristön terapia. Yhteistä molemmille alakulttuureille on molempien perustava käsitys luonnosta ja luonnon terapeuttisesta vuorovaikutuksesta. Artikkelissa pyritään tiivistämään ja selventämään, mitkä luontoelementit erityisesti ovat tärkeitä ihmisen terveydelle, mihin sairauksiin tai häiriöihin luontoavusteinen terapia olisi hyödyllisintä ja mitkä olisivat parhaimmat olosuhteet luontoavusteiselle terapialle.

Artikkelissa käytetyt 38 tutkimusta on kerätty vuosien 2008–2009 aikana. Kaikki tutkimukset ovat englanninkielisiä ja ne ovat julkaistu aikavälillä 1980–toukokuu 2009. Tutkimustulosten valideetti ja metodologinen laatu on tarkastettu GRADE -systemiä käyttäen (www.gradeworkinggroup.org). Artikkelin hyväksytyjen tutkimusten kohderyhmissä on erilaisista mielenterveydenhäiriöistä kärsiviä potilaita,

päihderiippuvuuksista kärsiviä asiakkaita, dementia-potilaita, käytöshäiriöisiä potilaita sekä erilaisista fyysisistä sairauksista kärsiviä potilaita (syöpä, liikalihavuus, kuulovammaisuus ja muut kehityshäiriöt).

Tutkimusten tuloksista ei ollut havaittavissa mikä luontoavusteisen terapian muodoista olisi ollut tuloksellisinta. Positiivisia tuloksia sekä ei merkittävää muutosta -tuloksia saavutettiin luonnollisen ympäristön terapiamenetelmässä sekä terapeuttisessa puutarhan hoidossa. Huomioitavaa on, että tutkimuksien jälkiseuranta oli hyvin vaihtelevaa. Osassa tutkimuksista arviointi tapahtui välittömästi jakson päätyttyä ja toisissa seurantajakso kesti vuoden, yhdessä tutkimuksessa lähes kaksi vuotta. Artikkelin yhteenvedossa todetaan luontoavusteisen terapian vaikuttavan psykologisiin, sosiaalisiin, fyysisiin sekä älyllisiin hoidollisiin tavoitteisiin ja vähentävän myös merkittävästi mitattavia sairauden oireita. Näyttäisi siltä, että luontoavusteinen terapia yhdistettynä samanaikaiseen hoitoon, muun muassa päihdesairauksien sekä lukuisten eri mielenterveydenhäiriöiden hoidossa, olisi tehokasta. (Annerstedt & Währborg 2011.)

Artikkelin tuloksia voi pitää pääsääntöisesti positiivisesti suuntaa antavina, vaikkakin artikkelissa pohditaan tutkimuskokoelman olevan riittämätön kattavaan analyysiin luontoavusteisen terapian vaikutuksista. Luontoavusteisen terapian luotettavia tutkimustuloksia on toistaiseksi löydettävissä vielä hyvin vähän ja vain muutamissa niistä on määritelty tarkasti terapeuttinen kaava. Luotettavien vaikuttavuustulosten saantiin vaikuttanee myös vaihtelevasti tehty jälkiseuranta. Tarvitaan jatkotutkimusta, jotta voidaan todeta luontoavusteisen terapian pitkäaikaisvaikutuksia.

2.4 Eläinhoidon merkitys hyvinvoinnille

Green Care -menetelmien yhteydessä puhutaan eläinavusteisista interventioista, joiden nähdään pitävän sisällään sekä eläinavusteisen terapian (animal assisted therapy, AAT) että eläinavusteiset toiminnot (animal assisted activities, AAA) (Sempik ym. 2010, 38). Molemmilla toiminnoilla on historiassa pitkät perinteet. Beckin mukaan Englannissa vuonna 1792 Yorkin retriitti on raportoinut ensimmäisenä hyödyntäneensä maatilan eläimiä ihmisten parantamisessa. Eläimien käyttöä perusteltiin vaihtoehtoisena menetelmänä lääkehoidolle ja lepositeiden käytölle (Deaton 2005, 49.) Catanzaron

mukaan Saksassa eläimiä käytettiin apuna epilepsiasta kärsivien hoidossa vuonna 1867. Yhdysvalloissa puolestaan ensimmäinen laajasti dokumentoitu eläinten terapeuttinen käyttö tapahtui New Yorkissa vuonna 1944, jossa koiria, hevosia sekä maatilaneläimiä käytettiin osana armeijan lentotukikohdan lentäjille kohdennettua intensiivistä terapiaohjelmaa (Deaton 2005, 49.)

Boris Levinsonia pidetään eläinavusteisen terapia -menetelmän ”isähahmona”. Levinsonin mukaan eläimien terapeuttinen rooli perustuu ihmisten ja luonnon välisenä välittäjänä toimimiseen. Levinsonin teorian mukaan ihmisten ahdistukset ja pelot lisääntyvät tiedon ja vallan lisääntyessä maailmassa. Eläimet toimivat ihmisen ja luonnon välisen yhteyden palauttajina ja täten auttavat muun muassa ahdistuksen lieventymistä. (Levinson & Mallon 1997.)

Kirsi Salonen nimeää eläinavusteisen terapian yhdeksi tunnetuimmaksi edelläkävijäksi vuonna 1947 perustettu Green Chimneys Farmin, joka on toiminnassa edelleen. Tilan perusti Samuel B. Ross tunne-elämän häiriöistä kärsivien lasten ja nuorten hoitoon. Rossin mukaan tilan eläinavusteinen terapia perustuu siihen, että lapset ja nuoret saavat eläimen kanssa luotua suhteen, jonka kautta voivat kokea huolenpitoa, välittämistä ja vastuuta. Kuntoutuksessa käytetään apuna maatilaa ja sen eläimiä, joista useimmat ovat löytöeläimiä. Samaistuessaan eläinten tilanteeseen lapset ovat saaneet rohkeutta myös oman elämänsä käsittelyyn. (Salonen 2010, 82.)

Yhdysvalloissa eläimiä on käytetty lukuisissa vankiloissa apuna vankien kuntoutuksessa (Deaton 2005) sekä muun muassa väkivallan vastaisessa kasvatuksessa (Yli-Viikari 2011). David Leen (1987) tekemän tutkimuksen mukaan vankimielisairaalan potilaiden kuntoutuksessa lemmikkieläimien todettiin luovan miellyttävää ympäristöä, kasvattaneen potilaiden omanarvontuntoa sekä tarjonneen kumppanuutta. Huomattavaa oli, että potilaiden lääkkeiden käyttö sekä itsemurhayritykset vähenivät. Vankien kuntoutuksessa on käytetty koirien ja muiden lemmikkieläinten lisäksi myös hevosia. Uudessa Meksikossa toimi Wild Mustang Program (WMP-ohjelma) vuodesta 1988 vuoteen 1992. Ohjelman tarkoituksena oli kesyttää ja kouluttaa villejä hevosia, jotka olivat luonnossa nälkiintymisen vaarassa. (Deaton 2005.) Granger ja Kogan (2000) arvioivat ohjelman tuloksia ja totesivat vankien omaksuneen hoidollisen lähestymistavan koulutettavia hevosia kohtaan. Vangit osoittivat läheisyyttä, hellyyttä, sekä vastuunkantoa. Cushingin ja Williamsin (1995) tekemä tutkimus WMP-ohjelmasta

osoitti puolestaan että 25 prosenttia 56:sta ohjelmaan osallistuneesta vangista oli syyllistynyt uusintarikollisuuteen, luvun normaalisti ollessa Uuden Meksikon osavaltiossa 38 prosentin luokkaa. Eläimien terapeuttisella käytöllä onkin todettu olevan yhteys empatiakyvyn kehitykseen (Cusack 1988; Beck & Katcher 1983), jolla Yli-Viikarin (2011) mukaan on vaikutusta myös väkivallan käyttöön. Niin ikään Yli-Viikarin (2011) mukaan eläimiä kohtaan osoitetun julmuuden on todettu johtaneen monissa tapauksissa myös ihmisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Myötätunnon herääminen itseään kohtaan on yksi keskeisistä edellytyksistä oman kuntoutumisprosessin käynnistämiseksi. Sen kautta voi oppia tunnistamaan omia rajojaan, suojautumaan ja antamaan aikaa omalle kuntoutumiselleen.

Eläinavusteisesta terapiasta on tehty empiirisiä tutkimuksia muun muassa myös stressistä kärsiville aikuisille naisille (Allen, Blascovich, Tomaka & Kelsey 1991) sekä tarkkaavaisuushäiriöistä kärsiville lapsille (Katcher & Wilkins, 1994). Molemmissa tutkimuksissa eläinten läsnäololla todettiin olevan kohderyhmään positiivisia vaikutuksia. Aikuisilla naisilla koiran läsnäolo vähensi stressiä, joka perustui siihen, että koiran kanssa ei tarvitse pelätä tulla tuomituksi tai arvostelluksi. Tarkkaavaisuushäiriöisillä lapsilla eläimien kanssa työskentely puolestaan tuotti tuloksena muun muassa vähentynyttä aggressiivista käyttäytymistä, lisääntynyttä yhteistyökykyä ohjaajien kanssa sekä parempaa käyttäytymisen kontrollia normaalissa koululuokkatilanteessa. Eläimien kanssa oltaessa lasten tuli oppia käsittelemään eläimiä hellästi, hoitamaan niitä, seuraamaan niiden kehitystä sekä oppia ruokkimaan eläimiä oikein, joka edesauttoi puolestaan lasten kuntoutumista tutkimustulosten mukaisella tavalla.

Eläinavusteiset toiminnot (AAA) ovat vapaamuotoisempia ajanviettotapoja eläimien kanssa, joilla voi olla myös terapeuttinen vaikutuksensa, mutta terapiaa ei tehdä yhtä määrätietoisesti ja tavoitteellisesti kuin eläinavusteisessa terapiassa (Sempik ym. 2010, 38). Suomessa eläinavusteisista toiminnoista ovat selkeimmin kasvaneet hevosia hyödyntävät kuntoutusalat, kuten ratsastusterapia ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Sempikin ym. (2010, 38) eläinavusteisten toimintojen vapaamuotoisuudesta poiketen Suomessa ratsastusterapialla on kuitenkin selkeät toiminnalliset tavoitteet, ja toimintaan voi saada rahoituksen Kansaneläkelaitokselta (Kela). Kelassa ratsastusterapia on tulkittu osaksi fysio- tai toimintaterapiaa, jolloin terapeutin pohjakoulutuksesta riippuen

toiminnassa voidaan painottaa motorisia, pedagogisia tai psykologisia tavoitteita. (Kansaneläkelaitos i.a.) Yli-Viikarin ym. (2009, 32) mukaan ratsastusterapiaa on Suomessa käytetty erityisesti vaikeavammaisten fysikaalisen tai toimintaterapian kuntoutusmuotona. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa puolestaan on kyse pitkäkestoisesta ja kokonaisvaltaisesta toiminnasta, jonka tavoitteena voi olla sekä kuntoutus että ongelmien ennaltaehkäisy. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kolme tärkeintä peruselementtiä ovat yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa rahoittaa muun muassa kuntien sosiaalitoimet. Kela ei myönnä rahoitusta sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. (Yli-Viikari ym. 2009, 32–33.) Kiskohoidon oppilaiden voidaan katsoa osallistuvan eläinavusteisiin toimintoihin työskennellessään vankilan puutarhan eläinten parissa. Työskentely perustuu vapaamuotoisempaan tapaan olla eläimien parissa ilman terapia-ammattilaisen läsnäoloa. Sempikin ym. (38, 2009) mukaan eläinavusteisissa toiminnoissa läsnä ei aina tarvitse ollakaan terapia-ammattilaisia, vaan kuka tahansa voi osallistua eläinavusteisiin toimintoihin.

Vaikka eläinten terapeuttisesta vaikutuksesta on olemassa runsaasti tutkimuksia, tulee tutkimusten tuloksia lähestyä kriittisesti. Bergetin ja Braastadin (2011) tekemä yhteenveto osoittaa eläinavusteisen intervention osoittaneen parhaimman hoitovasteen kliinisesti masentuneiden potilaiden kuntoutuksessa. Heikoin hoitovaste puolestaan on saatu aikaiseksi skitsofreniaa sairastavien parissa. Chiticin, Rusun & Szamoskozin (2012) meta-analyysin johtopäätökset ovat yhteneväiset Bergetin & Braastadin (2011) yhteenvetoon kanssa. Chiticin ym. (2012) meta-analyysissä todetaan eläinavusteisen terapiaan tuloksellisuuteen vaikuttavan muun muassa eläinlajin -valinnan, valitun eläimen, terapia-osaamisen, tulosten mittaustyylin sekä varsinaisen terapian keston, tiheyden ja osallistujien lukumäärän. Analyysissä myös huomautetaan maailmalla tehdyissä tutkimuksissa olevan puutteellisia tutkimustietoja käytettyjen eläimien lajista, rodusta sekä luonteenpiirteistä, jotka oletettavasti vaikuttavat eri tavalla esimerkiksi masennuspotilaiden hoidossa, kuin tarkkaavaisuushäiriöisen lapsen hoidossa. Jatkotutkimuksien kannalta tulisi keskittyä dokumentoimaan tarkemmin valittu eläinlaji, rotu, hoidettavan sairauden tai häiriön laatu sekä terapian kesto, jotta eläinavusteisen terapian tuloksellisuudesta tiettyihin häiriöihin saataisiin enemmän vertailukelpoista tutkimustietoa.

3. KERAVAN VANKILA

Opinnäytetyön toimintaympäristö on Keravan vankilan luontoympäristö ja puutarha. Tulen tässä luvussa avaamaan lyhyesti Suomen vankeinhoidon peruskäsitteitä ja Keravan vankilan historiaa. Vankeinhoidollisten peruskäsitteiden avaaminen on tärkeää, jotta työssä mainittavat vankeinhoidon käsitteet tulevat tutuksi. Keravan vankilan kuvauksen jälkeen siirryn Kiskohoidon tarkempaan kuvailuun, sillä tutkimuksen kohderyhmänä ovat Kiskohoidon oppilaat. Kiskohoito on Kalliolan setlementin kehittämä kolmivaiheinen päihdekuntoutusmalli. Kiskohoidon kahta ensimmäistä vaihetta toteutetaan Keravan vankilassa. Tulen kertomaan kuinka Kiskohoito on tullut Keravan vankilaan ja miten I-vaiheen arki Kiskohoidossa näyttäytyy. Keskityn kuvaamaan tarkemmin nimenomaan I-vaiheen arkea siitä syystä, että vankilan puutarhalla työskennellään ainoastaan I-vaiheen aikana. I-vaiheen tarkemman kuvauksen kautta pyrin luomaan kokonaiskuvaa siitä hoidollisesta arjesta, johon puutarhatyötoiminta oleellisesti kuuluu.

Kiskohoidon kuvauksen jälkeen siirryn vankeinhoidon työtoimintaan, sillä Keravan vankilalla tapahtuva puutarhatyötoiminta on osa vankeinhoidon työtoimintoja. Avaan lyhyesti vankeinhoidon työtoiminnan historiaa ja nykyajan vankeinhoidon työtoiminnan tavoitteita. Viimeisessä kappaleessa käsittelem Keravan vankilan puutarhan historiaa, ja miltä työtoiminta näyttää siellä tänä päivänä Kiskohoidon näkökulmasta katsottuna.

3.1 Keravan vankilan historia

Suomen vankilat ovat joko suljettuja vankiloita tai avolaitoksia. Valvonnan taso vaihtelee vankiloittain. Suljetussa vankilassa vangit suljetaan sellisiin vähintään yön ajaksi ja henkilökuntaa on lähes yhtä paljon kuin vankejakin. Liikkuminen vankilassa tai sen alueella on rajattua ja valvottua. Avolaitokset puolestaan eivät ole niin laitosmaisia kuin suljetut vankilat. Avolaitoksiin sijoitetaan joko työ- tai muuhun toimintaan osallistuvia vankeja, joiden katsotaan sopeutuvan vapaampiin oloihin ja joiden ei oleteta poistuvan laitoksesta luvatta. Avolaitoksessa tai avovankila-osastoilla olevat vangit voivat liikkua

vankilan tai sen osaston alueella, työpaikoilla tai muussa toimipisteessä ilman välitöntä valvontaa. Avolaitoksissa vangeille maksetaan työstä palkkaa, josta he maksavat verot ja oman ylläpitonsa. Päihteettömyys on edellytys avovankilassa ololle. (Hypén 2010; Vankeuslaki 2005.)

Koivulan kasvatuslaitos Keravalla aloitti toimintansa vuonna 1891. Valtio ylläpiti laitosta, jonne vastaanotettiin 7–15 -vuotiaita miespuolisia lainrikkoojia ja pahatapaisia poikia. Koivulan kasvatuslaitoksen hallinnassa olleelle tilalle perustettiin vuonna 1927 väliaikainen Keravan nuorisovankila, joka vakinaistettiin nuorisovankilaksi vuoden 1928 alusta. (Koivulan kasvatuslaitoksen ja Keravan nuorisovankilan arkistoluettelot 1927.) Vankilan tiloja on laajennettu vuosien saatossa useaan otteeseen, mutta suurin laajennus tehtiin vuonna 1965. Tuolloin valmistui erillinen nuoriso-osasto, jonne nuoret vangit sijoitettiin. Päärakennukseen sijoitettiin tällöin ensikertalaisia aikuisia vankeja. Vuonna 2000 sijoitteluohjeiden muutosten seurauksena vaatimus ensikertalaisuudesta poistettiin, jolloin Keravan vankilaan sijoitettiin muitakin kuin ensikertalaisia. Vuonna 2001 Keravan nuorisovankilasta tuli Keravan vankila. (Väkeväinen, Kiuru, Kokkonen & Niemi 2003, 9–18.) Huhtikuussa 2009 Keravan vankila koki muutoksen, kun Helsingin avovankilan Vantaan osasto lakkautettiin ja osaston toiminnot sekä henkilökunta siirrettiin Keravan vankilan alaisuuteen entisen poika-osaston tiloihin. Osasto on nyt nimeltään Keravan vankilan avovankilaosasto. Suljetussa vankilassa on 95 vankipaikkaa ja avovankilaosastolla 74 vankipaikkaa. Keravan vankila kuuluu eteläsuomen rikosseuraamusalueeseen. Keravan vankilaan sijoitetaan pääasiassa nuoria, ulkomaalaisia ja lyhyttuomioisia miesvankeja Etelä-Suomen läänin alueelta. (Keravan vankila i.a)

3.2 Kiskohoidon historia Keravan vankilassa

Kiskon yhteisöhoidon kolmivaiheinen hoitomalli tuotiin Keravan vankilalle osana Vankien päihdehuoltohanketta (VP-projekti). VP-projekti oli Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama kolmivuotinen hanke, jolla pyrittiin kehittämään vankien päihdehuoltoa vankiloiden ja sen jälkeen. VP-projektia perusteltiin muun muassa kiristyneen työmarkkinatilanteen johdosta, joka entisestään vaikeutti vankien paluuta vapauteen. Mo-

net vangeista luonnehdittiin ammattitaidottomiksi sekä moniongelmaisiksi, jotka ovat tuen ja ohjauksen tarpeessa. Vapautumisen valmistelussa sekä vapautumisen jälkeisessä sosiaalisissa ja ammatillisissa tukitoimenpiteissä nähtiin tarvittavan uudenlaisia, eri viranomaisten ja tärkeiden verkostojen yhteistyötapoja. Projektissa oli mukana A-klinikkasäätiö, Helsingin Diakonissalaitos, Sininauhaliitto sekä Kalliolan kannatusyhdistys. VP-projekti käynnistyi osittain jo vuonna 1996, mutta koko projekti käynnistyi vuoden 1997 alussa, jolloin kaikki hankkeessa mukana olleet järjestöt tulivat rahoituksen piiriin ja osahankkeita päästiin toteuttamaan yhteistyövankeiden kanssa. VP-Projekti oli toiminnassa vuosina 1996–1999. (Mutalahti 1997.)

Kiskohoidon elämänsäkaaresta Keravan vankilassa on saatavilla hyvin vähän kirjallista materiaalia, jonka vuoksi katsoin parhaaksi suoraan haastatella Kiskohoidon I-vaiheen vastuuhenkilöä, Keravan vankilan psykologi Ulla Kalimaa. Kalima on ollut mukana Kiskohoidon prosessissa aina VP-projektin ajoilta asti. Kalima kertoo, kuinka Keravan vankilaan oli käynnistetty kolme vuotta aikaisemmin päihdetyöosasto, jossa haasteiksi oli koettu muun muassa henkilökunnan suunnitelmallisen työnohjauksen ja koulutuksen puute. Kiskohoito nähtiin tämän vuoksi tervetulleena lisänä Keravan vankilaan sen valmiin hoitomallin vuoksi. Kiskohoitoon sisältyi päihdehoitomallin lisäksi henkilökunnan koulutus sekä työnohjaus. Kiskohoidon toteutuksen käytännön suunnittelu kesti 4,5 kuukautta, jonka jälkeen helmikuussa 2007 allekirjoitettiin sopimus yhteistyöstä Keravan vankilan ja Kalliolan kannatusyhdistys ry:n välillä. Hoidon I-vaihe suunniteltiin toteutettavaksi Keravan vankilan suljetulla osastolla ja II-vaihe Helsingin avovankilan Vantaan osastolla. (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012.)

Kaliman (henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012) mukaan ensimmäinen oppilas aloitti Kiskohoidon huhtikuussa 1997. I-vaiheen osasto oli kuusi-paikkainen, mutta jo kahden vuoden päästä osaston tiloja lisättiin ja paikkaluku nousi yhdeksään. Kun Kiskon yhteisöhoito rekisteröitiin vuonna 1998, myös Keravalla sitouduttiin noudattamaan Kiskohoitoa sitä muuttamatta, mutta vankilaolosuhteisiin sovellettuna. Hyvien yhteistyökokemusten myötä Kiskon johtoryhmän kanssa yhteistyösopimusta jatkettiin Kalliolan kanssa vuonna 1999. Tällöin VP-projektin osaprojektivaihe päättyi ja Kiskohoidosta tuli pysyvä osa Keravan vankilan toimintaa. Vankilan päihdetyön akkreditointiprosessi käynnistyi vuonna 2003, jonka tuloksena Kiskohoito hyväksyttiin vuonna 2005 viralliseksi osaksi Rikosseuraamuslaitoksen ja vankeinhoidon

toimintaohjelmia. Kiskohoidon I- ja II-vaihe käynnistettiin myös itä- ja pohjoissuomen rikosseuraamusalueeseen kuuluvissa Pelson vankilassa ja Kestilän avovankilassa. Toimintaa ylläpidettiin kyseisissä vankiloissa vuosina 2001–2010. Tänä päivänä valtakunnallista Kiskohoitoa toteutetaan ainoastaan Keravan vankilassa.

Keravan vankilan puutarha katsottiin sopivaksi työtoimintapaikaksi Kisko-osaston I-vaiheen oppilaille heti Kisko-projektin käynnistyttyä vuonna 1997. Puutarhan katsottiin edustavan uuden kasvun ajatusta, mikä puolestaan tukee Kiskohoidon ajatusta henkisestä kasvusta ja elämän suojelemisesta. Työtoimintapaikkaa pohdittaessa myös puutarhan kukkien värimaailman nähtiin tuovan oman merkityksensä Kiskohoidon arkeen. Puutarhalla työskenteli tuolloin I-vaiheen oppilaiden lisäksi toisen päihtettömän osastojen vankeja sekä suljetun vankilan ”luottovankeja”. (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012.) Tänä päivänä puutarhalla työskentelee I-vaiheen oppilaiden lisäksi avovankilaosaston vankeja.

3.3 Kiskohoidon arki

Kiskon yhteisöhoitomalli on kolmivaiheinen. Keravan vankilassa hoidon I-vaihe tapahtuu Keravan vankilan suljetulla osastolla. Helsingin avovankilan Vantaan osaston siirryttyä Keravan vankilan avovankilaosastoksi, II-vaihe siirtyi myös Keravalle. Kiskohoidon käsikirjassa kerrotaan hoidon tavoitteena olevan päihtetön elämäntapa, joka tarkoittaa raittiuden lisäksi kykyä elää yhteiskuntakelpoista elämää, jossa asuminen ja toimeentulo olisi turvattu. Hoidon tavoitteena on myös auttaa oppilasta saavuttamaan autonomia, joka tarkoittaa todellisuuden tiedostamista, kykyä läheisyyteen ja kykyä spontaaniin elämään. (Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja.) Kiskohoidon jokaisella hoitovaiheella on oma tehtävänsä pyrittäessä kokonaisvaltaiseen muutokseen elämässä. I-vaiheen ydintehtävä on hoitoon kiinnittyminen. II-vaiheen ydintehtävä on siirtyä hoidossa sanoista tekoihin, eli oppilas alkaa käytännössä toteuttaa I-vaiheen aikana löytämiään henkilökohtaisia muutostarpeitaan uuden elämäntavan mahdollistamiseksi. III-vaiheessa tavoitteena on jatkaa avohoidollisesti uuden elämäntavan vakiinnuttamista. (Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja)

Kiskohoidon arki perustuu yhteisöhoidon periaatteelle, jossa kaikki toiminnot, ihmissuhteet ja sosiaalinen vuorovaikutus tukevat toipumista (Kaipio 2009, 45). George De Leonin mukaan yhteisöhoito poikkeaa kaikista muista päihdehoidoista siinä, että se on ainoa päihdekuntoutus joka selkeästi tähtää lopulliseen toipumiseen ja persoonallisuuden muutokseen. Yhteisöhoidon keskeisenä voimana pidetään asiakkaiden keskinäistä vertaisryhmävaikutusta (Kaipio 2009, 47). Tampereen yliopiston päihdehoidon tutkimuksen professori Pekka Saarnio toteaa artikkelissaan, kuinka eri tutkimusten valossa on tultu myös siihen tulokseen, ettei päihdehoitomenetelmien välillä ole suuria tuloksellisia eroja. Sen sijaan on havaittu, että työntekijän toiminnalla, sekä hänen ja asiakkaan välisen yhteistyösuhteen laadulla on oleellinen vaikutus tuloksellisuuteen. (Saarnio 2009, 179–180.)

Oli valittu päihdehoitomenetelmä sitten mikä tahansa, Vuokko Karsikas (2005) toteaa vankilan päihdekuntoutuksen tärkeyden omassa lisensiaattitutkimuksessaan. Vaikka vankilaympäristön ilmapiiri ei aina pysty tarjoamaan turvallista, päihteetöntä ja arvostavaa ilmapiiriä, auttoi vankilassa tapahtuva päihdekuntoutus tutkittavien päihteidenkäytön katkaisemisessa. Myös Jouni Tourunen (2000) on päätenyt samaan lopputulokseen omassa väitöstutkimuksessaan. Tourunen seurasi osallistuvan havainnoinnin menetelmällä ”mitä tapahtuu” kun terapeutin huumekuntoutusyhteisö tuodaan vankilan sisälle. Tutkimuksen mukaan vankilaan on vaikea tuoda päihdekuntoutusohjelmia. Kuntoutukseen osallistujien sekä työntekijöiden tulee ottaa huomioon vankilan sosiaalisen rakenteen asettamat lähtökohdat. Päihdekuntoutusosaston toiminta määrittyy herkästi vankeinhoidon ”perustyötä” uhkaavaksi toiminnaksi ja osaston työntekijät muiden työntekijäryhmien asemaa heikentäväksi ”eliittiryhmäksi”. Jännitteistään huolimatta tutkimus osoittaa päihdekuntoutuksen perustelluksi ja tarpeelliseksi vankeinhoidon osa-alueeksi. (Tourunen 2000, 7–8.)

Kiskohoidossa eletään hierarkisen mallin mukaisesti, jota toteutetaan hoidon molemmissa hoitovaiheissa. I-vaiheen hierarkian korkeimmassa asemassa on osaston vanhin (OV), jonka työparina osastolla on osastonvanhinharjoittelija (OVH). Muut yhteisön jäsenet ovat oppilaita. (Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja.) Hierarkian ylimmällä portaalla olevien oppilaiden vastuulla on muun muassa valvoa, että yhteisöhoitoon keskeisesti kuuluva päivittäisten työtoimintojen suorittaminen yhteisössä tapahtuu

moitteettomasti. Oppilaat hoitavat itse yhteisön ylläpitoon kuuluvat työt, kuten siivoamisen ja yhteisten tilojen kunnossapidon. Työtehtävillä nähdään olevan hoidollinen rooli, joka auttaa tunnistamaan ja kehittämään yhteisön jäsenen elämännhallinnallisia heikkouksia ja vahvuuksia (Kaipio 2009, 46). Osastonvanhimman tehtävä on myös toimia yhdyshenkilönä henkilökunnan ja oppilaiden välillä. Yhdyshenkilö välittää tietoa yhteisön kuulumisista ja muista tarpeellisista asioista henkilökunnalle, ja henkilökunta puolestaan välittää osastonvanhimman välityksellä tietoa yhteisölle. Hierarkiassa siirrytään vastuullisempaan asemaan hoidon edetessä. Jokainen oppilas kuitenkin on vähintään kertaalleen osastonvanhimman roolissa I-vaiheen aikana. (Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja.)

I-vaiheessa eletään tarkkaan rakennetun viikko-ohjelman mukaisesti, joka päivästä riippuen rakentuu hoidollisista ryhmäistunnoista tai puutarhatyötoiminnasta, itseapuryhmissä (Anonyymit Narkomaanit eli NA sekä Anonyymit Alkoholistit eli AA) käymisestä sekä hoidollisista yksilökeskusteluista. Tarkalla päiväkohtaisella ohjelmalla pyritään takaamaan turvalliset ja selkeät rajat. Rajojen tarkoitus on mahdollistaa terapeuttiseen hoitokulttuuriin kiinnittyminen sekä taata arjen turvallisuus ja sujuvuus. (Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja.) Granfeltin (2011) mukaan vankilan sisällä oleva kuntouttava osasto voidaan kokea turvallisemmaksi paikaksi kuin maailma, missä vanki on elänyt ennen vankilaan joutumistaan. Vankila saattaa myös olla ensimmäinen paikka, jossa ihminen kokee hänestä välitettävän ja hänen asioihin paneuduttavan. Kuulluksi tulemisen kokemus voi toimia käännekohtana vangin elämässä kohti rikoksettomuutta ja päihteettömyyttä. (Granfelt 2011, 224.)

I-vaiheen osasto poikkeaa suljetun vankilan muista osastoista terapeuttisen hoitomallin lisäksi myös sisustuksellisesti. Osastolla on lukuisia viherkasveja, osaston seinät sekä ovet on maalattu keltaisiksi, lattioilla on värikkäät matot ja osastolta löytyy myös akvaario, jonka hoitaminen on pääsääntöisesti oppilaiden vastuulla. Keravan vankilan turvallisuudesta vastaavan rikosseuraamusosaston esimies Jani Ylisoinin mukaan Keravan vankilan muut osastot ovat hyvin pelkistettyjä järjestyssääntöjen vuoksi. Järjestyssäännöt kieltävät tavallisilta osastoilta muun muassa matot, kukat ja lasiset tavarat turvallisuusriskien vuoksi. Lasitavaroista saisi helposti tehtyä väkivaltaan soveltuvia aseita ja kukkaruukkuihin piilotettua esimerkiksi luvattomia esineitä. (Jani Ylisoini, henkilökohtainen tiedoksianto 24.1.2013.) I-vaihe poikkeaa sisustuksen lisäksi muista

vankilan osastoista myös henkilöstön puolesta siten, että osastolla on vain siviilipukuisia ohjaajia. Vartijoita osastolla ei ole ollenkaan. Ohjaajat vastaavat yhteisön arjen sujumisesta yhdessä hierarkian vastuuoppilaiden kanssa. Ohjaajien tehtäviin kuuluu myös hoidollisten keskusteluryhmien vetäminen, yksilökeskustelut sekä vankeinhoidollisten asioiden hoitaminen (vankitietojärjestelmän kirjaukset, lupiasioiden hoito oppilaan kanssa vankilasta poistuttaessa ym.). Ohjaajien vastuulla on myös Kisko-osaston oppilaiden vankeinhoidollinen valvonta.

Kaliman mukaan keskimääräinen Kiskohoitoon hakeutuva oppilas on vaikeasti päihdeongelmainen, useita kertoja vankilassa ollut vanhempi mieshenkilö. 1990-luvulla pääpäähteenä hoitoon hakeutuneilla oli pääsääntöisesti heroini tai amfetamiini, mutta tänä päivänä yhtä selkeää pääpäähdettä ei enää ole päihteidenkäytön ollessa enenevässä määrin sekakäyttöä. Hoitoon hakeutuneilla on usein taustalla vakavaa rikollisuutta, kuten väkivalta- ja huumausainerikoksia. Hoitoon hakeutuu myös vankeja, joilla on ollut kurinpito-ongelmia muissa vankiloissa. Hoitoon hakeutuneiden joukossa on aina ollut useita kertoja päihdehoidoissa olleita vankeja sekä päihdehoidon ensikertalaisia. Kaliman arvion mukaan yhteistä tämän päivän hoitoon hakeutuneille vangeille, kuten myös yleisesti vangeille, on entistä varhaisemmin alkanut päihteidenkäyttö. (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012.) Tämän opinnäytetyön haastateltavat edustavat Kaliman kuvailemaa Kiskohoidon keskimääräistä oppilasta.

Kiskohoidon aikana voisi nähdä tapahtuvan normaalistamisen prosessia, joka tarkoittaa Michel Foucault'n mukaan sosiaalityön asiakkaiden normaalistamista sopeutuakseen takaisin yhteiskuntaan. Tavoitteena normaalistamisessa on, ettei yhteiskunnan jäsentä suljeta yhteiskunnan ulkopuolelle, vaan normaalistamisen kautta hänet pyritään vetämään takaisin (Juhila 2009, 52–54). Normaalistamisen prosessin kautta voisi ajatella osaston oppilaiden kykenevän elämään yhteiskunnassa lakien ja sääntöjen mukaisesti, joita opetellaan yhteisöhoitollisen arjen kautta koko Kiskohoidon ajan.

3.4 Vankeinhoidon työtoiminta

Jouko Laitinen (2002) on esittänyt Suomen vankeinhoidon historiasta työn ja vankeuden suhteen, kuinka 1800-luvun puolivälin ylitse ulottuneen Ruotsin vallan ajalta peräisin olevan rangaistuskaaren mukaan itse vankeus on ollut hyvin lievä rangaistus. Pakkotyön tekeminen nähtiin tätä ankarampana rangaistuksena. Työn tuli olla sen laatuista, ettei se tuottanut vangille ”suurempaa tyydytystä”. Jarno Ruotsalaisen (2006, 14) selvityksen mukaan 1930-luvulla vankeinhoidon järjestelmän painopiste siirtyi etäälle asutuskeskuksista. Tämän taustalla voitiin nähdä maalaiselämän terveyttä parantavaa vaikutusta korostava ajattelu, joka soveltui sisällissodan ja lamasta kärsivän ajan henkeen. Vankien toimettomuus kaupunkikeskuksissa sijainneissa vankiloissa korvattiin raivaus- ja viljelytyöllä.

Vankeinhoidon järjestelmää kehitettiin edelleen 1900-luvun alkupuoliskolla, jolloin kehitettiin rikosseuraamusmuotoina työsiirtola, vankisiirtola ja työleirit. 1950-luvulla käytössä olivat kaikki kolme rikosseuraamusmuotoa. Työsiirtola ja vankisiirtola olivat vankeinhoidon järjestämiä vankeuden suorittamisen muotoja, kun taas työleiri puolestaan oli ehdonalaisesti vapautuneille tarkoitettu yhdyskuntaseuraamuksen muoto. Näille kolmelle oli yhteistä suljettuihin vankiloihin verrattuna ”suhteellinen avoimuus”, ”leirimäisyys” ja työnteon korostuminen. Tuolloin elettiin hyvinvointivaltiota edeltävää aikaa, jolloin edellä mainittujen rikosseuraamusmuotojen nähtiin yhdistävän taloudelliset intressit, kriminaalipoliittiset perustelut sekä sosiaalisen elämänhallinnan parantamisen tavoitteet. Vuonna 1975 toteutettiin suuri rangaistusten täytäntöönpanon lainsäädännön kokonaisuudistus (RTA-uudistus), jolloin työtoiminnoissa painotettiin kiinteitä avovankiloita ja avovankilaosastoja, joissa pyrittiin kehittämään teollisuustuotantoa. Vankisiirtolajärjestelmä lakkautettiin RTA-uudistuksen yhteydessä, sittemmin myös työleirit, jotka tulivat oleellisesti kalliimmaksi työn koneellistuessa. (Ruotsalainen 2006, 15–20.) Tänä päivänä myöskään työsiirtoloita ei ole enää olemassa nimitysten muututtua avovankiloiksi tai avovankilaosastoiksi (Vankeuslaki 2005).

Kun ennen vankilassa tapahtuvan työnteon nähtiin olevan vankeusrangaistusta koettava tekijä, tänä päivänä vankeuslaki (2005) määrittää vankilan järjestämisen tai hyväksymisen toiminnan tarkoituksen olevan edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Tämä tapahtuu vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan,

ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa, osaamista sekä työ- ja toimintakykyä sekä tukemalla vangin päihteetöntä elämää. Vankeuslain 8. luvun 2§:n mukaan vanki on velvollinen vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana osallistumaan vankilan järjestämään toimintaan. Toiminta sisältää työtä, koulutusta tai muita toimintoja. (Vankeuslaki 2005.)

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen johtaja Kimmo Hypénin (2004) mukaan nykypäivän vankeinhoidon työtoiminnalla on laitospelämää normalisoiva rooli. Työ normalisoi luomalla selkeän työn ja levon rytmin osaksi vangin ja laitoksen elämää. Työtoiminta itsessään lisää myös laitosturvallisuutta tarjoamalla rakentavan tavan toteuttaa toiminnan tarpeita. Työn nähdään olevan ihmiselämän perusasioita toimeentulon hankkimisen sekä työyhteisön mukanaan tuomien sosiaalisten verkostojen vuoksi. (Hypén 2004, 14, 20–30.) Työnteolla on myös työnteon oppimista ja ammatillista kehittymistä tukeva rooli. Oikein järjestettynä vankityö voi tarjota mahdollisuuden uusien ammatillisten taitojen harjoittamiseen. Vankeuden jälkeisen työllistymisen tukeminen onkin tehtävä, jonka merkitys on korostunut. Vapautumisen jälkeistä työllistymistä tukee työelämän perustaitojen ja ammatillisten taitojen hankkiminen vankeuden aikana. Työtoiminnalla on myös tärkeä tehtävänsä arvojen, asenteiden ja käyttäytymismuutosten kehittämisessä. (Rahkila 2004, 14–15.) Hypénin mukaan vankilassa tapahtuva työ- ja koulutustoiminta tukee erityisesti vankilassa tapahtuvaa kuntouttavaa ohjelmatyötä, kuten esimerkiksi päihdetyötä. Merkittävässä roolissa työtoiminnassa on Hypénin mukaan työnjohto, jonka tärkeä tehtävä vankeusprosessissa on osallistua omaan työpisteeseen sijoittuneiden vankien rangaistusajan suunnitelman toteuttamiseen. Työnjohdon tehtävänä on suunnitella käytännön työn tavoitteet yhdessä vangin kanssa ja ohjata, tukea ja opettaa vankia erityisesti työhön ja ammatillisiin taitoihin liittyvissä asioissa. Työnjohtaja ohjaa vankia tarvittaessa myös muissa elämänhallintaan liittyvissä taidoissa. (Hypén 2004, 14, 20–30.)

Vankiloiden päihdekuntoutusohjelmista sekä vankilan työtoimintojen kuntouttavuudesta tehtyjen Sosionomi AMK -opinnäytetöiden tulokset olivat pääsääntöisesti positiivisia. Heinon (2011) opinnäytetyön mukaan vankilan päihdekuntoutustyön yksilöllisen päihdetyön seurauksena vangit kokivat minäkäsityksen muuttuneen positiivisempaan suuntaan, itseluottamuksen vahvistuneen ja oman käsityksen päihhteistä muuttuneen jonkun verran. Pelson vankilan eläinavusteisen työtoiminnan katsottiin vahvistavan

vangin kokemusmaailmaa positiivisesti (Vainionpää 2011). Grebnevan opinnäytetyön tuloksissa puolestaan todettiin vankilan työtoiminnan kasvattavan itsetuntoa ja itsekunnioitusta sekä lisäävän ”normaaliuden” tunnetta (Grebneva 2005).

Rautakorven (2010) pro gradu -tutkielmassa puolestaan on tutkittu kuntouttavan työtoiminnan merkityksiä yleisellä tasolla. Tutkielman tavoitteena oli muodostaa näkemys ihmisen motivoitumiseen ja voimaantumiseen vaikuttavista tekijöistä ja tuoda esille systemaattisen tilannearvioinnin merkitystä tavoitteellisessa sosiaalityössä. Motivaatio- ja voimaantumisteorioiden näkökulmasta kuntouttavan työtoiminnan prosessissa asiakkaan motivoitumista voitaisiin tukea muun muassa huomioimalla entistä enemmän asiakkaan omia näkemyksiä, antamalla vaihtoehtoja ja valinnan mahdollisuuksia. (Rautakorpi 2010, 8, 91–95.)

3.5 Puutarhatyötoiminta Kiskohoidon näkökulmasta

Koivulan kasvatustiloksen ajoilta asti alueella on ollut puutarha- ja maanviljelytoimintaa. Kasvatustiloksen ja nuorisovankilan toiminnassa maatilalla on ollut tärkeä. Jo vuoden 1894 toimintakertomuksen mukaan tilalla viljeltiin ohraa, kauraa, perunaa ja heinää. Maatilatoiminnassa on myös kasvatettu karjaa ja pidetty mehiläistarhaa. Ensimmäiset maininnat puutarhurien toimista löytyvät vuosien 1904–1906 toimintakertomuksista. (Heikura 1987; Mäkinen 1996; Mäkinen 1995.)

Hortonomi Hannu Roos on vuodesta 1989 alkaen työskennellyt vankilan puutarhalla. Roos kertoo Keravan vankilan alueeseen kuuluvan tänä päivänä 260 hehtaaria, josta on peltoa 154 hehtaaria ja metsää 75 hehtaaria. Loput hehtaarit muodostuvat puutarhan alueesta, urheilukentistä, vankilan puistomaisista piha-alueista sekä joutomaasta. Puutarhalla on keväisin, joka on puutarhan kiireisintä sesonkiaikaa, käytössä noin kymmenen lämmitettyä kasvihuonetta, joiden yhteispinta-ala on n. 1500m². Puutarha-alueeseen kuuluu myös vankilan lampola, jossa on ympärivuotisesti toistakymmentä lammasta. Poikimisen aikaan lukumäärä nousee usein yli kolmenkymmenen. Lampaiden lisäksi puutarhalla asustaa ympärivuotisesti kolme kania sekä yksi kissa. (Hannu Roos, henkilökohtainen tiedoksianto 1.3.2013.)

Puutarhalla työskentelee täysipäiväisesti kaksi työnjohtajaa. Molemmilla on puutarhailan koulutus ja pitkä työhistoria vankilan puutarhalta. Työnjohtajat toimivat puutarhatyötoiminnan esimiehinä puutarhalla työskenteleville vangeille. Keskimääräisesti puutarhalla työskentelee I-vaiheen oppilaiden lisäksi päivittäin noin kymmenen avovankilaosaston vankia (Hannu Roos, henkilökohtainen tiedoksianto 1.3.2013.) Kiskohoidon oppilaiden työntekoa ohjaa ja valvoo puutarhan työnjohtajien lisäksi I-vaiheen henkilökunta.

Kiskohoidon I-vaiheen viikko-ohjelman mukaisesti puutarhalla työskennellään kolmena arkipäivänä viikossa sekä viikonloppuisin oppilaat käyvät kahdesti päivässä ruokkimassa ja tarkastamassa eläimet. Arkipäivisin työpäivän pituus on keskimääräisesti 6 tuntia, lounastunti pois lukien. Perjantaisin viikko-ohjelman mukaisesti puutarhalla työskennellään vain aamupäivän ajan. Kaikki osaston oppilaat pääsevät töihin ainoastaan ohjaajien ollessa läsnä puutarhalla. Käytännön kokemukseni perusteella työpäiviä usein kuitenkin pirstaloittaa esimerkiksi yhteisössä tapahtuvat ennakoimattomat tekijät, työntekijöiden sairastapaukset, henkilökunnan koulutukset tai muut hoidolliset toimenpiteet, joiden johdosta ohjaajat eivät pääse osallistumaan puutarhatyötoimintaan. Näissä tilanteissa puutarhalle töihin lähetetään ainoastaan osaston luotolliset oppilaat, mikä tarkoittaa hoidossa pidemmälle edenneitä oppilaita. Puutarhan työnjohtajien kanssa sovitaan tuolloin luotollisten oppilaiden työnteon ohjauksesta. Luotottomat oppilaat viettävät tuolloin aikaa osastolla. Ajoittain on saattanut olla useita työpäiviä, jolloin luotottomat oppilaat eivät ole päässeet olosuhteiden pakosta työtoimintaan mukaan ollenkaan. Toisaalta puutarhalle saatetaan mennä tekemään myös ylimääräisiä työpäiviä silloin, mikäli esimerkiksi hoidolliset ryhmäistunnot peruuntuvat tai päättyvät ennenaikaisesti. Kokemukseni mukaan myös esimerkiksi puutarhan kiireisinä sesonkiaikoina puutarhalla käydään pääsääntöisesti useammin työskentelemässä kuin kolmesti viikossa.

Työpäivinä puutarhalle saavuttaessa osaston vanhin oppilas ilmoittaa työntekijävahvuuden työnjohtajalle. Tämän jälkeen työnjohtaja jakaa työtehtävät. Roosin (henkilökohtainen tiedoksianto 1.3.2013) mukaan yksi tärkeimmistä ja työntekoa jäsentävistä asioista ovat vastualueet, joista oppilaat vastaavat työpäiviensä ajan. Kiskohoidon oppilaiden ympärivuotisia vastualueita ovat kanien ja lampaiden hoito. Kesäaikaan vastualueita ovat eläimien lisäksi muun muassa kasvimaan sekä

piha-alueiden hoito. Roosin mukaan vastualueet selkeyttävät työntekoa oppilaiden tietäessä työpäivien alussa mitä ensimmäisenä tulee aina tehdä. Kun oppilas on saanut työtehtävänsä päätökseen, kysytään työnjohtajalta uusia työtehtäviä. (Hannu Roos, henkilökohtainen tiedoksianto 1.3.2013.)

Koivulan kasvatustieteiden laitoksen aikoina työnteolla katsottiin olevan kasvattava ja virkistävä vaikutus. Maatalous erityisesti paransi yhdyskunnan taloudellista toimeentulotukea. (Heikura 1987, 29.) Nykypäivän vankeinhoidollisen puutarhatyötoiminnan tavoitteet voidaan ajatella olevan yhteneväisiä vankeinhoidon työtoiminnan linjauksesta työtoiminnan kuntouttavuudesta ja laitospelämää normalisoivasta roolista. (Rahkila 2004; Hypén 2004.)

4. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Kuten aikaisemmin tässä työssä on tullut esille, vankilan puutarha on ollut Kiskohoidon I-vaiheen työpaikkana siitä asti, kun Kiskon päihdehoitomalli tuotiin vankilaan. Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää Kiskohoidon oppilaiden kokemuksia puutarhatyötoiminnasta osana Kiskohoitoa.

Lähestyn opinnäytetyön aihetta seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Miten puutarhatyötoiminta soveltuu osaksi Kiskohoitoa?
2. Mikä on vankilan luontoympäristön merkitys Kiskohoidossa?
3. Miten puutarhatyötoiminta on vaikuttanut kuntoutumiseen?
4. Mitä puutarhatyötoiminnassa tulisi kehittää?

Opinnäytetyön ensisijainen tavoite on saada kuuluviin Kiskohoidossa olevien oppilaiden kokemuksia vankilan puutarhatyötoiminnasta ja sen mahdollisista kehittämistarpeista. Olen I-vaiheen ohjaajana usein kuullut I-vaiheen oppilaiden kritiikkiä toimimattomasta työtoiminnasta. Toisaalta olen päässyt myös näkemään, kuinka oppilaat ovat nauttineet puutarhalla käymisestä ja esimerkiksi lampaiden hoidosta. Hypoteesini tutkimuksen alussa olikin, että puutarhatyötoiminnassa on paljon kehitettävää, ja lampolassa työskentely on merkittävä osa työtoimintaa. Opinnäytetyön avulla on myös tarkoitus selvittää Keravan vankilan luontoympäristön merkitystä, sillä sekä puutarhatyötoiminnassa että Kiskohoidossa hyödynnetään vankilan luontoympäristöä muita Keravan vankilan osastoja enemmän. Luonnonmukaisen ympäristön on todettu tutkimuksissa vaikuttavan stressin vähentymiseen ja fyysiseen kuntoutumiseen (esim. Ulrich 2002), mutta tutkimustietoa vankien kokemuksista aiheeseen liittyen löytyy kuitenkin vielä niukasti. Vankien kokemuksia on tutkittu Suomessa muun muassa valvotun koevapauden näkökulmasta (Lakso & Mäntynen 2011; Remes 2010), rangaistusajan suunnitelman teosta (Pehkonen 2011), vankilan käsityötoimintaan osallistumisen näkökulmasta (Keskitalo 1998) ja päihdekuntoutumisen näkökulmasta (Karsikas 2005). Tutkimukseni tuo uutta näkökulmaa erityisesti luonnon ja päihdekuntoutuksen yhdistämisestä Suomen

vankeinhoidossa. Kisko-osaston oppilaiden kokemukset luonnosta ja luontoympäristössä työskentelystä on tärkeää myös siitä syystä, että Keravan vankilassa on käynnistymässä projekti kevään 2013 aikana. Projektin tarkoituksena on luoda Keravan vankilaan systemaattisempaa, Green Care -ideologiaa hyödyntävää kuntoutusmallia (Juuret Vapauteen -projekti i.a). Tämän vuoksi on perusteltua saada puutarhalla työskentelevien vankien kokemukset kuuluviin, jotta työ- ja kuntoutustoimintoja saadaan kehitettyä projektin myötä entistä paremmin tarkoitustaan palveleviksi toiminnoiksi.

5. PUUTARHATYÖN KOKEMUKSEN TUTKIMINEN

Opinnäytetyöni keskeinen käsite on kokemus. Nähdäkseni jokainen kokemus on ainutlaatuinen, ja kokemukset rakentuvat sitä mukaa, kun elämää eletään, ja kokemuksia kertyy. Tutkimuksellisesti ajatukseni menevät yhteen konstruktivistisesti rakentuvan narratiivisen tutkimuskäsitteen kanssa. Ensimmäisessä alaluvussa kuvailen tutkimuksen lähtökohtaista menetelmää. Kerron myös, miten päädyin lopullisiin haastateltaviini ja miten käytännössä lopulta toteutin haastattelut. Sen jälkeen kuvailen tekemääni aineiston analyysiä, jonka tein sisällönanalyysin keinoin.

Opinnäytetyön menetelmäkappaleessa sekä tuloksissa tulen viittamaan tutkimuksen kohdehenkilöihin joko ”oppilaina” tai ”haastateltavina”. Viitatessani yleisesti Kiskohoidon vankeihin käytän oppilas-nimitystä ja viitatessani tutkimukselliseen käytäntöön sekä tutkimukseni varsinaiseen kohderyhmään eli seitsemään haastateltuun Kiskohoidon oppilaaseen, käytän selvyuden vuoksi haastateltava-nimitystä.

5.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Fenomenologia on tieteenfilosofinen suuntaus, jossa korostetaan yksilöllistä kokemusta. Perttulan mukaan fenomenologiassa kokemuksella tarkoitetaan merkityssuhdetta. Voisi siis ymmärtää, että kokemuksessa kyse on ihmisen suhteesta elämäntilanteeseensa eli siitä, mitä kokemus hänen elämäntilanteelleen merkitsee (Mesimäki 2011, 24). Erkkilän (2005) mukaan fenomenologiassa ollaan kiinnostuneita kokemuksista sellaisina kuin ne ovat ilman reflektointia. Kokemusten tutkiminen edellyttää, että tutkimukseen osallistuvat kuvailevat kokemuksiaan.

Valitsin kokemusten tutkimiseen narratiivisen tutkimusotteen siksi, että haastateltavilla olisi mahdollisuus kertoa tarinoita omilla ehdoillaan muuten niin jyrkässä vankeinhoidollisessa kulttuurissa. Granfeltin (2011) mukaan vankeinhoidon kulttuuria ei ole lähtökohtaisesti luotu vuorovaikutusta vaan rankaisemista ja säilyttämistä varten. Näin ollen vuorovaikutusta rasittaa syvälle juurtunut vankilakulttuuri henkilökunnan ja vankien välillä, joka perustuu vastakkainasettelulle sekä epäluottamukselle. (Granfelt 2011,

215–216.) Narratiivisella tutkimusotteella halusin mahdollistaa vapaan kerronnan mahdollisuuden kullekin haastateltavalle ilman hierarkiseksi kokemaani ”kysyjä-vastaja” -tilannetta.

Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu kertomuksiin tiedon välittäjänä. Narratiivisuuden käsite on peräisin latinankielestä (narratio=kertomus), jonka vastine suomenkielessä on usein tarinallisuus. Kirjallisuustieteissä tarinan ja kertomuksen välillä on vakiintunut erillinen merkitys, jossa tarina on yläkäsite ja kertomus sen alakäsite. (Heikkinen 2001, 116.) Tutkijat kuitenkin usein käyttävät narratiivia, tarinaa ja kertomusta toistensa synonyymeinä, yleisimmin etenkin narratiivin ja tarinan nähdään tarkoittavan samaa (Timonen 2009, 18). Narratiivi voi olla tarinan kertomista, tarinan tekemisen prosessia tai tarinan kognitiivinen skeema. Tarinan tapahtumat voivat olla joko tositapahtumia tai fiktiivisiä. Labov määrittelee narratiivisen keinoksi esittää tai kerrata menneitä kokemuksia sarjalla järjestettyjä lauseita, jotka vastaavat tapahtumien ajallista sarjaa. (Timonen 2009, 16.)

Konstruktivistinen narratiivinen tutkimusote korostaa näkemystä, jonka mukaan ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten välityksellä. Tieto ympäröivästä maailmasta ja ihmisen käsitys omasta itsestään on jatkuvasti muutoksessa oleva kertomus, joka rakentuu koko ajan. Konstruktivistisessa ajattelutavassa ajatellaan, ettei tutkimus kykene tuottamaan yhtä objektiivista totuutta vaan yksilön senhetkisen näkökulman todellisuuteen. Ihmisen ajatellaan rakentavan todellisuuttaan aikaisemman tiedon ja kokemuksen varaan. Näkemykset muuttuvat sitä mukaa, kun ihminen saa uusia kokemuksia ja on vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. (Heikkinen 2001, 118–120.)

Jo opinnäytetyön ensimmäistä ajatusta työstäessäni minulle oli selvää, että haluan opinnäytetyön avulla saada esille oppilaiden kokemuksia siten kuin he asioista ajattelevat. Narratiivinen haastattelu tarjosi mielestäni parhaimman keinon saavuttaa asettamani tavoite. Narratiivisessa haastattelussa tavoitteena on saada haastateltava kertomaan tarinoita, jotka liittyvät hänelle tärkeisiin seikkoihin. Haastattelussa tutkija antaa riittävästi tilaa haastateltavalle tarinoiden kertomiseen pyrkien samalla esittämään sellaisia kysymyksiä, joihin odottaa saavansa vastauksiksi kertomuksia. Haastattelun kulku on muotoiltu niin, että haastateltava itse päättää, mistä aloittaa ja miten hän tarinaa kertoo. Kysymykset voivat olla avoimia tai paikoitellen osin strukturoituja. (Kaasila 2008, 45–46.)

5.2 Haastateltavat

Aineiston keruu tapahtui syksyllä 2012. Alun perin tarkoitukseni oli haastatella I-vaiheen oppilaita, joiden puutarhatyötoiminta oli juuri päättynyt oppilaiden odottaessa siirtymistä hoidon II-vaiheeseen. Ajatukseni oli, että puutarhatyötoiminnasta olisi ehtinyt kulua vasta vähän aikaa ja kokemukset olisivat täten tuoreessa muistissa. Tilanteessani kävi kuitenkin niin, ettei I-vaiheessa ollut riittävästi oppilaita siinä vaiheessa kun oli aika lähteä suunnittelemaan haastattelujen käytännön toteutusta. Osa I-vaiheen oppilaista oli uloskirjautunut osastolta ja osa oli jo ehtinyt siirtyä II-vaiheeseen.

Työstin ajatusta kokemusten keräämisestä lisää, jolloin heräsin pohtimaan, ettei ajan kulumisen kokemusten keräämisessä olekaan huono asia vaan päinvastoin. Paul Ricoeur liittyy kertomuksen ajan ymmärtämiseen. Kertomuksen aika ei ole vain yksinkertaista lineaarisuutta, vaan mukana ovat muistin liike taaksepäin sekä ymmärtäminen, joka muodostaa tapahtumista kokonaisuuksia. (Timonen 2009, 25.) Ulkopuolisten rohkaisujen sekä oman pohdinnan myötä päädyin lopulta haastattelemaan II-vaiheen oppilaita, joista suurimmalla osalla oli ehtinyt kulua jo useampi kuukausi puutarhatyötoiminnan lopettamisesta. Jälkeenpäin ajateltuna tämä pidempi ajallinen perspektiivi varsinaisen työtoiminnan ja tutkimushaastattelun välillä palveli tutkimustani ja tutkimuskysymyksiäni paremmin kenties siksi, että puutarhatyötoimintaa pystyttiin tarkastelemaan monesta eri näkökulmasta käsin.

Hain opinnäytetyötä varten tutkimusluvan Rikosseuraamuslaitokselta. Päivitin tutkimuslupaa jälkikäteen haastateltavien vaihtuessa II-vaiheen oppilaisiksi. Lähtökohtana opinnäytetyölle oli, että opinnäytetyö tehdään ilman yksilötietoja ja tutkittavilta kysytään kirjallinen suostumus haastatteluihin osallistumiseen. Kriteereinä haastateltaville ei ollut muita kuin se, että oppilas on suorittanut Kiskohoidon I-vaiheen loppuun asti ja on parhaillaan II-vaiheessa Keravan avovankilaosastolla. Halusin saada mahdollisimman monen oppilaan kokemuksia puutarhatyötoiminnasta, joten en nähnyt tarpeelliseksi rajata haastateltavia minkään erityisten kriteereiden mukaan. Haastattelin opinnäytetyötä varten seitsemää (n=7) II-vaiheen oppilasta. Kaikki haastateltavat olivat vanhoja asiakkaitani, joiden kanssa olin työskennellyt hoidon I-vaiheen aikana keskimääräisesti noin kuusi kuukautta. Kaikki haastateltavat ovat miehiä.

Saatuani tutkimusluvan lähestyin II-vaiheen oppilaita lähettämällä heille henkilökohtaisen kirjeen (LIITE 1) vankilan sisäisen postin mukana. Lähestyin kaikkia osastolla olevia oppilaita, joita oli tuolloin seitsemän. Alkuun neljä oppilasta suostui haastatteluun. Tein kaikki neljä haastattelua viikon sisällä suostumuksesta. Tarjosin osastolla kaikille munkkipossut ja kahvit kiitokseksi toteutuneista haastatteluista. Huomioin tarjoiluissa myös haastatteluista kieltäytyneet. Kolme kieltäytynyttä kävin tapaamassa kasvotusten muutaman viikon kuluttua ensimmäisistä haastatteluista, jolloin kaikki kolme oppilasta harkinnan jälkeen suostuivat osallistumaan haastatteluun. Jälkikäteen haastatteluihin suostumiseen saattoi vaikuttaa tutkijan tuttuus, joka osaltaan saattoi luoda painetta osallistua haastatteluihin. Tämä ilmeni yhden oppilaan ilmaistaessa halunsa tehdä ”palvelus”, vaikka painotinkin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Toisaalta myöntymiseen saattoi myös vaikuttaa se, ettei haastattelutilanne ollut enää niin jännittävä, sillä olin jo ehtinyt haastatella neljä oppilasta, jotka kaikki olivat tilanteesta ”hengissä selvinneet”. Kaikki kolme kertaalleen kieltäytynyttä, mutta lopulta haastatteluun suostunutta, haastattelin kahden viikon sisällä suostumuksesta. Kaikki haastattelut sovittiin hoidollisten rutiinien ulkopuolelle arki-iltoihin ja viikonloppuihin, jotta hoidolliset päivärutiinit eivät häiriintyneet haastatteluun osallistumisen vuoksi.

5.3 Haastattelut ja niiden kulku

Haastattelutilana toimi II-vaiheen ryhmätyöskentelytila, johon haastatteluja varten asetelin kaksi tuolia vastakkain ja tuolien sivulle asetin pienen jakkaran, jonka päälle laitoin kaksi nauhuria. Haastattelutilassa kuului ajoittain avovankilaosaston vartijoiden kuulutukset, mutta ne eivät muodostuneet ongelmaksi haastattelujen toteutumisessa kenties kuulutusten rutiiniomaisuuden vuoksi.

Aloitin kaikki haastattelut kertaamalla, mitä varten olen tekemässä tutkimusta. Muistutin, että nauhoitan keskustelun, johon olin jo saanut jokaiselta suostumuksen kirjallisessa haastatteluluvassa. Kertasin vielä, että minun lisäkseni kukaan ei kuule nauhoja. Kenellekään haastateltavalle nauhoittaminen ei haastattelutilanteessa muodostunut ongelmaksi. Kaikkien haastateltavien kanssa sovittiin, että he saavat lukea

itseään koskevat kohdat ja tarvittaessa pyytää korjauksia, ennen kuin palautan opinnäytetyöni.

Haastattelutilanteet aloitin kysymällä mitä haastateltavalle on jäänyt mieleen puutarhatyötoiminnasta I-vaiheen ajalta. Muita ennalta suunniteltuja kysymyksiä ei ollut, sillä halusin tarjota mahdollisimman vapaan tarinoinnin mahdollisuuden. Kysymysten ollessa avoimia, haastateltava joutuu itse jäsentämään tarinansa ja valitsemaan, mitä ottaa mukaan, mitä painottaa ja mitä jättää pois (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189–191, 196). Haastattelutilanteissa kuitenkin avoin tarinallisuus osoittautui käytännössä hyvin hankalaksi. Monesti hyvin alkanut tarinallisuus päättyi pariin lauseeseen haastateltavan kokiessa vaikeaksi kertoa ja kuvailla kokemaansa. Usein haastateltava myös selvästi odotti kysymyksiä, joihin olisi voinut vastata. Kun niitä ei ollut valmiina, hiljaisia hetkiä oli useita. Tarinoinnin käynnistyttyä haastattelijana tein sopivan tilanteen tullen välikysymyksiä ja tarkentavia kysymyksiä. Paikoitellen jouduin aloittamaan uuden aiheen taatakseni tarinoinnin jatkumisen. Uuden aiheen aloitus sivusi jokaisessa haastattelussa puutarhatyöhön tai vankilan luontoympäristöön liittyviä teemoja tutkimuskysymysteni mukaisesti. Ajoittain tarinointi suuntasi oppilaan toimesta sivuraiteille muun muassa yleiseen vankeinhoidon kritisointiin, yhteiskunnalliseen politiikkaan tai oppilaan viimeaikojen kuulumisiin, joka johtui suurella todennäköisyydellä haastateltavien ja allekirjoittaneen tuttuudesta. Tarinoinnin harhautuessa alkuperäisestä aiheesta pyrin palauttamaan tarinointia takaisin puutarhatyötoimintaan siirtämällä aiheen takaisin puutarhalle.

Narratiiviseen haastatteluun kuuluu olennaisesti dialogi haastattelijan ja haastateltavan välillä. Dialogi on tasavertaisten ihmisten tapa keskustella toisten kanssa, joka eroaa muista keskusteluista siinä, että sen tavoitteena on synnyttää uusia ajatuksia ja näkökulmia. Dialogi on läsnäoloa ja aitoa kuuntelemista ja toisen hyväksymistä sellaisena kuin hän on. Jotta dialogi onnistuu, edellyttää se avointa ja ennakkoluulotonta asennetta toisen yksilön tapaan rakentaa omaa todellisuuttaan. (Timonen 2009, 30–31.) Dialogisuus näkyi haastattelutilanteissa haastateltavan tarinan kuuntelemisena ja tarinaan liittymisellä tarkentavien kysymysten kautta. Valkosen (2007) mukaan haastattelijat silti ohjaavat usein keskustelua huomaamattaan esittäessään tarkentavia kysymyksiä ja jatkokysymyksiä. Keravan vankilan luonnon merkityksestä sainkin vastauksia vasta, kun itse aiheesta kysyin. Luonnosta nousseet kokemukset nousivatkin merkittävään rooliin,

joten ei ole syytä olettaa, että aihetta olisi pidetty epäolennaisena, vaan kenties vankilan luonnonmukaisen ympäristön merkitystä ei vain oltu aiemmin pohdittu mainitusta näkökulmasta käsin. Tutkijan kysymä näkökulma saattaa siis ohjata keskusteluun, jota ei muuten syntyisi. Heikkisen (2001) esittämän pohdinnan mukaan tällöin voidaan puhua narratiivisen identiteetin rakentumisesta, jota rakentavat kaikki ne tarinat, joita ihminen elämästään ja kokemuksistaan kertoo.

Vaikka puhdas narratiivisuus oli haastattelujen menetelmällinen lähtökohta, haastattelujen luonne oli lopulta lähellä teemahaastattelua, vaikkei ennalta laadittuja teemoja tai kysymyksiä tilanteessa käytössä ollutkaan. Huomasin haastattelusta toiseen kysyväni samoja lisäkysymyksiä silloin, kun hiljaisuus oli jatkunut jo pidempään ja oli selvää ettei tarinointi enää oma-aloitteisesti jatkuisi. Jälkikäteen ajateltuna yhdenmukaisen teemahaastattelurungon valmistaminen olisi saattanut palvella haastattelujen sujuvuutta, sillä haastateltavat olivat selvästi varautuneet kysymyksiin ja kun niitä ei valmiina ollut, oli tilanne ajoittain tulkittavissa hämmentäväksi. Narratiivisista haasteistaan huolimatta, kaikki haastattelutilanteet olivat rentoja haastateltavien istuessa rauhallisesti katsekontaktissa. Yhteisiltä nauruiltakaan ei muistelemisessa vältytty. Jos haastateltavilla olikin jännitystä haastattelutilanteen alussa, hälveni se nopeasti haastattelun alettua. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Haastattelin jokaisen kertaalleen. Tein muistiinpanoja haastattelujen aikana sekä kirjasin tunnelmat haastattelun jälkeen itselleni ylös haastattelupäiväkirjaan.

Tietojen käsittelyssä luottamuksellisuus sekä anonymiteetti ovat kaksi keskeistä käsitettä (Eskola & Suoranta 2005, 57). Olen toteuttanut haastattelut luottamuksellisesti. Tutkimuksen primääritiedot (haastattelunauhut, haastattelupäiväkirja, litteroinnit) on säilytetty tutkimusprosessin ajan ja sen jälkeen tarkasti allekirjoittaneen hallussa. Tutkimustuloksissa on käytetty vain haastattelujen tuottamaa materiaalia, vaikka tiedossani sekä käytettävissäni olisi ollut oman virkani kautta myös muuta tietoa haastateltavien tilanteista ja ajatuksista. Anonymiteetin olen varmistanut jättämällä haastateltavien yksityiskohtaisen kuvailun pois sekä häivyttämällä tunnistettavat sanamuodot ja murteet suorista lainauksista.

5.4 Aineiston analyysi

Tutkimusaineiston avoimen laadun vuoksi valitsin aineiston analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen eli induktiivisen sisällönanalyysin. Analyysimallilla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä sekä yleisessä muodossa, kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Analyysin tarkoitus on myös luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä sekä järjestää aineisto tiiviisti ja selkeästi säilyttäen alkuperäisen aineiston informaation. Ennen sisällönanalyysin aloittamista tulee määrittää analyysiyksikkö, jota määrittäessä tulee ottaa huomioon tutkimuskysymykset sekä aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Määritin analyysiyksiköksi kokemukset.

Lähestyin aineiston analyysiä Kyngäksen ja Vanhasen (1999) hahmotteleman induktiivisen sisällönanalyysin keinoin, jota on kuvattu aineiston pelkistämisenä, ryhmittelynä ja abstrahointina. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.) Aloitin analyysin litteroimalla haastattelut tietokoneelle. Litteroinnissa tulee tiedostaa, että sen avulla tavoitetaan vain pieni osa haastattelutilanteesta tarjolla olevasta informaatiosta. Litteraatioissa tutkijan tulee jatkuvasti tehdä valintaa sen suhteen, mikä on nähtävissä tai kuultavissa ja mikä on relevanttia vuorovaikutuksen ymmärtämisen kannalta. (Ruusuvuori 2011, 427.) Litteroin haastattelut kokonaisuudessaan unohtamatta merkitä puheenvuoroissa tulleita taukoja, äänenpainoja tai tunteen ilmauksia (naurut, huokaukset, hiljaisuudet). Varsinaisten haastattelutilanteiden jälkeen tein myös aina haastattelupäiväkirjan, jossa kirjasin ylös eikielellisiä viestejä kuten katseita ja haastattelujen yleistä tunnelmaa. Haastattelupäiväkirjan avulla pystyin varsinaisessa analyysitulanteessa palauttamaan haastattelutilanteen mahdollisimman alkuperäisenä mieleeni virheellisten analyysitulokintojen välttämiseksi.

Kirjoitettua aineistoa kertyi litteroinnin jälkeen 144 liuskaa 1,5 rivivälillä. Litteroinnin jälkeen seuraava työvaihe oli aineiston pelkistäminen. Aineistoa pelkistetään kysymällä aineistolta esimerkiksi tutkimustehtävään liittyviä kysymyksiä (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5). Pelkistämisvaiheessa kuuntelin haastatteluja lukuisia kertoja samalla litteroitua tekstiä seuraten ja keskityin poimimaan aineistosta tutkimuksen aiheeseen liittyviä kokemuksia. Poimin alkuperäiset kokemukset erilliselle dokumentille. Alkuperäisistä kokemuksista kirjasin pelkistetyt lauseet jälleen uudelle dokumentille.

Downe-Wamboldtin mukaan sisällönanalyysin seuraavassa vaiheessa, ryhmittelyssä, on kyse pelkistettyjen ilmaisujen erilaisuuksien ja yhtäläisyyksien etsimisestä (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6). Ryhmittely-vaiheessa kävin läpi aineistosta esille nostetut pelkistetyt kokemukset etsien samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia, jotka sitten ryhmittelin siten, että samaa tarkoittavat kokemukset muodostivat oman alaluokan. Alaluokat nimettiin sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Täten aineisto tiivistyi pelkistetyistä kokemuksista alaluokiksi (LIITE 2).

Ryhmittelyvaihetta seurasi aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa samansisältöiset alaluokat yhdistetään toisiinsa muodostaen niistä yläluokkia (LIITE 3). Yläluokkien nimeämisessä käytetään usein deduktiivista päättelyä, eli kategorialle annetaan nimi, joka on jo aikaisemmin tuttu käsite tai sanapari. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6–7.) Päädyin jaottelemaan yläluokat tutkimuskysymysten mukaisesti yhdistäviin luokkiin, jotka nimesin sisältöä parhaiten vastaavalla nimikkeellä. Näin sain muodostettua tutkimuksen tulokset. Tutkimustuloksia esitellessäni havainnollistan yläluokkien kautta muodostamani yhdistävän luokan.

Tutkimustulosten esittelyssä käytän mahdollisimman paljon suoria lainauksia aineistosta. Suorien lainauksien tarkoitus on lisätä raportin luotettavuutta ja osoittaa lukijalle mistä tai minkälaisesta alkuperäisaineistosta kategoriat on muodostettu (Kyngäs & Vanhanen 1999). Suorilla lainauksilla haluan myös varmistaa, että kokemusten sävy säilyy mahdollisimman lähellä sitä, jollaisena se haastattelutilanteessa esiintyi. Erottelen sitaatit muusta tekstistä sientämällä kunkin sitaatin. Sitaatin sisällä käyttämäni ... (kolme pistettä ilman sulkeita) merkitsee taukoa haastateltavan puheessa ja merkintä (...) merkitsee sitaatin keskeltä poistamaani tekstiä. Mikäli sitaatin ymmärrettävyyden kannalta olen kokenut tärkeäksi lisätä oman merkinnän, lisään merkinnän sulkeisiin ja perään HK, joka kuvaa allekirjoittaneen nimikirjaimia. Olen poistanut suorista lainauksista haastateltavan tunnistettavuuden kannalta sanontoja ja korvannut ne yleistettävämmässä muodossa olevaan sanamuotoon, pyrkien samalla kuitenkin säilyttämään suorissa lainauksissa mahdollisimman alkuperäisen sävyn. Koska olen pyrkinyt säilyttämään mahdollisimman alkuperäisen sävyn, en ole pyrkinyt lainauksissa kielipilliseen täydellisyyteen, sillä asialla ei mielestäni tutkimuksen kannalta ole merkitystä. Suorissa lainauksissa mainitut erisnimet olen yhdenmukaisesti korvannut kirjaimella X huolimatta siitä, koskeeko erisnimet vankilan henkilökuntaa tai

yksityisiä henkilöitä. Mikäli sitaatin kannalta on merkittävää selventää tilanteen koskevan henkilökuntaan, tarkennan asian suluissa. Käytän suorissa sitaateissa haastateltavista lähdemerkintöjä x1-x7, jotka olen sattumanvaraisesti arponut haastateltavien kesken. Näin ollen lähdemerkinnöistä ei pysty päättelemään haastateltavan henkilöllisyyttä esimerkiksi haastattelujärjestyksen perusteella.

6. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Lähestyn tutkimukseni luotettavuuden arviointia tutkimuksen kokonaisuuden arvioinnin kautta, sillä on todettu, ettei laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin tutkimuksen johdonmukaisuus (koherenssi) painottuu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.) Opinnäytetyöni on laadullinen ja tämän myötä sidoksissa omiin näkemyksiini ja aikaisempaan tietämykseeni aiheesta. Olen valinnut tutkimuksen aiheen omasta kiinnostuksestani puutarhantyoiminnan sopivuudesta osaksi kuntouttavaa päihdehoitoa. Omat pohdintani innoittivat tekemään tutkimuksen, jotta Kiskohoidon oppilaiden niin kutsuttu ”hiljainen tieto” saataisiin kuuluvaksi tiedoksi ja mahdollisesti osaksi kehittämistyötä. Oma virkani on vaikuttanut tutkimukselliseen näkökulmaan, mutta Rikosseuraamuslaitos ei ole millään lailla vaikuttanut aiheen valintaan eikä tutkimuksen sisältöön.

Tutkimuksen suorittamisen kannalta asemani I-vaiheen ohjaajana saattoi olla hieman ongelmallinen, sillä ihanteellisessa haastattelutilanteessa osapuolet voivat kohdata toisen tasavertaisina subjekteina, jolloin tilanteeseen ei liity valtasuhteita. Toisaalta täysin tasa-arvoinen suhde ei ole koskaan missään ihmissuhteissa realistinen tavoite. (Karsikas 2005, 58.) Pyrkiessäni minimoimaan haastattelutilanteen hierarkisuuden, valitsin aineistonkeruumenetelmäksi narratiivisen haastattelun. Tutkija itse valitsee tutkimusvälineistön, jonka avulla hän uskoo pääsevänsä parhaiten tutkimusongelmien ratkaisuihin käsiksi (Timonen 2009, 23). Narratiivisella haastattelulla uskoin pystyväni takaamaan vapaan tarinoinnin mahdollisuuden ilman, että ohjaan keskustelua ennakkotietojeni mukaisesti. Haastattelutilanteissa nousikin esille runsaasti kokemuksia liittyen puutarhantyoimintaan sekä vankilan luontoympäristöön. Kokemukset osin kumosivat ennakkokäsitykseni aiheesta. Toisaalta kokemukset vahvistivat niitä samalla kuitenkin tuoden täysin uusia näkökulmia aiheeseen liittyen. Näin ollen tulkitseen valinneeni toimivan haastattelumenetelmän kokemusten tutkimiseen.

Eskolan ja Suorannan (2005) mukaan subjektiivisuuden myöntäminen sekä riittävään objektiivisuuteen pyrkiminen on luotettavuuden kannalta oleellista. Objektiivisyys syntyy oman subjektiivisuutensa tunnistamisesta, jolloin tulee avattua tutkijan puolueetto-

muusnäkökulma. (Eskola & Suoranta 2005, 210–211.) Tutkijana olen koko tutkimusprosessin ajan pyrkinyt tunnistamaan esioletuksiani niitä refleктоimalla. Analyysivaiheessa pyrin parantamaan luotettavuutta ”intuition ulkoistamisella”, jonka tavoitteena on Lincolnin & Guban mukaan tehdä intuitiivisesta päättelystä järkeä auttava, mutta ei ohjaava tutkimusväline (Hemilä 2007, 31). Analyysivaiheessa nostin kaikki haastatteluissa esille nousseet kokemukset tutkimukseni aiheeseen liittyen ilman, että olisin antanut henkilökohtaisten oletusteni ohjata analyysin tekoa.

Hirsjärven ym. (2000) mukaan tutkimuksen vahvistettavuuden kannalta on tärkeää raportoida selkeästi tutkimuksen eri vaiheet ja ratkaisut, jotta lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja arvioimaan sitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 214–215). Olen pyrkinyt raportoimaan tutkimuksenteon eri vaiheet tarkasti, selkeästi ja todenmukaisesti. Tutkimusraportistani selviää tutkimuksen tiedonantajat eli haastateltavat, kuinka olen heidät saanut osaksi tutkimusta ja kuinka aineiston keruu käytännössä tapahtui. Olen tehnyt kaiken voitavani, että haastateltavien identiteetti pysyisi salassa muun muassa jättämällä kaikki henkilötiedot tutkimuksesta pois sekä jättämällä pois suorista lainauksista kaikki tunnistettavuustekijät. Olen hyväksyttänyt haastateltavilla tutkimustulososion, jotta tuloksissa ei olisi virheellisiä tulkintoja. Aineiston analyysistä olen liittänyt tutkimuksen loppuun liitteet (LIITE 2, LIITE 3), jotta lukija voi arvioida työn laatua ja tutkimuksen luotettavuutta. Tutkijan asemaa ja tutkimuksen lähtökohtia ei ole piiloteltu vaan ne on selvitetty tutkimusraportissa avoimesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136.)

Aineiston keruun yhteydessä laadun voi varmistaa teknisillä välineillä, haastattelupäiväkirjan pitämällä sekä aineiston mahdollisimman pikaisen litteroinnin avulla (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184). Mennessäni kuhunkin haastatteluun huolehdin siitä, että tekninen välineistö oli kunnossa. Jokaisessa haastattelutilanteessa mukana oli kaksi nauhuria, joiden toiminnan varmistin kertaalleen ennen jokaisen haastattelun alkua. Haastattelujen aikana tein muistiinpanoja nauhoituksen lisäksi. Pidin myös haastattelupäiväkirjaa, johon kirjasin ylös huomioita haastateltavista ja yleisestä tunnelmasta, joka ei nauhurille aina välittynyt. Litteroin kaikki haastattelut mahdollisimman nopeasti kunkin haastattelun jälkeen, mikä käytännössä tarkoitti sitä, ettei haastattelun ja litteroinnin välille missään kohtaa syntynyt yli viikon mittaista taukoa.

Tutkimuksen siirrettävyyttä on pohdittu laadullisen tutkimuksen yhtenä luotettavuuskriteerinä. Tuomen ja Sarajärven (2009) kokoamassa taulukossa esitetään, kuinka eri henkilöt painottavat siirrettävyydestulkinnoissaan eri asioita. Niiranen ja Tynjälä pohtivat tulosten siirrettävyyden toiseen kontekstiin riippuvan siitä, miten samankaltaisia tutkitut ympäristöt ja sovellusympäristöt ovat. Eskola & Suoranta puolestaan väittävät tulosten siirrettävyyden olevan mahdollista tietyin ehdoin, vaikka yleistykset eivät ole mahdollisia sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuuden vuoksi. Lincoln & Guban mukaan tutkija ei voi yksin arvioida siirrettävyyttä, vaan sitä arvioi tutkimuksen löytöjä hyödyntävä henkilö. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138–139.) Jotta tutkimukseni hyödyntäminen olisi mahdollista ja jotta tuloksia voisi siirtää toiseen ympäristöön, olen kuvannut tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusprosessin etenemisen mahdollisimman selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Tutkimuksen yleistettävyyden kannalta olen tulososiossa tavoitellut aineiston rikasta kuvailua, jonka osana olen käyttänyt runsaasti suoria aineistolainauksia. Hemilä (2007) toteaa analyttisen yleistämisen toteutuvan tutkimuksen tulososiossa, kun havaintojen tasolta nousee teoreettisten käsitteiden tasolle ja löydöksiä yhdistellään dialogimaisesti teoreettisen viitekehyksen kirjallisuuteen (Hemilä 2007, 30).

Tutkimuksen eettisyydessä olen noudattanut Suomen Akatemian tutkimuseettisiä ohjeita (2003), joissa painotetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja kuten rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Tämän olen pyrkinyt osoittamaan kauttaaltaan tutkimusraportissa. Tutkimuksen tekemiseen hain Rikosseuraamuslaitokselta virallisen tutkimusluvan. Haastateltavien asemaa ja heidän oikeuksiaan olen varmistanut kirjallisen haastatteluluvan lähettämällä (LIITE 1), suullisella ilmaisulla tutkimukseni vapaaehtoisuudesta sekä turvaamalla haastateltavien anonymiteetin. Erityistä huolellisuutta anonymiteetin takaamisessa vaati se, että tutkimukseen osallistuivat kaikki sen hetkisen II-vaiheen osaston oppilaat. Tämän vuoksi olen joutunut erityisellä tarkkuudella jättämään pois suorista lainauksista kaikki haastateltavien tunnistamisen mahdollistavat tekijät.

7. TUTKIMUSTULOKSET

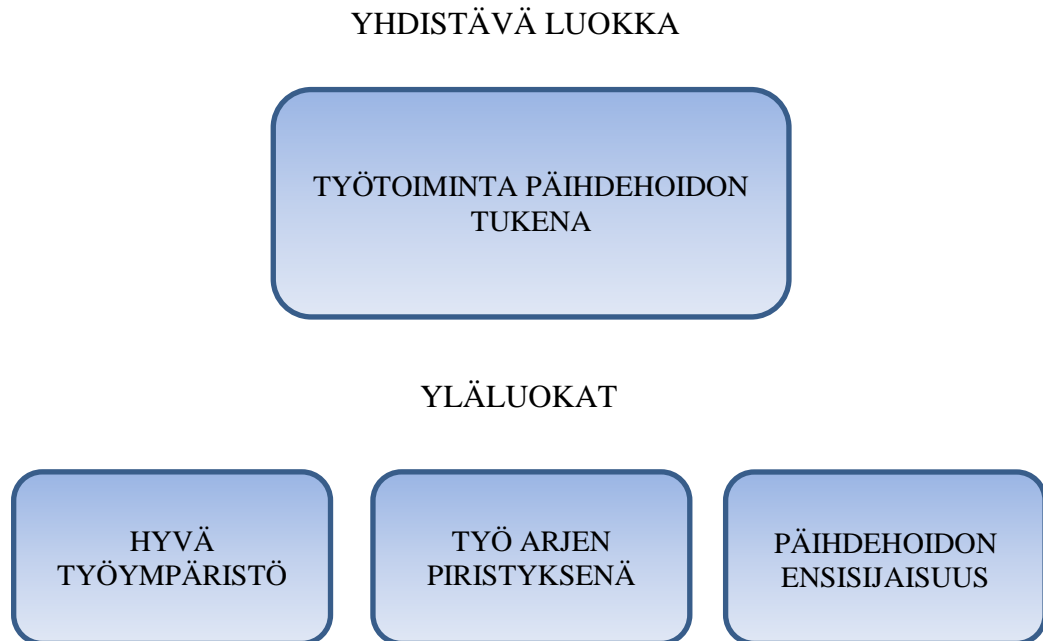
Lähden kuvailemaan analyysin tuloksia muodostamieni yhdistävien luokkien kautta. Havainnollistan yhdistävien luokkien muodostumista kuvioiden avulla. Kuvailen tuloksia aineistosta nostamiani suorien lainauksien avulla. Olen edennyt analyysin ensimmäisessä osassa induktiivisesti, ja jatkan analyysin käsittelyä tulososiossa abduktiivisesti, eli tarkastelen analyysin tuloksia teoriaan yhdistettynä.

Tutkimuksessani on tarkoitus vastata neljään tutkimuskysymykseen: Miten puutarhatyötoiminta soveltuu osaksi Kiskohoitoa? Mikä on vankilan luontoympäristön merkitys Kiskohoidossa? Minkälaisia kokemuksia puutarhatyötoiminta on tuonut kuntoutumiseen? Mitä puutarhatyötoiminnassa tulisi kehittää?

7.1 Puutarhatyötoiminta päihdekuntoutuksen tukena

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä pohditaan, miten puutarhatyötoiminta soveltuu osaksi Kiskohoitoa. Haastattelussa kuvailtiin puutarhan työympäristöä viihtyisäksi, työpäivien koettiin tuovan hoidolliseen arkeen piristystä ja työtehtävien keveyden vuoksi työpäivien koettiin tasapainottavan raskaaksi koettua päihdekuntoutustyöskentelyä. Puutarhatyötoimintaa muisteltiin ”ainoana mahdollisena työpisteenä” Kiskohoidossa, vaikka haastatteluista nousikin esille puutarhatyötoimintaan liittyneen myös negatiivisia kokemuksia. Erään haastateltavan ei tehnyt edes mieli muistella puutarhatyötoimintaa sen aiheuttamien huonojen muistojen vuoksi. Nämä näkökulmat tulevat esille tuloksissa tuonnempana. Ristiriitaisista kokemuksista huolimatta, haastateltavat eivät olleet suoraan valmiita vaihtamaan työpistettä muualle vankilan sisällä. Näin ollen puutarhan ja Kiskohoidon katsottiin ”kuuluvan yhteen” huonoista puolistaankin huolimatta. Vaikka puutarhatyöskentely koettiin tärkeäksi osaksi arkea, oli kaikille haastatelluille selvää, että päihdehoito ja sen päivittäiset rutiinit ovat kuitenkin aina ensisijaisia työtoimintaan nähden.

Puutarhatyötoiminnan soveltuvuudesta osaksi Kiskohoitoa olen jakanut tulokset kolmeen yläluokkaan (KUVIO 3.): hyvä työympäristö, työ arjen piristykseenä ja päihdehoidon ensisijaisuus.

KUVIO 3. Puutarhatyön soveltuvuus osana Kiskohoitoa

Ensimmäisenä yläluokkana on **hyvä työympäristö**. Kuuden haastateltavan mielestä puutarhatyötoiminnan ja hoidon koettiin nykyisellään olevan tasapainossa toistensa kanssa. Hoidon ja työn tasapainottaviksi tekijöiksi mainittiin työskentelyä olevan sopivasti raskaaksi koettuun Kiskohoitoon nähden. Sopivuudella tarkoitettiin, ettei työpäiviä ollut liikaa viikko-ohjelmassa, muttei myöskään liian vähän. Työpäivät puutarhalla selkeästi tasapainottivat hoidollista arkea. Työn ja hoidon nähtiin ylipäättään kuuluvan yhteen, kuten alla oleva sitaatti kuvaa.

Kyllä ne mun mielestä kulkee käsi kädessä. Siis hoito ja tuo työ. (x4)

Ainoastaan yksi haastateltava kyseenalaisti lähtökohtaisesti koko työnteon osana päihdehoitoa. Haastateltavalle oli epäselvää, onko puutarhatyötoiminta vankilan asettama ”pakko” vai tarkoitettu terapeuttiseksi työtoiminnaksi.

Ni en mä tiä onks se päihdehoidon kannalta välttämätöntä olla ees töissä sitte (...) onks se terapeuttiseks työks tarkoitettu vai vaatiiko sitte vankila

sen että pitää olla työtoimintaa. Et varmaan siinäki ois hyvä et ois enempi yksilökohtaisesti katottas, kun on paljon porukkaa ketkä haluais tosi paljon tehdä töitä ja osalle riittäis paljon vähempi sitte. (x3)

Työskentelyilmapiiri puutarhalla koettiin pääsääntöisesti rennoksi. Ilmapiiriin rentouteen vaikuttivat eri haastateltaville erilaiset asiat. Haastatteluissa mainittiin työntekijöiden iloisuudesta puutarhalla, kokemuksista huomioiduksi tulemisesta ja että asioista pystyi keskustelemaan työntekijöiden kanssa. Huomioiduksi tulemista haastatteluissa kuvattiin sillä, että työtehtävistä pystyi keskustelemaan henkilökunnan kanssa eikä mitään tehtäviä pakotettu tekemään yhdellä tapaa.

Nii ja hyvä työympäristö. Silleen siinä on mukavat työtehtävät ja (...) no rento ilmapiiri justinsa niinku... ja se että asioista keskusteltiin. Siinä ei välttämättä pakotettu tekemään jotain justinsa. kyllä siinä pysty aina keskustelemaan X:n (työntekijän, HK) kanssa. (x4)

Suurimmalle osalle haastateltavista varsinainen työnteke oli rentouttavaa, mikä tarkoitti haastateltaville sitä, että työ ei rasittanut ja kiirettä ei pitänyt. Haastatteluissa mainittiin puutarhatyötoiminnan olevan leppoista ja kiireetöntä. Kaksi haastateltavaa koki, että pystyy itse vaikuttamaan työtehtäviinsä. Erään haastateltavan mielestä puutarhatyötoiminta on hyvää siitä syystä, ettei työ ole liian fyysistä. Yksi haastateltavista oli puolestaan tyytyväinen siihen, että puutarhalla oli ”edes vähän toimintaa”. Tyytyväisyyttä työskentelyyn toi, etteivät asiat aina tapahtuneet puutarhalla ”ihan pilkulleen” ja työpäivinä pystyi välillä ”ottamaan rennosti”.

Aika sellasta lepposta... ei siin ainakaan kiire oo.

(sama henkilö jatkaa)

Heinän haku. Siel oli siel peräladolla niitä hirttoköysiä, siellä oli joku lait-tanu sillai tosi vanhoi, flengailtiin niissä ja hypittiin sinne heinäkasaa. (x7)

Hyvän työympäristön merkki osalle haastateltavista oli myös kokemus puutarhatyön voimakkaasta vastakulttuurista eletylle päihde- ja rikollismaailmalle. Eräs haastateltava mainitsi kuinka puutarhalla, kuten koko hoidon ensimmäisessä vaiheessa, haastateltava koki olevansa turvassa. Vastakulttuuria päihdemaailmalle oli myös puutarhan luonnon-mukainen ympäristö, joka oli tervetullut vastakohta päihteiden täyttämälle elämälle.

Ohan se hyvä työympäristönä tommonen luonnonläheinen paikka ja vähän tämmönen maatilameininki. Ni kyllä se huumeikämpissä vuosia pyörineille ihmisille ja kaupungissa, mun mielestä on aika hyvä ympäristö tehdä töitä tommosessa hoito-ohjelmassa että... Se luonto, luonnon läheisyys ja just ne eläimet ja muut... Se on niin voimakas vastakohta sille eletylle elämälle, viimeajat eletylle elämälle. (x1)

Yhdelle haastateltavalle puutarhaympäristö työpaikkana ei tuonut mukanaan erityisiä kokemuksia. Työn ja alueen mielekkyyteen vaikutti vahvasti vanki-status, joka vie hommista niin sanotusti ”hohdon pois”.

No on tuo nyt silleen ihan kohtalaisen viihtyisä alue et...(hiljaisuus)
Onhan se nyt alueena ihan kohtalaisen hyvä...tietysti se nyt on aina kun on kuitenkin vanki, nii sitä on vankina. Se on niin eri asia jos olis siviilissä samanlaisissa hommissa ni, ois kuitenkin niin eri asia... (x3)

Toinen yläluokka on **työ arjen piristyksenä**. Työpäivät Kiskohoidon viikko-ohjelmassa toivat haastateltaville vapautta, rauhaa ja osalle mahdollisuuden unohtaa hetkeksi oma päihdeongelma sekä vankilassa oleminen. Yhteistä viidelle haastateltavalle oli kaipaus omasta rauhasta tiiviissä yhteisössä ja raskaasta hoidosta. Työpäivät tarjosivat sitä heille kaikille.

Kyl mulle oli niinku tosi helpotavaa aina ku lähti viikonlopuks töihin. Istu siinä rauhassa ja oikeesti olla vaan. Sillon pääs niinku oikeesti kaikesta, karkuun niitä ongelmia vähäks aikaa. (x2)

Hoidossa ollaan kuitenkin aika raskaitten asioiden kanssa tekemisissä, työ vapauttaa siinä kohtaa että pääsee vähän niinku tekemään ajattelematta välttämättä sit niitä asioita. (x1)

Yksi haastateltavista olisi toivonut työpäiviltä vieläkin enemmän mahdollisuutta päästä eroon hoidollisten asioiden työstämisestä, ja tämä olisi ollut mahdollista lisäämällä vastuuta työtehtäviin.

Jos sais vähän vastuullisempaa, ni se vielä enemmän veis sitä ajatusta siitä (...) ois saanu enemmänki viedä sitä huomiota, olis saanu olla just tärkeempää se työnteko. Ois pystynyt irrottautumaan jostain tietystä jutusta mikä on mieltä vaivannu tos toipumisessa (...) siin voi tulla semmonen jonkunlainen loppuun palamisen meininki tai semmonen tuskastuminen (...) jos siinä (hoidossa, HK) on niinku liikaa. (x1)

Työpäivät tarjosivat myös arjen yleistä virkistystä, kun pääsi pois osastolta ja hoidollisista rutiineista.

Kun toinen rasittaa ja toinen rentouttaa, se osastolla olo on semmosta just tässä ja nyt toimintaa koko ajan pitää olla ni, siellä (puutarhalla, HK) saa vähän niinku aivot happee sitten. (x4)

Haastatteluissa nousi selkeästi esille puutarhatyötoiminnan sosiaalisuutta tukevat näkökulmat. Työpäivät tarjosivat mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen niin puutarhan työntekijöiden, toisten hoidossa olevien oppilaiden kanssa kuin myös puutarhan asiakkaiden, eli ”normaalien” ihmisten kanssa, kuten yksi haastateltavista asian ilmaisi. Tämä sosiaalinen näkökulma ja sen koettu tärkeys osana työntekoa nousi esille kolmen haastateltavan puheista. Jokaiselle haastateltavalle sosiaalisuus merkitsi eri asioita. Yhdelle haastateltavalle sosiaalisuus toi erityisesti vapauden tunnetta vangin roolista.

Vapauden tunne tuli totta kai varsinkin kesäsin kun siel näki muita ihmisiä ketkä tuli siviilin puolelta ostaa kukkia (...) toiset ei ees, niinku suurin osa, eihän ne ees tienny et oonks vanki siin talos. (x5)

Puutarhan kevät- ja joulumyyjäistapahtumat mahdollistivat vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa tavanomaista enemmän. Eräälle haastateltavalle sosiaalisuudessa merkittävää oli yleisesti ihmisten kanssa tekemisissä oleminen sekä kavereiden tapaaminen. Kavereilla tässä tapauksessa tarkoitettiin Kiskohoidon II-vaiheen oppilaita.

Siinä sai olla muitten ihmisten kanssa paljon tekemisissä (...) noh, silloin näki X:ää ja X:ää aika paljon. Kavereita. (x4)

Yhdelle haastateltavalle sosiaalisuus toi puolestaan mukanaan rauhaa ja sen myötä mahdollisuuden olla hetken vapaa huolista.

Siel oli (myyjäisissä, HK) ihmisiä ...oli tosi rauhottavaa olla siellä, viedä se pässi sinne näyttille ja muutenki (...) kastella niitä kukkia ja siinä pysty oikeesti olemaan huoletta. Se kai mulla ainaki silleen että kun just ne huolet unohtu. (x2)

Kiskohoidossa tuetaan kanssakäymistä päihhteettömyyttä tukevien henkilöiden kanssa, jotka eivät ole kiinni rikollisessa elämäntavassa tai päihdekulttuurissa. Näin ollen työpäivien aikana ei ole sallittua hoidon sääntöjen puitteissa puhua puutarhalla työskentelevien avolaitosvankien kanssa muista kuin työntekoon liittyvistä asioista. Sosiaalisessa

kanssakäymisessä niin avolaitosvankien kuin puutarhan asiakkaiden kanssa koettiin olevan ristiriitaa, joka kahdessa haastattelussa nousi esille. Toiselle haastateltavista tuotti vaikeuksia olla puhumatta avolaitosvangeille puutarhalla.

No se oli se että kun ei saa avolaitosvankien kanssa puhua. Ja sitte kumminki siirrytään tänne (avovankilaosastolle, HK) niin ne samat vangit on täällä ja täällä sitte mä oon puhunu ja oon kai puhunu tuollaki (puutarhalla, HK). (x6)

Yhdellä haastateltavista oli suoraan käsitys, etteivät vangit saa olla suorassa keskusteluyhteydessä puutarhan asiakkaiden kanssa, vaikka haastateltava itse koki sosiaalisen kanssakäymisen asiakkaiden kanssa positiivisena. Haastateltava ”tunsi olevansa hyödyksi” auttaessaan puutarhan asiakkaita.

Sai olla kanssakäymisissä (puutarhan asiakkaiden, HK), vaikka nyt pahemmin ei saanu periaatteessa puhuakaan niitten kaa...tulihan siinä se tietysti kun sai auttaa niitä vanhempia ihmisiä, viedä niille autoon ne tavarat. Tuns olevansa hyödyks. (x5)

Puutarhatyötoiminnan ja Kiskohoidon voi tuloksien perusteella päätellä tukevan toinen toistaan, mikä on ollut alun perin ajatuksena (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012) puutarhan valikoituessa Kiskohoidon työpaikaksi. Työtoiminnan myötä haastateltavat saivat lepoa päihdekuntoutustyöskentelystä, josta voisi päätellä työtoiminnan tässä tapauksessa myös tukevan päihdekuntoutustoimintaa. Oleellisin näkökulma mielestäni onkin työtoiminnan tuoma piristys raskaaksi koetulle päihdehoidolle. Haastatteluissa painottui toistuvasti työtoiminnan tarjoama mahdollisuus saada omaa rauhaa, vapautta, hetken unohdusta ja virkistystä. Työtoiminnan tarjoama ”arjen pakokeino” on yhteneväinen tarve Karsikkaan (2005) tutkimustulosten kanssa, jossa tutkittavat myös kaipasivat toimintaa, joka veisi ajatuksia pois huonosta olost ja huumeista. Työ toi Karsikkaan tutkittaville myös normaaliuden kokemuksia, kuten tässäkin tutkimuksessa nousi esille. Poikkeavaa omassa tutkimuksessani kuitenkin oli, että Karsikkaan (2005) tuloksissa työtoiminta koettiin niin positiivisena, että se usein asetettiin keskusteluryhmien edelle tai työn osuutta haluttiin nostaa kuntoutumisen edetessä. Tämän tutkimuksen tuloksissa päihdehoidon puolestaan nähdään olevan ehdottoman ensisijainen ja työtoiminnan tulevan vasta perässä. Selittävä tekijä saattanee olla se, että puutarhatyötoiminnan aikana päihdekuntoutus on vasta käynnistymässä, jolloin sen merkitys nähtäneen suurempana

oman elämän kannalta. Karsikkaan tutkimuksessa tutkittavien päihdekuntoutus oli jo pidemmälle edennyt.

Vaikka Kiskohoidon ja puutarhatyötoiminnan todettiin sopivan hyvin yhteen, ei haastatteluissa jäänyt epäselväksi **päihdehoidon ensisijaisuus** työtoimintaan nähden, josta muodostuikin kolmas yläluokka. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että viime kädessä päihdehoito on ensisijainen, eikä puutarhatöitä tule missään kohtaa tehdä hoidollisuuden kustannuksella. Tällä huomiolla tarkoitettiin sitä, ettei Kiskohoidon mukaisia ryhmäpäiviä tulisi liiemmin siirtää työpäiviksi eikä työpäivien määrää viikko-ohjelmassa tule lisätä, sillä silloin hoidollisuuden nähtiin kärsivän. Kiskohoidon merkitys haastateltaville nousi esille haastattelujen aikana. Hoidon merkitystä kuvattiin muun muassa kokemuksina samanarvoisuudesta ja välittämisestä. Haastateltavat kuvailivat, kuinka asioista on opittu hoidon myötä puhumaan sekä kuinka hoidon edetessä ”silmät ovat auenneet”. Useat mainitsivat itsensä tuntemisen lisääntyneen päihdesairaudesta toipumisen käynnistyneen Kiskohoidon myötä.

Tää hoito sisäisti mut mut siihen maailmaan mihin mä olin pyrkimäski jo, mut mä en siihen ilman tätä nähtävästi, no en varmaan ois päässykkään (...) et tota, tää avas mun silmät. (x5)

Kiskohoito koettiin kokonaisuudessaan tärkeäksi osaksi sen hetkistä elämää, ja ilman Kiskohoitoa moni koki, että olisi ollut ”hukassa”. Hoidon koetun tärkeyden vuoksi kuukaan haastateltavista ei halunnut, että puutarhatyötoimintaa lisätään hoidollisuuden vähenemisen kustannuksella. Yksi haastateltavista oli jo ehtinyt kokea työn menevän ajoittain hoidon edelle.

Joo, ehkä välissä sillon tuntu että et saatto joskus olla semmosia hetkiä et se hoidollisuus jäi vähän taakse siinä (...) ei ollu niitä ryhmiä paljon. (x3)

Aina puutarhalle meno ei kuitenkaan tuonut lepoa ja rentoutusta. Eräs haastateltavista mainitsi kuinka oli hyvä, ettei aina tarvinnut lähteä puutarhalle, vaan pidettiin niin sanottuja ”sisäpäiviä” työnteosta. Tällaisia tilanteita tuli esimerkiksi silloin, jos hoidollinen ryhmä oli päättynyt ennen aikojaan ja iltapäivä päädyttiin viettämään osastolla puutarhan sijaan.

Kyl välillä ku oltiin sisällä enemmän ni, kyl se oli ihan helpottavaakin (...) Kyl sisällä oli välillä kivaa. Sai päikkärit vedetty (naurahten). (x7)

Kaiken kaikkiaan suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että Kiskohoito ja puutarhastyö kulkevat käsi kädessä. Haastateltavat mainitsivat hoidon ja työn olevan ”nero kokonaisuus” ja Kiskohoidossa sekä puutarhatyöskentelyssä olevan kaikkea ”sopivasti”. Yksi haastateltava pohti, kuinka on huomannut alkaneensa palautumaan rankasta elämästä puutarhan ja Kiskohoidon vaikutuksesta.

Ruvennu palautuu pää ja tälle... nyt meni oikeestaan niin paljon kamaa ja tälle ekaa kertaa elämässä, pysty vetää niin paljon, on menny pääkin siihen kuntoon ja sattunu kaikkia ikäviä asioita. (x2)

Päihdehoidon ensisijaisuus työtoimintaan nähden voi selittyä sillä, että vankeus tarjoaa vangeille väylän päihdekuntoutukseen, johon he eivät välttämättä muuten hakeutuisi normaalien hoivapalveluiden piirissä (Tourunen 2000, 25). Useat Kiskohoidon oppilaat ovatkin saaneet ensikosketuksen päihdehoitoon juuri vankeusaikanaan (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012). Vankilakulttuurissa hoitoon hakeutuminen ei ole yksiselitteistä, sillä vankien pyrkimys irrottautua päihteistä ja hakeutua päihdekuntoutukseen herättää väistämättä toisten vankien huomiota (Tourunen 2000, 147). Päihteidenkäyttäjien keskuudessa, päihdekulttuurista poispyrkivää ”ei enää pidetä minään”, kuten yksi haastateltavistani asian ilmaisi. Vankilassa päihteistä irrottautuja ei alkuun kuulu kumpaakaan leiriin, jolloin hän joutuu ajelehtimaan jonkinlaisella ”ei kenenkään maalla”. Tämä osaltaan ei kannusta päihteidenkäytön lopettamiseen vankeusaikana. (Tourunen 2000, 148.)

Kiskohoidon tärkeys haastateltaville mahdollisesti selittyy yhteisöhoitollisen kiinteyden vuoksi. Monet haastateltavista kokivat I-vaiheessa ”turvallisuutta” ja ”välittämistä”, kuten haastatteluista kävi ilmi. Tämä on yhteneväinen Granfeltin (2011) näkemyksen kanssa vankilan kuntouttavan osaston tarjoamasta turvallisesta ympäristöstä. Koettuun turvallisuuteen todennäköisesti vaikuttaa I-vaiheen osaston eristäytyneisyys muista vankilan osastoista. Erillisyys tarjoaa mahdollisuuden oman ryhmähengen syntymiseen, jolloin oppilaiden välille saattaa syntyä me-henki, joka auttaa kestäämään päihdekuntoutusosastolla sekä vastustamaan retkahdusmielitekoja. (Tourunen 2000, 151.) Erillisyyspositiiviset vaikutukset eivät Windessin mukaan kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä, sillä se saattaa johtaa suhteettoman suuren huomion kohteeksi muun vankiyhteisön silmissä (Tourunen 2000, 151). Tämä ilmiö on ollut havaittavissa

myös puutarhatoiminnassa, jossa haastateltavat kuvailivat ajoittain kokeneensa ilmapiirissä ”jännittyneisyyttä” avovankilaosaston vankien parissa.

Kokemukseen päihdehoidon tärkeydestä vaikuttanee myös haastateltavien saama konkreettinen apu päihdekierteen katkaisussa. Myös oman tilanteen tiedostaminen vahvistaa päihdehoidon tärkeyttä. Asiaa ilmaistiin haastatteluissa muun muassa ”silmien avautumisella”, ”itsetuntemuksen lisääntymisellä” sekä kuinka ”kovan koulun myötä on tajunnut asioita”. Vankilan päihdekuntoutuksen onkin todettu edesauttavan päihdeongelmaisia vankeja (Karsikas 2005; Tourunen & Perälä 2004; Tourunen 2000; Koski-Jännes 1995), joka osaltaan tukee haastateltavien kokemuksia päihdehoidon tärkeydestä vankeusaikana.

7.2 Luontoympäristön merkitys vankeusaikana

Toinen tutkimuskysymys koskee vankilan luontoympäristön merkitystä osana Kiskohoitoa. Kiskohoidossa hyödynnetään vankilan luontoa poikkeuksellisen paljon puutarhatoiminnassa ja vapaamuotoisessa ajanvietossa. Luontoympäristöstä pääsee nauttimaan itsenäisesti myös viikonloppuisin, jolloin oppilaat käyvät yksitellen hoitamassa puutarhan eläimet. Vankilan luontoympäristö nousikin selkeästi haastatteluissa esille. Haastateltavat kuvailivat kuinka he eivät olleet pitkään aikaan päässeet samalla tavalla nauttimaan luonnosta, sillä aikaisempien tuomioiden aikana vastaavanlaisia toimintoja ei ole ollut tarjolla. Luonnossa liikkumisen mahdollisuutta pidettiin omalle mielenterveydelle rauhoittavana ja rentouttavana asiana. Luonto tarjosi keinot myös ”arjesta pakenemiseen”.

Haastateltavien mielestä Keravan vankilan luontoympäristö peltoineen ja metsineen on omalle mielialalle ollut tärkeä asia, monelle haastateltavalle jopa ”merkittävä”. Ainoastaan yksi haastateltava ei nostanut vankilan ympäristöä haastattelussa esille muuten kuin kommentilla ”luonto kiinnostaa turistina”. II-vaiheen työympäristö Sipoonkorven ja Nuuksion kansallispuistoissa mainittiin kahdessa haastattelussa liittyen koettuun luonnon läsnäolon rauhalliseen vaikutukseen. Haastateltavat kuvasivat kuinka Nuuksiossa luonnon keskellä on hyvä olla, ja kuinka keskellä metsää voi olla täysin oma itsensä.

Vankilan luontoympäristön merkityksestä muodostui kaksi yläluokkaa (KUVIO 4): Irti arjesta ja uusia kokemuksia.

KUVIO 4. Vankilan luontoympäristön merkitys haastateltaville

Ensimmäiseksi yläluokaksi muodostui **irti arjesta**. Luonnon koettiin vapauttavan, rentouttavan ja sen avulla pääsee irti hetkeksi huolista. Luonto myös virkisti mielialaa. Luonto tarjosi vapauden ja rentoutumisen kokemuksia peltojen keskellä tehtävien kävelylenkkien puitteissa ja kesäisin jalkapallon peluun merkeissä vankilan pellolla olevalla jalkapallokentällä. Myös uintireissut ja syksyllä tehdyt sienestys- ja marjanpimintareissut olivat jääneet rentouttavina kokemuksina mieleen. Kaikkia edellä mainittuja aktiviteetteja pystyy tekemään vankilan alueella.

Kyllä ne ihan kivoja noi lenkit mitä tehtiin sinne Marjamäkeen, kyllä ne semmosta tuo vapautta kaikki (...) No mä en oikeen koskaan oo tykänny mistään suljetusta paikasta. Kyl pitäis olla semmosta avaraa ja liikkumati-
laa.(x4)

Vaikkei se varmaan oo päällepäin näkyny, mutta kyllä mä oon monesti sanonu että täällä on mukava olla ja että on luontoa ja sitten tuo joki on. Jo-
kipahanen tossa. Ollaan päästy uimaanki.(x6)

Aina ei tarvinnut edes poistua osastolta pystyäkseen nauttimaan luonnon läsnäolosta. Kolme haastateltavaa kuvasi kuinka jo osaston ikkunasta ulos katselemalla mieli rentou-

tuu ja tulee hyvä olotila. Haastateltavat kuvailivat asiaa luonnon ja muurien suurella erolla, kuten seuraavat suorat lainaukset kuvailevat.

No onhan tää, ku tuli jostain X:n kopista ja katto niitä muureja ja pääs tänne näin, ni, mä ihan huokasin helpotuksesta jes. Niinku täs on luontoa, se tekee kumminki tosi paljon et näkee, ei oo vaan muureja ylöspäin. (x7)

Kesällä varsinki ku tos aamukahvii vetelet sellin ikkunasta, avaat sen ja raikas ilma siinä. Ni mikäs sen parempi. Mieluummin toi ku joku saastanen X:n koppi. Niinku kyl se on mielialalle, toi (luonto, HK) on ihan ylivoimainen. (x5)

Haastateltavat toivat esille kuinka luonto on ollut ennen vankilatuomiotakin merkittävä paikka itselleen, ja siitä syystä mahdollisuus päästä luontoon myös vankeusaikana on ollut hieno kokemus. Haastateltavat kuvasivat luonnon tärkeyttä itselleen muun muassa oman elämänhistorian kautta, ja mitä luonto on itselleen aina merkinnyt. Päihteidenkäyttöaikana luonto oli jäänyt enemmän taka-alalle, ja nyt Kiskohoidon myötä luonto oli löytynyt uudelleen.

Mut et kyl se nyt taas niinku tommosen pitkän välin jälkeen ku ei oo ollu luonnossa, kyl sitä osaa arvostaa. (x1)

Luonnon läsnäolon tärkeydestä kolme haastateltavaa kuvasi useamman kerran haastattelun aikana, kuinka vankilan ympäristössä liikkueensa tai maisemia ikkunasta katsellessaan, he pystyvät hetkeksi unohtamaan olevansa vankilassa. Kokemuksena tämä on tulkittavissa merkittäväksi, sillä arjesta irti pääsy toi selvästi haastateltaville helpotusta ja sen myötä rauhaa ja mielenvirkistystä.

Varsin mustikoitaki kävin poimii, siinä sitä on kaikki hyvin (...) todellaki tommost pitää olla et voi ees hetkeks unohtaa.

(sama henkilö jatkaa)

siinä rantasaunan, siinä on ne penkit. Siellä. Yleensä aina istuin siellä, grillipaikalla (...) Siin oli hyvät maisemat tai silleen. Rauhallinen olla siinä. (...) puita ja sit, siinä menee se, mikä, semmonen pieni joki vai mikä se onkaan (...) Mut onhan se semmonen, kyllä semmosessa paikassa tulee rauhallinen olo et tietää, tuntuu ettei oo ketään missään lähimaillakaan. (x2)

Kesäiltaisain tapahtuva jalkapallokentälle käveleminen lintujen laulaessa toi hyvänolon-tunnetta erityisesti yhdelle haastateltavalle.

Kyl se tuo semmosen tota tietyn hyvän olotilan varsinki ku kävelet tuolta niinku kivitalolta tonne fudiskentälle sillai et linnut laulaa, ni kyl se tuo omaa rauhallisuutta ja sit edelleen unohtaa sen että on vankilassa.

(sama henkilö jatkaa)

Sit noi lenkit ja fudikset, se vie sut ihan toisiin juttuihin, et kyl mä unohtan sen, pitäiskö sanoo vankilan arjen. (x5)

Kiskohoidon arki koettiin tiiviiksi ja paikoitellen raskaaksi käsiteltäessä raskaita asioita omasta menneisyydestään. Vankilan luonnon avulla näistä käsiteltävistä asioista pystyi pääsemään hetkeksi irti ja unohtamaan olevansa vankilassa. Luontomaisema toi myös kaivattua vapauden tunnetta.

Ei tuu sellanen niin kahlittu olo. Sit ku jossain X:ssä on niin vihainen ja sitte koko ajan ei nää mitään, näkee vaan ne muurit ja tiedostaa sen et koko ajan on linnassa. (x7)

Luonnossa oleminen ja luonnon seuraaminen toi useammalle haastateltavista **uusia kokemuksia**. Yksi haastateltavista kuvasi kuinka kevään myötä ”jotain syntyy sisällä”. Samalla haastateltava kuvasi, kuinka ei ole koskaan aikaisemmin kiinnittänyt huomiota vuodenaikojen vaihteluun.

No keväällä kun kaikki kukat rupes kukkimaan ja niinku ulkona ja siellä puutarhan sisällä niissä kasvihuoneissa. Nii ennen sitä on jotenkin, ei sitä oo kiinnittänyt huomiota sellasiin asioihin. Niin just niinku käyttöaikoina ja ennen vankilaan joutumista ni en mä miettiny mitään että minkävärinen tuo orvokki on (naurahtaa). Niitä semmosia ilon aiheita (...) Kaikki värit kiinnostaa, ne tuo jotain mielihyvää.

(sama henkilö jatkaa)

Se oli semmosta, tavallaan niinku joku olis syntynyt sisällä. Joku semmonen joka on ollu kauan piilossa. (x6)

Yhdelle haastateltavalle koko puutarha eläimeen oli täysin uusi kokemus. Haastateltava kertoi, kuinka hän aikaisemmin on nähnyt lampaita vain televisiosta. Vankilan luonto ja eläimet ovat tarjonneet haastateltaville niin jännittäviä kuin hauskojakin kokemuksia, joita jälkikäteen selkeästi huvitti muistella.

Joo, mä muistan siel oli se eläimenkolo ja kenenköhän kans mä menin sinne, oliskohan ollu X tai joku, ni mul oli se puukko kädellä kun mä

pelkäsin niin paljon et sieltä hyökkää eläin ja tää menee sinne sörkkimään sit (naurahtaa). (x7)

Luontoympäristössä on haastateltavien mukaan myös voinut seurailta niin jäniksiä, fasaaneja, lokkeja, kettuja kuin hanhiakin.

Sillon ku mä tulin tänne (II-vaiheeseen), mä näin jäniksiä tossa, nyt mä oon tähyilly koko ajan ikkunassa että näkee aamujänikset. Että ennen ei pysty lähtee mihinkään (nauraa) ja nyt on niin pimeetä niin mä en oo nähny yhtä ainutta jänistä täällä ulkona (nauraa). (x6)

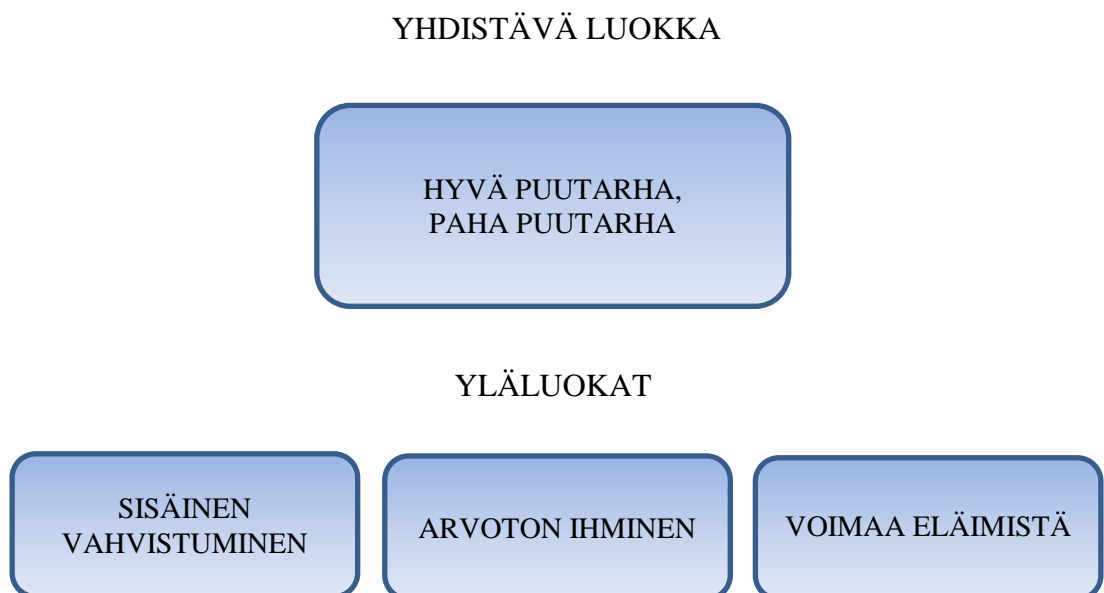
Kaiken kaikkiaan luonnon läsnäolo oli mahdollistanut haastateltaville varsin monipuolisia kokemuksia, rentoutumisesta hauskoihin hetkiin. Luontoympäristön mahdollistama pako arjesta oli kuitenkin selkeästi keskeisin kokemus, sillä haastateltavat selvästi kaipasivat rentoutumista hoidollisesta arjesta. Tulokset ovat yhteneväisiä luonnon koetun elvyttävyyden kanssa (Ulrich 2002; Kaplan 1995; Kellert & Wilson 1995; Kaplan & Kaplan 1989). Tuloksissa erityisesti Kaplaneiden (1989) luonnon elvyttävyyden kaksi elementtiä, sopusoinnun kokeminen ympäristön kanssa sekä arjesta irtautuminen, nousivat keskeisesti esille haastateltavien luontokokemuksissa. Luonnon kanssa koettiin olevan sopusoinnussa erityisesti luonnon keskellä ollessa, jolloin huolet unohtuivat ja pystyttiin olemaan oma itsensä. Myös eläinten seurailun kokemuksia voi tulkita kokemuksina luontoon kuulumisesta. Arjesta irtautumista puolestaan tapahtui kävelylenkkien puitteissa, harrastustoiminnoissa ja luontomaisemia katsellessa osaston ikkunoista. Tuloksissa esille noussut tarve luonnon läsnäoloon ja sen havaitsemiseen selittyy osaltaan myös Kellertin ja Wilsonin (1995) Biophilia-teorialla, jonka mukaan ihmisellä on sisäsyntyinen tarve keskittyä elämään ja elämänprosesseihin.

Salosen (2010) mukaan luonnosta saadut aistihavainnot luovat kokemuksen, jota ei tule järkeillä vaan kokea. Haastateltavat kuvasivat luonnon tarjoavan unohtamisen mahdollisuuden ja paon arjesta, joka osaltaan vahvistaa Salosen (2010) ajatusta aistihavaintojen kokemisesta, muttei turhasta järkeistämisestä. Vankilan luonnon läsnäolo koettiin erittäin tärkeäksi, kenties juuri sen järkeistämättömyyden vuoksi. Haastateltavat kuvailivat kuinka Kiskohoito ”on pistänyt miettimään” ja hoidon myötä on jouduttu ”käymään kova koulu läpi”, jolloin luonnon ääressä vastavuoroisesti mieli on rauhoittunut ja rentoutunut. Luontoympäristön merkittävyyttä pohtiessaan haastateltavat eivät kuitenkaan nostaneet esille varsinaisen puutarhan ympäristön

merkitystä. Haastateltaville merkittävimmät kokemukset luonnosta syntyi vankilan luontoympäristössä liikkumisesta ja sitä katsellessa. Näin ollen voisi päätellä, ettei puutarhan ympäristö ole automaattisesti elvyttävä ja terapeutinen työtoimintaympäristö. Tulosten perusteella puutarhaympäristön ”terapeuttinen” vaikutus perustuu enemmän työtoiminnan kautta tapahtuvassa arjen virkistyksessä.

7.3 Puutarhatyötoiminnan ristiriitaiset kokemukset

Puutarhatyötoiminnan synnyttämät kokemukset ja niiden vaikutukset kuntoutumiseen nousivat haastatteluista esille kaikista ristiriitaisimpana. Työtoiminnan koettiin yhtäältä tarjonnan muun muassa onnistumisen kokemuksia, normaaliuden tunnetta ja vastuunkantoa, mutta toisaalta myös turhautumisen, arvottomuuden ja avuttomuuden tunteita. Eläimien kanssa työskentely tuotti pääsääntöisesti positiivisia kokemuksia, mutta myös negatiivisia kokemuksia nousi haastatteluissa esille. Puutarhatyötoiminnan kokemuksista muodostui lopulta kolme yläluokkaa (KUVIO 5): sisäinen vahvistuminen, arvoton ihminen ja voimaa eläimistä.

KUVIO 5. Puutarhatyötoiminnasta syntyneet kokemukset

Ensimmäinen yläluokka on **sisäinen vahvistuminen**. Puutarhatoiminta sai haastateltaville aikaan parhaimmillaan onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemukset muodostuivat haastateltavista riippuen erilaisista tilanteista. Osa muisteli nauttineensa asiakastilanteista puutarhalla, joissa olivat kokeneet olleensa hyödyksi. Muutama haastateltava koki tulleen kuulluksi työntekijöiden toimesta ja osa muisteli tulleen tasa-arvoisesti kohdelluksi työmaalla. Työluottojen saaminen ja siitä seurannut vapaus liikkua työpäivisin vankilan alueella itsenäisesti oli haastateltaville ainutlaatuinen kokemus. Suljetun vankilan arjessa ei olla totuttu liikkumaan yksin vankilan alueella ja suorittamaan työtehtäviä, kuten seuraava sitaatti kuvaa.

No jossain kivitalossa joku luottovanki on saattanu päästä lähtee jonnekin jotain lämmityskattilaa tai jotain tällasta (naurahten), mut en mä oo nähny tommosta missään (yksin töihin menemisestä, HK). (x4)

Yhdelle haastateltavalle oli jäänyt mieleen onnistumisen kokemus karitsan hengen pelastamisesta.

Sit me saatiin pelastettua se, se oli lähdössä teuraaks ni mä olin X:lle et ei sitä saa teurastaa. Puhutin X:n siellä, karitsa sai jäädä sinne. Se oli niin pieni, se ei oikein tykänny kasvaa. Vaikka se söi parhaiten siel nii. (x7)

Normaaliuden tunne tuli puolestaan tilanteista, joissa sai olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Erityisesti vuorovaikutus koettiin merkittäväksi puutarhalla asioivien ”normaali-ihmisten” (asiakkaiden) kanssa, kuten eräs haastateltavista asian ilmaisi. Työtoiminnan sosiaalinen näkökulma tarjosi haastateltaville itsetutkiskelun mahdollisuuden, mikä parhaimmillaan sai erään haastateltavan miettimään omanarvontuntoaan uusiksi.

Just se, että ottaa niinku huomioon muitakin työntekijöitä. Koska ennenhän se oli sitä, että työkaverit oli työkavereita. (...) en oo kokenu kuuluvani joukkoon jotka on vakituisena töissä ja ite oot, juu tuo on se pätkätyöläinen. Että mä oon jotenkin alempiarvonen tai jotenki, silleen. (x6)

Vastuunantaminen ja sen ansaitseminen tuntui haastateltavista hyvältä. Vastuunanto muun muassa eläinten hoidosta oli suurimmalle osalle haastateltavista merkittävä kokemus. Ainoastaan yksi koki, että eläinten hoito oli rutiini muiden joukossa. Työtehtävissä vastuullisen työtehtävän tekeminen alusta loppuun tuntui hyvältä ja

vastaavanlaisia työtehtäviä olisikin kaivattu lisää. Vastuun ei koettu painavan kenenkään mieltä, päinvastoin vastuuta olisi toivottu enemmän.

Vastuunkannon myötä haastateltavat kokivat olevansa luottamuksen arvoisia ja monille kokemus luottamuksesta oli vankilahistoriassa ainutkertainen asia. Saavutetun luottamuksen johdosta yksi haastateltava totesi ”ettei tee mieli ees miettiä minkään näköstä”. Luottamuksen kokemukset nousivat erityisesti haastatteluissa esille tilanteissa, joissa töihin on päästy menemään yksin, kuten viikonloppuisin, sekä tilanteissa joissa työluottojen myötä on päästy itseksään liikkumaan vapaasti vankilan alueella.

No varsinki silloin kun alko tulee pimeetä ja tota, niit lampaista lähti iltasin hoitaa. Se oli siistiä ja lunta tuli (...) Kelasin vaan silleen et oi vitsi mä oon vankilassa, mä lähen tästä portista nyt ulos ja ei ketään missään ja, oli ihan hieno tunne. (x4)

Itsetuntemuksen lisääntyminen nousi myös selvästi haastatteluissa esille. Haastateltavat kuvailivat kuinka itselleen on syntynyt ymmärrys omista ongelmistaan, ja pää on alkanut palautua. Yksi haastateltava huomioi, kuinka muisti on parantunut. Toiset pohtivat oman pitkäjänteisyyden kehittyneen, vaikka osa totesikin siinä olevan edelleen parantamisen varaa. Monet toivat esille oman ideaalin työskentelytavan löytymisen, joka myötä haastateltaville on muodostunut käsitys siitä, minkälaisia töitä ja minkälaisessa työympäristössä niitä tulevaisuudessa haluaa tehdä.

Mut jotenki vaan se on helpompi ku tekee jotain työtä et sil on joku päämäärä, et en mä tiiä joku tuotantolinjalla oleminen tai joku piirilevyjen kasaaminen jossai Nokian linjalla, se ois varmaan aika, aika hirveetä hommaa (...) Mä tykkään itsenäisestä työskentelystä enemmän. (x1)

Haastatteluissa nousi kaiken kaikkiaan esille tyytyväisyyden tunnetta siitä, että on raittiina ja hoidon piirissä. Eräs haastateltavista kuvasi asioiden olevan paremmin kuin koskaan, ja monen muun haastateltavan puheesta sai saman käsityksen. Itsetuntemuksen lisääntymisen myötä haastateltaville oli syntynyt toivoa paremmasta, ja osalla oli jo selvät haaveet tulevasta työpaikasta. Kaksi haastateltavaa mainitsi erikseen tulevan työpaikan liittyvän tavalla tai toisella luonnon parissa tehtävään työhön, muita haastateltavia työnteko luonnon parissa ei erityisesti kiinnostanut.

Puutarhatyötoiminnassa oli myös varjopuolensa, joita jokainen haastateltava nosti esille. Varjopuolista muodostui toinen yläluokka, **arvoton ihminen**. Puutarhatyötoiminnassa koettiin ajoittain nöyryytystä, pettymyksiä, arvottomuutta sekä avuttomuutta. Nöyryy-tyksen kokemukset liittyivät pääsääntöisesti työtehtäviin sekä työvaatetukseen. Työteh-tävien tekemisestä nousi esille kokemuksia ”orjan hommista”, jolla tarkoitettiin sitä, että I-vaiheen oppilaiden koettiin tekevän kaikki puutarhalla olevat työt avovankilaosaston vankien seurattessa vieressä. Yksi haastateltavista muisteli osaston bioroskakorin päivittäistä kantamista puutarhalle nöyryyttävänä, erityisesti roskakorin huomiota herättävän punaisen värin vuoksi. Nöyryyttäväksi koettiin myös suljetun vankilan työvaatteet, jotka päällä oppilaat joutuivat työskentelemään puutarhalla asioivien asiakkaiden joukossa.

Mut tietysti sanotaanko nyt et jotain myyjäisten aikaa ja tällai, silloin se ehkä vähän vaivaa. Et suoraan 1800-luvulta vangin varusteet päällä siel ihmisten seassa, ei se välttämättä nyt ihan mieltä ylentävää oo...

(sama henkilö jatkaa)

Kuitenki hyvä nyt täällä (II-vaiheen työtoiminnassa, HK) ku ollaan, kukaan ei erota meitä niinku mistään vangista tai normaalista työntekijästä. (x1)

Haastatteluissa nousi esille myös kokemuksia syrjäytetyksi tulemisesta sekä vähättelystä.

Tuntu silt et X (henkilökunta, HK) työns niinku mut siitä sivuun ku toinen oppilas oli silleen innokas, ni sit mä annoin olla sen jutun. Mä ajattelin et mulle ihan sama sit, ku mä olin kuitenkin päälampuri. Mut kyl siit tuli vä-hän semmonen vittumainen olo. Sit mulla oikeestaan lähti koko se lam-maskiinnostus siitä nii...siit hommasta... (x7)

Vähättelyn tunteet liittyivät lähinnä ”tyhjien työtehtävien” tekemiseen, joissa yksilökoh-taisia taitoja tai toiveita ei koettu otettavan huomioon ollenkaan. Pettymyksiä ja arvot-tomuuden tunteita puolestaan koettiin muun muassa henkilökunnan puolelta tehdyistä tyhjistä lupauksista ja rikotuista sopimuksista. Haastatteluissa nousi esille kuinka työprojekteja oli suunniteltu, mutta ne eivät koskaan toteutuneet.

Kylhän siel oli niitä kaikkee projekteja sun muita, mut ei niistä tullu koskaan mitään. Ainakaan mun aikana oo tullu (...) Piti se uus katos

rakentaa siinä yhteen aitaukseen, mitä purettiin siitä. Ku ei ne, niit kuuli niin paljon niitä projekteja mut ykskään ei toteutunu koskaan.

(sama henkilö jatkaa)

Kai siitä tuli sanottua. Mut eipä niille. Kai mä oon tottunu siihen ettei mua kuunnella. (x7)

Pahimmillaan tilanteissa, joissa tehtyjä lupauksia ei pidetty henkilökunnan puolelta mieleen nousi eletty elämä päihdemaailmassa, jossa tyhjä lupaukset olivat arkipäivää. Arvottomuuden tunnetta ruokki puolestaan kokemukset henkilökunnan stressistä ja sen koetusta purkamisesta haastateltaviin.

Turhaa stressiä tuoda (henkilökunta, HK) työpaikoille, varsinkaan vankii kohtaan, koska eihän vanki pystyy tekee yhtään mitään sen eteen niinku et mitä sille sanotaan. Et välil se käytös on ollu semmosta ettei sitä pidetä ihmisenä ollenkaan. (x5)

Samalla haastateltavalla oli myös kokemuksista siitä, kuinka välillä jonkun työtehtävän aloitus saattoi venyä useamman viikon päähän henkilökunnan informaatiokulun hitauden vuoksi.

Niinku et jos jostain kysyy, ni se saatto mennä kolmeen viikkoon et ei mulle oo mitään sanottu. En mä ymmärrä. Kyl siin tulee semmonen olotila et mitä me tehään ees tässä. (x5)

Avuttomuuden tunteet liittyivät koettuun kyvyttömyyteen vaikuttaa omaan työnkuvaan ja myös kokemukseen ”kädettömyydestä” puuttua esimerkiksi eläinten oloihin. Eläinten oloista erityisesti lampaiden talviasuminen ahtaaksi koetussa lampolassa sekä yleinen lampaiden fyysinen hyvinvointi aiheutti haastateltavissa ahdistusta ja sääliä. Myös puutarhan kanien asuinolot ja kanien fyysinen kunto aiheuttivat haastateltaville huolta. Haastateltavat kuvasivat kokeneensa avuttomuutta auttaa eläimiä, vaikka yritystä kerrottiin olleen.

Se Raimo (pässi, HK) oli se vanhin niistä. Olikohan se puoli vuotta siinä samassa kopissa, se kävi välillä vähän sääliks. Mä siitä sanoinki monesti et miten se jaksaa siinä (...) Sitte olikohan niillä joku mato, ku niille ei oltu matolääkettä annettu, mä siitäki sanoin monta kertaa (...) Ja sitte ne kynnetkin oli sillon, oli kasvanu melko pitkiksi (...) Luonnossa ne kuluu luonnollisesti kynnet, niin nyt ne oli jo menny, aivan tulehtuneita.

(sama henkilö jatkaa)

Ja sit jotkut (lampaat, HK) oli välillä semmosia apaattisia (...) varmaan ku ne siellä lampolassa oli nii kauan neljän seinän sisällä talven ni. Kyllä niistä huomaa kun joka päivä käyt siinä miten eri lampaat yleensä käyttäytyy. Ja sit yhtäkkiä ne onkin ihan erilaisia. Et mikäköhän silläkin on. (x6)

Negatiiviset kokemukset puutarhasta liittyivät osaltaan haastateltavien kokemaan ”vankistatukseen”, joka haastatteluista nousi ajoittain esille. Vanki-statuksen vaikutusta työhön asennoitumiseen voisi kuvata muun muassa haastatteluissa esiin nousseilla ajatuksilla ”tehdään mitä sanotaan vaikka järkeä ei olisi” ja ”mitä noille voi tehdä ku niellä sen”. Haastateltavat ilmaisivat vanginroolista käsin vaikuttamisen olevan vaikeaa. Asioista koettiin pääsevän yksinkertaisesti helpommalla ”nielemällä” epäkohdiksi kokemansa asiat. Vankilassa koettiin työstä katoavan ”luovuus” ja koska työt ovat pakon sanelemaa, niistä katoaa sen myötä myös mielekkyys. Työnteko olikin osalle ajoittain puhdasta rutiinia, josta ei sen enempää positiivisia kuin negatiivisiakaan kokemuksia irronnut. Lampola oli vain ”pakollinen” osa rutiinia ja viikonlopputyöt ”meni siinä missä muutkin”. Oma-aloitteisuutta peräänkuulutettiin, jotta työnteosta saisi itselleen mielekästä. Toisaalta työn mielekkyyden koettiin olevan vain ”asennekysymys”, eli kuinka kukin työhön suhtautuu.

Siihen piti suhtautua et no nii, tommonen homma, et tehdään pois. (x1)

Joissain haastatteluissa nousi esille termi ”laitostuminen”. Laitostumista koettiin tapahtuvan helpommin, mikäli puutarhalle ei olisi päässyt työpäiviksi ”vetämään happea”. Koettu laitostuminen myös vaikutti paikoitellen asennoitumiseen ylhäältä päin osoitettuun työpaikkaan, eli vankilan puutarhaan, kuten seuraavassa haastattelusitaatissa kuvataan:

Vankilassa ku ollaan ni ei pysty moneen muuhunkaan vaikuttaa. Ennen sitä kyl pisti vastaan, mut nyt sitä on jo niin laitostunu, jotai, ei pistä hanttiin enää niissä niin. Oppinu mukautuu. On pakko. Ei tunnu, ei yleensä ahistakaan mikään, ei ärsytä enää. Sitä vaan niinku on. (x2)

Puutarhatyötoiminnasta on siis jäänyt haastateltaville varsin sekalaisia kokemuksia. Merkittävää haastatteluissa oli se, että kaikilla haastateltavista oli kertynyt molempia kokemuksia. Kahdelle haastateltavalle puutarhatyöskentelystä kokonaisuudessaan oli jäänyt negatiiviset kokemukset päällimmäisiksi mieleen, vaikka molemmille työnteon ohessa oli kertynyt myös positiivisia kokemuksia. Asiaa saattaa selittää se, että

haastateltavilla oli ehtinyt kertyä negatiivisia kokemuksia huomattavasti positiivisia kokemuksia enemmän. Joissain haastatteluissa esille nousseen ”laitostumisen” koettiin osaltaan vaikuttavan negatiivisiin kokemuksiin puutarhasta, mutta osalle haastateltavista koettu ”laitostuminen” ei noussut mitenkään haastatteluissa esille. Näissä haastatteluissa negatiiviset kokemukset olivat syntyneet puutarhatyötoiminnan arjessa.

Pohdittaessa vankeuden täytöntöönpanon lähtökohtaista pyrkimystä lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan (Vankeuslaki 2005), on vankeinhoidollisilla toiminnoilla perusteltua vaikuttaa muun muassa rikollista käyttäytymistä tukeviin asenteisiin, ongelmanratkaisutaitoihin ja päihteiden väärinkäyttöön (Karsikas 2005, 29–30). Foucault'n (2005) mukaan vankila kasvattaa vangit tunnistamaan itsensä rikollisina ja poikkeavina yksilöinä. Vankilan voi nähdä jopa tuottavan rikollisia muun muassa vankilan asettamien pakotteiden vuoksi, vankien keskinäisen solidaarisuuskulttuurin vuoksi sekä vankilan ristiriitaiseen kulttuurin vuoksi, johon kuuluu sekä ”parantaminen että rankaiseminen”. (Foucault 2005, 362–366.) Vankilan ristiriitaisen asemansa vuoksi onkin nähdäkseni erittäin tärkeää, että vankeinhoidon toiminnot tukisivat positiivisella tavalla pois poikkeavuuden identiteetistä, jota vankila itsessään instituutiona ruokkii. Susanna Hyvärin mukaan identiteetti on muuntuva ja muutettavissa. Uuden identiteetin rakentuminen edellyttää muutosta ihmisen käsityksestä omasta itsestään. (Hyväri 2001, 126.)

Uuden oppiminen edellyttäisi vanhasta irti päästämistä. Karsikkaan (2005, 37) mukaan vankilassa voi tapahtua niin kutsuttua kielteistä sosiaalista oppimista. Sosiaalista oppimista tapahtuu päivittäisessä arjessa, johon haastateltavien kohdalla on kuulunut oppilastovereiden lisäksi Kiskohoidon henkilökunta ja puutarhan henkilökunta. Haastatteluissa esille nousseet negatiiviset kokemukset ovat osaltaan mahdollistaneet kielteistä oppimista, ja siten saattaneet vahvistavaa haastateltavan mahdollista käsitystä omasta poikkeavuudestaan. Kokemukset arvottomuudesta, nöyryytyksistä ja vähättelystä ovat kokemuksia, jotka eivät tue positiivisella tavalla minäkäsityksen muutosta. Koski-Jänneksen (1995) mukaan päihdekeskeisyydestä irtautumisen peruselementteihin kuuluva identiteetin muutos käsittää itsekunnioituksen, uudet samaistumiskohteet ja suhtautumisen tulevaisuuteen. Rikosten teon lopettamisessa on myös samoja tekijöitä kuin päihdekeskeisyydestä irtautumisessa. Negatiivisten kokemusten myötä voinee

ajatella, etteivät itsekunnioitus ja suhtautuminen tulevaisuuteen ole saaneet kaivattua positiivista kannustusta. Tulisikin kiinnittää erityistä huomiota, että kuntouttavaksi ja normalisoivaksi tarkoitettu vankilan työtoiminta ei mahdollistaisi edellä mainittujen negatiivisten kokemusten syntyä tulevaisuudessa. Asiaan pystynee vaikuttamaan työn kehittämisen kautta, jolloin esimerkiksi yksilöllisemmän työsuunnittelun kautta arvottomuuden tunteita pystyttäisiin ehkäisemään. Tutkimuksen negatiivisia kokemuksia pohtiessa on kuitenkin hyvä myös tiedostaa, että vankilassa myös riittää aina valittamista (Tourunen & Perälä 2004, 49).

Sosiaalista oppimista voi tapahtua myös positiivisella tavalla, jolloin identiteetin muutos on mahdollinen. Ruisniemen (2009, 162–164) mukaan kuntoutusyhteisö voi tarjota identiteetin muutokselle oivan väylän ja yhteisö onkin toipumisen alkuvaiheessa tärkeä oppimisen ympäristö. Haastateltavien kuntoutusyhteisöön on kuulunut vertaisoppilaiden lisäksi Kisko-osaston henkilökunta ja puutarhan työnjohto. Haastatteluissa esille nousseiden positiivisten kokemusten kautta voidaan ajatella tapahtuneen myös positiivista oppimista, joka puolestaan on tukenut haastateltavien käsitystä identiteetin muutoksen mahdollisuudesta. Haastateltavat tekivätkin useita havaintoja omasta kehityksestään, kuten muistin parantumisesta, päihteiden mielitekojen vähentymisestä, unien sisällön muuttumisesta positiivisemmaksi ja kuinka ylipäätään tulevaisuus näyttää valoisaalta.

Viimeisenä yläluokkana puutarhatyötoiminnan kokemuksissa muodostui **voimaa eläimistä**. Puutarhan eläimet nousivat useissa haastatteluissa keskiöön ja eläimien, erityisesti lampaiden, kanssa vietettyä aikaa muisteltiin mieluusti. Haastatteluissa painotettiin lähtökohtaisesti työtä eläinten parissa mielekkäämmäksi kasvien parissa tehtävän työn sijaan. Lampaiden kanssa ajanvietto oli ”välitöntä” ja ”helppoa”. Lampaita kuvailtiin terapeuttisiksi, niiden koettiin piristävän ja lampaat koettiin ylipäätään tärkeäksi osaksi työtoimintaa ja Kiskohoidon arkea. Lampaiden terapeuttisuuden merkitystä avattiin muun muassa kuvailemalla lampaiden ”rauhhoittavaa vaikutusta omaan päähän”. Kaikki haastateltavat eivät saaneet sanoitettua mitä lampaat merkitsivät, sillä merkitystä kuvailtiin useasti vain ”terapeuttiseksi”. Lampaita kuvailtiin myös ”hellyyttäväksi” ja niiden parissa tehtävä työ etenkin poikimisen aikaan herätti haastateltaville lämpimiä muistoja mieleen.

Ja sit niistä lampaista tuli sit varsinki sillon ku ne synnytti, ni ne oli aika hellyyttäviä sillai. Niistä sai semmosta mielenrauhaa, muuten päässä myl- lerski sitte ton I-vaiheen jutut. (x4)

Lampaista sai myös uusia kokemuksia ja lampaat koettiin ajoittain varsin ihmismäisiksi, jota seuraava sitaatti kuvaa tarkemmin.

Se (karitsa) oli ku pikku koiranpento kun se oli aina messissä, pomppi ja leikki. En mä oo nähny et lammas lähtee pomppimaan sillai innoissan ja sillä on kaikki jalat ilmassa (naurahtaa). Sit se seuraili meitä ja tollai. Nyt kun se kasvo ni ei se enää tunnistakkaan. Tai sit se on loukkaantunu ku en oo ollu siellä. En mä tiiä. (x7)

Lampaat nähtiin myös omalle tunne-elämälle tärkeiksi, sillä lampaiden avulla pystyi kokemaan muun muassa ”empatian tunteita”. Ennen kaikkea lampaiden kanssa pystyi olemaan oma itsensä.

Niitten kanssa ainaki pysty olemaan oma itensä...ei tarvii kuulua mihin- kään jengiin kun on niitten kanssa tekemisissä (nauraa). (x2)

Kuvaillun terapeuttisuuden lisäksi lampaiden ja kaniin kuvattiin piristävän päivää. Use- assa haastattelussa tuli esille, kuinka eläimet toivat iloa päivään ja itselleen hyvän mielen. Eläimet koettiin lemmikeiksi, joista erityisesti lampolan vanhin pässi ”Raimo” koettiin tärkeäksi maskotiksi. Lampaat toivat myös sosiaalisuutta yhteisöön, sillä lampaista riitti aina jutun juurta.

Nii en tiiä onks sil (Raimo-pässi, HK) mitään syvällisempää merkitystä muutaku et kylhän se nyt iloa varmaan tuo sitte. Piristää päivää. Hyvä mieli tulee tietysti. Ja, kylhän siitä aina niinku saadaan porukassa juttua.

(sama henkilö jatkaa)

Kylhän se tuo semmosta hyvää henkeä kuitenkin. (x3)

Haastatteluissa käytettiin paljon sanaa ”pääsi hoitamaan” ja ”pääsi töihin eläinten kans- sa”, joka kuvastaa positiivista suhtautumista puutarhan eläimiin. Kaikki haastateltavat kokivat eläintenhoidon vastuullisena ja tärkeänä tehtävänä. Kokemus olikin, että eläimiä hoidettiin hyvin.

Ne on eläviä olentoja ja niistä pitää pitää huolta tai ne kuolee. Silleen mä sen jotenkin nään (nauraa). (x4)

Erityisesti viikonloput, jolloin osastolta pääsi yksin lampolaan hoitamaan viikonlopun rutiineita, koettiin merkittäväksi luottamuksen, vapauden ja rauhoittumisen kokemusten vuoksi.

Eläimien fyysisistä oloista kannettiin myös huolta. Haastatteluissa mainittiin lampaiden likaisuus, lampolan ympäristön mutaisuus ja lampaiden ahtaat olot talviaikaan. Huolta oli aiheuttanut myös ajoittain liian hitaaksi koettu reagointi henkilökunnan puolelta haastateltavien havainnoimiin lampaiden fyysisiin terveysongelmiin. Lampaiden elinoloihin toivottiinkin yleisesti parannusta. Kaneja ei osan mielestä puutarhalla tarvitsisi olla ollenkaan.

Lampaidenhoidon merkitys haastateltaville voinee selittyä sillä, että lampaidenhoito on puutarhalla yksi Kiskohoidon oppilaiden vastuualueista, joka tarkoittaa, että lampaat hoidetaan automaattisesti jokaisessa työvuorossa. Suurin osa haastatelluista kertoi olleensa päälampurin roolissa suurimman osan I-vaiheen työtoiminnan ajasta. Lampaidenhoidosta muodostui merkittävä kokemus erityisesti vastuunkannon kautta. Haastateltavat kuvasivat, kuinka vastuunanto ja vastuunarvoisena oleminen tuntui hyvältä. Haastateltavien suhtautuminen lampaisiin oli samankaltainen Grangerin ja Koganin (2000) tekemän havainnon kanssa villihevosohjelman positiivisista vaikutuksista vankeihin. Niin ikään empatian tunteet, joita haastateltavilla heräsi vastasyntyneitä karitsoja hoitaessa tai säälin tunteet eläinten olosuhteista, ovat yhdenmukaisia eläimien terapeuttisen käytön vaikutuksista empatiakyvyn kehittymiseen (Cusack 1988; Beck & Katcher 1983) tai oletettavasti vähintäänkin empatian tunteiden ylläpitämiseen. Haastattelutilanteissa oli myös mielenkiintoista huomata, kuinka puutarhan eläimiin suhtauduttiin paikoitellen varsin suojelevaisesti ja kaikenlainen eläimiin kohdistuva kaltoin kohtelu, kuten kaniensa ahtaaksi koetut häkit, herättivät osassa haastateltavissa vielä näin jälkikäteenkin voimakkaita tunteita. Asia kuvastaa mielestäni eläinten merkityksellisyyttä oppilaille Kiskohoidon aikana.

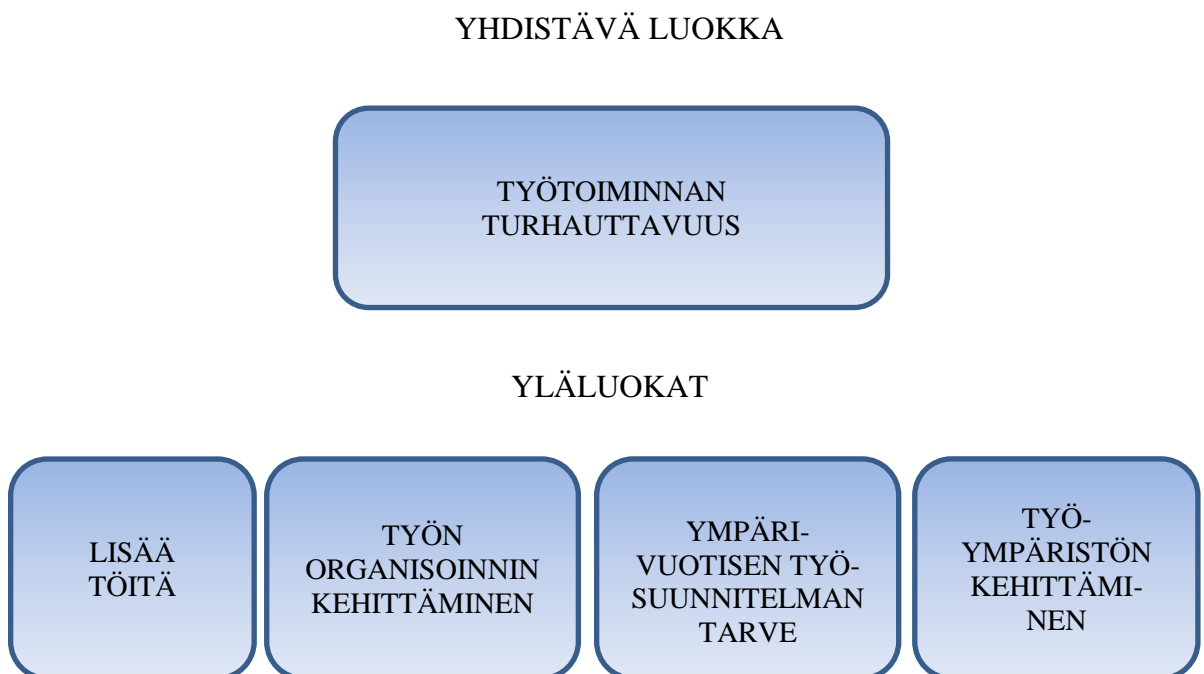
Eläimien kanssa olemista kuvasti ”helppous” ja ”rentoutuminen”. Lampaiden kerrottiin tuovan sosiaalisuutta yhteisöön, piristävän mielialaa ja samalla rauhoittavan sitä. Osa haastateltavista kutsui lampaita ”lemmikeiksi”. Löydökset ovat yhteneväisiä vankilassa tehtyihin tutkimuksiin, jossa eläimiä on käytetty vankien kuntouttamisessa tai osana työtoimintaa. (mm. Vainionpää 2011; Turner 2007.) Lampaiden kanssa koettiin voivansa olla oma itsensä, joka saattaa johtua siitä että ihmisen ja eläimen vuoro-

vaikutuksen ajatellaan perustuvan pitkälti fyysiseen ruumiinkieleen (Yli-Viikari ym. 2009, 21). Tämä mahdollistaa ihmisen vapautumisen yksipuolisista tai rajoittavista sosiaalisista odotuksista.

7.4 Puutarhatyötoiminnan kehitystarpeet

Viimeisenä tutkimuskysymyksenä on työtoiminnan kehittämistarpeet. Niitä nousi haastatteluissa esille runsaasti. Vaikka puutarhan katsottiin kuuluvan osaksi Kiskohoitoa, oli selvää, että työtoimintaa nykyisellään tulisi kehittää paremmin yksilöitä palvelevaksi toiminnaksi. Työmäärän nähtiin riippuvan täysin vuodenaajoista, ja työn organisointi koettiin paikoitellen sekavaksi. Myös työturvallisuuteen sekä työskentely-puitteisiin tulisi haastateltavien mukaan kiinnittää huomiota.

Työtoiminnan kehittämistarpeista muodostui neljä yläluokkaa (KUVIO 6): Lisää töitä, työn organisoinnin kehittäminen, ympärivuotisen työsuunnitelman tarve sekä työympäristön kehittäminen.

KUVIO 6. Puutarhatyötoiminnan kehittämistarpeet

Ensimmäinen kehittämisen tarve nousi **töiden lisäämisestä**. Lähtökohtaisesti töitä koettiin olevan liian vähän ja itselleen mielekkäitä työtehtäviä vielä vähemmän. Asiaa kuvattiin muun muassa rutiinien toistolla, teennäisen työn tekemisenä, mielekkäiden hommien puutteena, turhien hommien tekemisenä, ja kuinka työnteko ei ammatillisesti antanut itselle mitään.

Kantelin kukkia, siirtelin paikasta toiseen. Et ei siellä ainakaan ittees päässy toteuttaa. (x7)

Työnteko oli välillä jopa sivuseikka, työpäivien kuluessa kahvihuoneessa istuskellessa tai henkilökunnan juttuja kuunnellessa.

Sehän oli sitä mullan raahaamista (nauraa), X:n ja X:n (henkilökunnan, HK) juttujen kuuntelua oikeestaan, se työ oli vähän sivuseikka välillä. Kyl siin sit silleen oli välillä sitäki, että kaikkee. (x4)

Pääsääntöisesti työnteko koettiin aika ajoin turhauttavaksi mielekkäiden ja ”oikeiden töiden” vähyyden vuoksi.

Et se oli vaan korjata, joku yks laatikko siirrettiin koko päivän aikana toiseen paikkaan. (x3)

Se työ oli semmosta niinku kantakaa noi ruukut tonne ja seuraavana päivänä kun tuli ni kantakaa ne ruukut takasin tonne. (x1)

Työn ei nähty kohtaavan tekijämäärää, jolloin ”keksittyjen” töiden tekeminen lisääntyi. Puutarhan nähtiin olevan toimiva työpaikka vähemmälle määrälle ihmisiä, jolloin vältettäisiin tylsistymistä ja valittamista. Tekemisen puutteen koettiin ärsyttävän ja pitkästytävän. Yhdessä haastattelussa töiden vähyydestä tuli mieleen omassa elämänhistoriassa retkahtamisen riskit, jotka olivat aina kasvaneet tekemättömyyden johdosta. Työpäivinä ei aina ”edes siivoushommia” koettu olevan riittävästi.

Löytyis sitä jonkunnäköstä työtä mikä, jotain hyvää hommaa löytyis siitä sisältä (kasvihuoneista, HK) ettei se oo pelkkää siivoamista et. Nii ihan vaan yleensä, sitäkään nyt ei ollu varsinaisesti siinä mutta...jotain pientä siivoushommaa saatto olla siinä. (x3)

Työn alikuormittavuuden vuoksi paikoitellen koettiin turhautumista ja aliarvostusta työntekijänä. Useammassa haastattelussa nousi esille haastateltavien omat ammatilliset

kouluttautumiset ja työhistoria, joiden koettiin olevan vaativampiin työtehtäviin riittävä, kuin ”turhiin ruukunkantotehtäviin”.

Toinen selkeä kehittämisen tarve nousi **työnorganisoinnin kehittämisestä**. Työhön kaivattiin ennen kaikkea lisää yksilöllistä suunnittelua ja vastuullisempia töitä. Työnteon koettiin ”tasapäistävän”, jolloin yksilöllistä osaamista ei otettu huomioon työtehtävien suunnittelussa tai jakamisessa. Toiveena yksilöllisestä suunnittelusta nousi ”terapeuttisten töiden tekeminen”, jota kuvattiin työntekona josta ”saa itselleen mielihyvää”. Nykyisellään työtehtävien teko koettiin paikoitellen jopa ”kauheiden” työtehtävien tekemiseksi, joista ei saanut mielihyvää edes jälkeenpäin.

Et välissä se tökki se puutarhalla käynti kuitenkin, ku siellä ei välttämättä ollu oikeen mitään semmosta mielekästä tekemistä. (x3)

Yksilöllisempi suunnittelu ottaisi huomioon kunkin hoidossa olevan sen hetkiset kyvyt. Tällöin ei välttämättä pääsisi syntymään epäonnistumisen kokemuksia huonosti tehdyistä töistä, joihin ei yksinkertaisesti oman henkisen hyvinvoinnin tai fyysisen kunnan puolesta sillä hetkellä kykene. Toisaalta aliarviointi hoidossa olevan jaksamisesta koettiin yhtä huonoksi asiaksi. Haastatteluissa nousikin esille toive luottamuksen kasvattamisesta kunkin oppilaan kykyyn rajata omaa jaksamistaan.

Eihän tos pysty millään tekee liian paljon duunii (...) Kylhän nyt ihminen osaa sanoo tos kiskohoidossaki et onks sillä liian paljon töitä. (x5)

Samalla nousi toive vaikuttaa omien työtehtävien sisältöön, johon tällä hetkellä koettiin olevan liian vähän vaikutusmahdollisuuksia.

No se (vaikuttaminen työnsisältöön, HK) on varmaan aika vaikeeta tossa. Hyvin pikkuasioissa ehkä jonkin verran voi, mut ei varmaan semmosissa isommissa asioissa pysty. (x3)

Yksilöllisen suunnittelun myötä koettiin mahdolliseksi tehdä töitä kunkin oman osaamisensa ja kykyjensä mukaan. Suunnittelun myötä itse pystyisi ennen kaikkea vaikuttamaan myös työnsisältöön.

Enemmän vastuuta...Ei mitään ruukkujen kantamista tai tommosta. Ehkä tekee sitä työtä muualla ku siellä (puutarhalla, HK). Päästä niinku muualleki, eivä vaan mitään, ku siel on jotain rakennushommiaki jos siel

nyt tulee, ni antaa Kiskolaisille. Jos olis semmosii pätevii tekijöitä. Mäki jouduin kasaa niitä koreja monta kertaa, taasko tätä näin (...). Ihan ku ei olis mihinkään muuhun ku niitä tekemään. Tuli semmonen fiilis välillä. (x7)

Yhteinen halu haastateltavilla oli ”oman kädenjäljen näkemisestä”. Työnteon koettiin olevan yleisesti merkityksellisempää, jos työssä pystyy näkemään oma kädenjälkensä. Myös suhtautuminen työnteokoon koettiin helpommaksi, mikäli työnteolla on selkeä päämäärä.

Ite omalla kohdalla kuitenkin kun on semmonen et on aika paljon touhunu, ni kaipaa enemmän semmosta vastuuta (...) Mun on helpompi tehdä jotain töitä kun mä ymmärrän että sil on merkitystä sillä työllä. (x1)

Haastatteluissa nousi esille tyytyväisyys II-vaiheen työnteosta Nuuksiossa ja Sipoossa, jossa pystyy näkemään oman kädenjälkensä, työn sisältöön koettiin pystyvän vaikuttamaan ja työtehtävät olivat vaihtelevia. Näitä kaikkia painotettiin puuttuvan I-vaiheen puutarhatyötoiminnasta. Mitä vastuullisempia ja mielekkäämpiä työtehtäviä, sitä paremmin myös ajan koettiin työpäivien aikana kuluvan. Työtehtävät saisivat olla myös enemmän fyysisiä. ”Siivoushommat” ja ”ruukunkantelut” eivät tarjonneet riittävästi haastetta haastateltaville. Fyysisiä työtehtäviä kaipailtiin osaltaan myös kunnonkasvatamisen näkökulmasta, sillä työtehtävien muutoksen koettiin olevan fyysisesti rankka siirryttäessä II-vaiheen ”raskaisiin metsähommiin”.

Kehittämiskohtia nähtiin yksilöllisemmän suunnittelun ja vastuullisempien työtehtävien lisäksi varsinaisessa työnohjaamisessa henkilökunnan puolelta. Työtehtävien ohjeistuksen koettiin nykyisellään olevan paikoitellen varsin sekavaa. Asiaa kuvattiin liiallisella ”hössöttämisellä”, jolloin työn konkreettiseen ohjaamiseen jäi liian vähän aikaa.

Välillä ne henkilökunnan ohjeetki vähän semmosii et tuli kymmenen juttua että pitäis tehdä se ja se ja sitte se ja se ja se, et välillä ku menit tekee jotain ni eiku nyt meetteki ton jutun ja...se oli vähän semmosta sekavaa välillä. (x1)

Yksi haastateltava tosin pohti, kuinka paljon vikaa löytyy ”kuulijan korvista”, jos ei ymmärrä henkilökunnan ohjeistuksia riittävästi.

Sitte selkeitä työohjeita, joskus tulee niinku konekiväärin suusta sitä tekstiä (...) Kyllä mä ymmärrän että silläkin (henkilökunta, HK) on kiire siinä ja näin, ettei silläkään helppoa siinä oo, kumminki vankeja on monenlaisia ja jotkut ottaa heti sen ohjeen vastaan (...) Ehkä se on vika kuulijan korvissakin (naurahtaa). (x6)

Haastatteluisissa pohdittiin, pysyisikö vastaavanlainen työtoiminta hengissä siviilimaailmassa, mikäli toiminta olisi yhtä heikosti organisoitu kuin sen tällä hetkellä haastatteluisissa koettiin olevan. Toisaalta useat totesivat asian olevan samalla lailla myös muissa vankilan työtoiminnoissa, joten koettu organisoimattomuus ei ollut kenellekään yllätys. Informaation kulku todettiin myös haasteelliseksi, joka aiheutti puolestaan sitä, että ajoittain työtehtävien tekeminen vaikeutui informaation katketessa henkilökunnan välillä.

Jos jostain tehdään, ni kyl mä luulisin niinku et ihmisel ei voi olla niin kiire, ettei se niinku osaa informoida siitä toisille henkilöille. Sitä ollaan sormi suussa ettei siel tapahdu mitään, että ku toi sano noin ja noin ja et se jumittaa se asia (...) Kun ei sana liiku vaikka paperi ja kynä on siinä. Ja kaiken kukkuraks vielä puhelin. (x5)

Kehittämisen tarvetta ilmeni myös palkkauksessa sekä työvarusteissa. Työvarusteilla tarkoitettiin sekä työvaatetusta että puutarhan työkalustoa. Palkkauksen ei koettu olevan tasapainossa tehtävän työn kanssa, etenkin kun suurin osa haastateltavista koki tekevänsä puutarhalla enemmän töitä, kuin muut puutarhalla työskentelevät vangit. Työvaatetus koettiin tuskalliseksi etenkin kuumina kesäpäivinä ja yleisestikin vaatetuksen ei koettu vastaavan nykypäivää. Puutarhan työkalustoon kaivattiin myös nykyaikaistamista, jossa huomioitaisiin työturvallisuus sekä nykyaikaiset työskentelytavat.

Oiskohan aihetta kalustaa uusia, huoltaa ja siihen liittyy turvallisuus. (x6)

Syksynen omenanpoiminta...siihen kyl voi keksiä ihan toisenlaisia työkaluja, ettei se oo ihan nykypäivää et sitä poimitaan käsin. (x5)

Työntekoon kokonaisuudessaan kaivattiin kokonaisvaltaista kehittämistä, joka sisältää työtehtävien tarkempaa yksilöllistä suunnittelua ja yksilöllistä kykyjen ja osaamisen huomioimista. Työnohjaamiseen kaivataan selkeyttä ja parempaa tiedonkulkua sekä konkreettisiin työskentelyoloihin kaivataan modernisointia palkkauksen, vaatetuksen ja työvälineiden osalta. Rautakorven (2010) pro gradu -tutkielman tulosten mukaisesti työnteon halukkuutta voidaan saada aikaiseksi motivoitumista lisäämällä, joka puoles-

taan tapahtuu huomioimalla asiakkaan omat näkemykset ja antamalla valinnan mahdollisuuksia. Vankilassa ei kuitenkaan aina pystytä ottamaan huomioon yksilöllisiä tarpeita (Karsikas 2005, 105), joka nousi haastatteluissa esille työnteon ”tasapäistämisenä”. Työtoiminnan nähtiin olevan turhauttavaa paikoitellen juuri siksi, ettei yksilöllisiä kykyjä ja taitoja otettu riittävästi huomioon. Kosken ja Miettisen (2007) selvityksen perusteella Suomen vangeista 29 prosenttia on suorittanut ammattikoulun, 19 prosenttia ammatillisen perustutkinnon ja 12 prosenttia ammattitutkinnon. On siis oletettavaa, että Kiskohoidossakin on vankeja, joiden ammatillinen tausta mahdollistaisi vaativampien tehtävien teon, kuin ”ruukkujen kantelua paikasta toiseen”. Tätä taustaa ajatellen nykyiset kokemukset turhautumisesta eivät tule yllätyksenä. Työnjohdon ja Kisko-osaston henkilökunnan yhteistyö mahdollistaisi paremmin yksilön kykyjen huomioonottamisen, jotta työnteolla olisi ammatillista kehittymistä tukeva rooli, joka osaltaan voisi tukea vapautumisen jälkeistä työllistymistä.

Sen lisäksi, että työnorganisointia tulisi kehittää, **työskentelyyn kaivattiin ympärivuotista työsuunnitelmaa**, josta muodostui kolmas yläluokka. Työnteon nykyisellään nähtiin olevan täysin vuodenaajoista riippuvaista. Kevään kuvailtiin olevan uuden syntymisen aikaa. Kevään myötä luonto ja puutarha niin sanotusti puhkesivat kukkaan ja puutarhalla työnteko alkoi vilkastua. Kesäaika olikin kaikkien haastateltavien mielestä hyvää aikaa työskennellä puutarhalla. Kesällä tekemistä koettiin olevan suhteessa enemmän muihin vuodenaikoihin verrattuna niin puutarhalla kuin lampaidenkin parissa. Aurinkoisina kesäpäivinä puutarhalle oli mukava mennä töihin ja nähdä puutarhan vilinää. Lampaiden olojen koettiin kesäisin olevan laitumella paremmat, jolloin lampaiden kanssa oli myös mielekästä työskennellä. Kaiken kaikkiaan puutarhan koettiin olevan hyvä kesätyöpaikka.

Kesäkukat tuli myyntiin ni silloinhan siel oli oikeestaan hyvä olla koska sulla oli koko ajan tekemistä, jonkun näköstä tekemistä. Siel ei kerenny tosiaan pitkästyä, nii se oli ihan ookoo.(x5)

Syksyn ja talven tullen puutarhan koettiin hiljenevän tyystin. Töitä oli vähemmän kuin kesällä ja oli työpäiviä, jolloin koettiin, ettei töitä ollut ollenkaan. Puutarhan ei koettu olevan talveen sopivaa työtä juuri töiden vähyyden vuoksi.

No kyl talvella oli aika vähän töitä. Et kylhän siinä piti, yritti vaan jotenki saada sen ajan kulumaan. (x3)

Töiden vähydestä johtuen talvella ei usein kiinnostanut lähteä töihin. Poikkeuksen talvikauden koettuun hiljaisuuteen toi ”joulutähti-aika”, jolloin puutarha heräsi muutamaksi viikoksi eloon. Joulutähtiajan jälkeen työpäivät täyttyivät taas tyhjästä ja aikaa kulutettiin ”kahvihuoneessa jutellen”.

Talvella on aika hiljasta ku ei siellä oo niitä kukkia sillai. Ei siel oo sit asiakkaitakaan (...) Se on se joulutähtiaika on aika vauhdikasta. Mut ei siel oikeen muuten oo mitään. (x7)

Sääolot vaikuttivat työn mielekkyyteen vuodenaikojen lisäksi. Auringonpaisteessa töissä viihtyi, mutta vesisateessa työnteko ei ollut yhtä mielekästä. Lumessa ja loskassa rämpiminen puolestaan ei ollut yhtään houkuttelevaa. Märät kelit myös altistivat sairastumisille, jonka yksi haastateltava nosti esille. Eräs haastateltavista puolestaan totesi, ettei haluaisi talvisaikaan olla puutarhalla töissä ollenkaan vähäisten työmahdollisuuksien vuoksi, ellei ”systeemiä” kehitetä siten, että talvellakin hommaa riittäisi.

Mä en tiedä, mä en kyl vois kuvitella itteeni missään tommosessa talvella hommissa (...) Jos siel vuoden ympäri systeemi toimii kunnossa, ni sittehän se on sillai et siellä tapahtuu koko ajan jotain. Sillainhan se aika kuluu kans. Et näkee sen oman kädenjäljen mitä siellä käy. Tapahtuu. (x5)

Kaiken kaikkiaan vuodenaikojen vaikutus työtehtävien määrään koettiin olevan merkittävä. Haastateltavista ainoastaan yksi totesi, etteivät vuodenaajat ja sääolosuhteet vaikuttaneet omaan työskentelymotivaatioon millään tavalla. Puutarhatyötoiminnan pyrkiessä olemaan enemmän Green Caren kaltaista toimintaa, tulisi huomioida, että Green Care -toiminta on aktiivista toimintaa luontoympäristön parissa (Sempik ym. 2010, 11), jonka ei pitäisi olla vuodenaajoista riippuvaista. Tuloksissa nousee kuitenkin selvästi esille puutarhatoiminnan hiljentyvän täysin talven ajaksi, jolloin ”edes siivoushommia” ei koettu riittävän. Ottaen huomioon Green Care -toimintojen moninaiset hyödyntämismahdollisuudet luontoympäristössä, herää kysymys, kuinka paljon potentiaalia jää käyttämättä talviaikaan ja mitä asialle voisi tehdä? Vankilan alueella on löydettävissä luontoympäristöä satoja hehtaareita, joita pystyisi varmasti hyödyntämään talviaikaan erilaisten aktiviteettien parissa. Jotta Green Care -toimintojen kaltainen työtoiminta toteutuisi paremmin ympärivuotisesti, voisikin miettiä kuinka talviaikaan työtoiminnasta saisi enemmän irti. Olisiko mahdollista soveltaa työtoimintoja esimerkiksi virkistymisen tai opetuksen puitteissa, jotka myös ovat Green Care -toimintojen soveltamisalueita (ks. KUVIO 2).

Viimeisempänä kehittämiskohteena haastatteluista nousi **työympäristöön kehittämisen**. Haastatteluista nousi esille kokemuksia, jolloin puutarhalla oli koettu olevan jännittyneisyyttä ilmassa. Jännittyneeseen ilmapiiriin vaikuttivat muun muassa ”tavaran liikkuminen (vankilan järjestyssääntöjen vastaisten esineiden tai laittomien päihhteiden välitys, HK)” sekä sosiaaliset konfliktit, joita oli hetkittäin syntynyt joidenkin Kiskohoidon oppilaiden ja puutarhalla työskentelevien avovankilaosaston vankien välillä. Puutarhalla ei voinut myöskään välttyä kuulemasta päihdemyönteisiä, ”avotalon jutuiksi” kuvailtuja keskusteluita.

No, niitähän nyt sattuu sit kaikennäkösi, on tullu just ongelmia. Kylhän siellä aina tavaraa liikkuu tos kuitenkin. Semmoset jäis varmaan paljon vähäisemmälle semmoset jutut. (...) Et oli nää ku taustat on semmosii, että tulee ongelmia sitte, niin sanottujen tavallisten vankien kanssa. Et se aiheutti jännitystä sinne sitte.(x3)

Työympäristön kehittämisessä tulisi myös huomioida erityistapahtumien aiheuttamat mahdolliset stressitilanteet, joita muutamissa haastatteluissa nousi esille. Osan haastateltavien mielestä esimerkiksi ”joulutähti-aika” koettiin stressaavaksi kiireen ja kiukkuisten asiakkaiden vuoksi. Oma-aloitteisuutta tarvittiin näistä tilanteista selviämiseen, kuten seuraava sitaatti kuvaa:

Mehän X:n kanssa monesti menttiin siinä oli se kanihuoneeksiko sitä sanottiin? Menttiin lajittelee niitä hesareita. Siellä oli rauhallista, ei tarvinnu hötkyillä. Naurettiin sitä aina monesti, et mikä noita (puutarhan asiakkaat, HK) vaivaa (naurahtaa). Kaikki ihan hermona siellä. (x6)

I-vaiheen ohjaajien työnkuva puutarhalla oli jäänyt haastateltaville osittain epäselväksi ja täten ohjaajien rooli puutarhalla oli myös jäänyt varsin mitättömäksi. Ohjaajiin ei turvauduttu välttämättä edes sellaisissa tilanteissa, joihin ohjaajat olisivat virkansa puolesta pystyneet vaikuttamaan. Ohjaajien työnkuva puutarhalla arvuuteltiin olevan ”turvallisuutta ylläpitävä” ja ”valvonnallinen”. Muutamalle oli jäänyt täysin epäselväksi, mitä ohjaajat puutarhalla työpäivien aikana tekee.

Mitä te (I-vaiheen ohjaajat, HK) siellä teette? Tai mikä teidän rooli pitäis olla siellä? (x7)

Haastatteluiden perusteella on selvää, että ohjaajien rooli nykyisellään puutarhalla koettiin varsin mitättömäksi. Ottaen huomioon Hypénin (2004) painotuksen

puutarhantyojnjohton oleellisuudesta vankeinholdontyotoiminnassa, ei voi olla ajattelematta myös ohjaajilla olevan merkittävä rooli tyotoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ohjaajat ovat mukana päivittäisessä Kiskohoidon arjessa ja siten oletettavimmin tuntevat oppilaiden elämänhistorian paremmin, kuin esimerkiksi puutarhan tyonjohto. Tulosten valossa näyttäisi kuitenkin siltä, että Kiskohoito ja puutarhatyotoiminta ovat tällä hetkellä osittain kaksi toisistaan irrallaan olevaa asiaa, henkilökunnan ollessa selvästi toiminnoista erillään. Haastateltavat eivät tieneet ohjaajien merkitystä puutarhalla, ja samalla tyonjohdolta odotettiin parempaa huomiointia henkilökohtaisista kyvyistä.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Ihmisen ja luonnon välinen yhteys on kiinnostanut tutkijoita ympäri maailmaa jo vuosisatojen ajan. Viime vuosikymmeninä tutkimuksellinen tieto luonnon vaikuttavuudesta ihmisen hyvinvointiin on lisääntynyt (Yli-Viikari 2011) ja luontoa onkin hyödynnetty kuntoutustoiminnoissa entistä järjestelmällisemmin (esim. Vihreä Veräjä -hanke). Green Care -toiminnot ovat luontoympäristöä hyödyntäviä toimintoja, joilla tavoitellaan ihmisen hyvinvoinnin ja elämänlaadun edistämistä. Green Care -toimintoja pystyy soveltamaan eri toimialoilla, kuten terapia- ja kuntoutustyössä, sosiaali- ja mielenterveystyössä, asumispalveluissa ja lasten ja nuorten kasvatustyössä (Green Care Finland ry i.a). Green Care -toiminnoilla onkin saatu aikaiseksi positiivisia tuloksia (Salovuori 2012, 101). Keravan vankilan puutarhatoiminta on hyvin lähellä Green Caren -toimintaa, sillä vangit ovat työpäivien ajan tekemisissä kasvien ja eläinten kanssa. Toistaiseksi luonnon hyödyntämisen mahdollisuuksista Suomen vankeinhoidossa on löydettävissä niukasti tutkimuksia, joten mielestäni oli perusteltua lähteä tutkimaan, minkälaisia kokemuksia Keravan vankilan luontoympäristössä tapahtuva työtoiminta on tarjonnut. Tutkimalla puutarhatoiminnasta syntyneitä kokemuksia sain myös mahdollisuuden tarkastella vankien näkökulmasta luontoympäristön merkityksiä vankeinhoidossa.

Puutarhatoiminnan kokemukset osoittautuivat kaikkienensa varsin ristiriitaisiksi. Pääsääntöisesti haastateltavat kokivat puutarhatoiminnan kuuluvan tärkeäksi osaksi Kiskohoitoa työpäivien tarjoaman piristyksen ja rentoutuksen vuoksi. Toisaalta puutarhatoiminnasta koettiin puuttuvan haastetta ja ”oikeita työtehtäviä”, jolloin työpäivät lähinnä aiheuttivat turhautumista ja vähättelyn kokemuksia. Puutarhatoiminnasta mieleenpainuvinta asiaa oli selkeästi lampaidenhoito, jonka merkitystä korostettiin haastatteluissa useaan otteeseen. Lampaidenhoito tarjosi tilaisuuden muun muassa vastuunkantoon, joka koettiin positiivisena ja tärkeänä luottamuksen osoituksena. Lampaidenhoidon positiiviset vaikutukset omalle hyvinvoinnille ovat yhteneväisiä tässä työssä aiemmin esille tuomieni tutkimuksellisten näyttöjen kanssa (esim. Granger & Kogan 2000; Cusack 1988; Lee 1987.)

Kiskohoidossa lampolan voi saada vastuualueeksi, kun on saavuttanut ”luotto-oppilaan” statuksen. Luottojen saamiselle on sekä hoidollinen että vankeinhoidollinen peruste. Luottovanki ei tarvitse vankeinhoidollisesti välitöntä valvontaa, kun taas luoton vanki tarvitsee. Lampolan sijaitessa puutarha-alueen takanurkassa peltojen vieressä, lampolassa saa käydä vain luotolliset vangit. Lampolan ollessa selkeästi tämän työn perusteella merkittävin puutarhatyötoiminnan vastuualue, tulisi mielestäni pohtia mahdollisuutta, kuinka myös halukkaat, mutta vielä luotottomat oppilaat pystyisivät osallistumaan lampaiden hoitoon tulevaisuudessa. Asian muuttamiseksi tarvittaisiin vankeinhoidollinen myönnytys laskea myös luotottomat Kiskohoidon vangit lampolaan. Toinen tulosten perusteella noussut kehittämisen tarve liittyy lampaiden elinoloihin. Henkilökunnan tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota puutarhalla työskentelevien vankien huomioihin lampaiden hyvinvoinnista, tai mahdollisista mielekkäiden elinolojen puutoksista. Niemelän mukaan kuulluksi tuleminen vahvistaa identiteetin muutostyötä, sillä ihminen tarvitsee kokemuksia siitä, että häntä ymmärretään (Niemelä 1998, 19).

Lampaidenhoidon ollessa selkeästi suurimmalle osasta haastateltavia tärkeä kokemus, tuloksissa oli mielestäni mielenkiintoista, kuinka puutarhan kasvien hoito jäi kokemuksena merkityksettömäksi lähes kaikille haastateltavista. Puutarhalla ollaan kuitenkin kaikissa työvuoroissa tekemisissä, tai vähintäänkin läsnä, kasvien parissa. Kasvihuonetyöskentelyä sivuttiin haastatteluissa kuitenkin viittaamalla lähinnä ”kastelutehtäviin” ja yleisiin siivoushommiin. Eräs haastateltava jopa pohti, ettei kasvien istutus edes ”kuulunut” Kiskohoidon oppilaille. Ottaen huomioon Rapen (2005) väitöstutkimuksen positiiviset tulokset puutarhahoidosta, herää väistämättä kysymys, mitä vankilan puutarhalla voisi tehdä toisin, jotta vankilan työtoiminnoissa kasvien parissa työskentely voisi myös saada hyvinvointia edesauttavia vaikutuksia aikaan.

Puutarhatyötoiminnasta löytyi tuloksien valossa kehittämisen kohteita sekä työn sisällöstä, että työn organisoinnista. Tuloksista nousi selkeästi toive yksilöllisemmästä työsuunnittelusta, jonka myötä työhön tulisi lisää vastuuta. Vastuun myötä työn mielekkyys myös paranisi. Merkittävään asemaan työnsisällön kehittämisessä nousee mielestäni I-vaiheen työntekijät, joiden rooli puutarhalla haastateltavien kokemuksien mukaan on nykyisellään lähinnä valvonnallinen. Jotta työtoiminnassa voisi ottaa enemmän huomioon yksilöllisiä taitoja ja voimavaroja, tulisi Kiskohoidon ja puutarhan

henkilökunnan olla selkeästi tiiviimmässä yhteistyössä keskenään. I-vaiheen ohjaajilla on hoidollisen arjen mukanaan tuomaa käytännön ymmärrystä oppilaiden tilanteesta ja työnjohdolla puolestaan asiantuntijuus työtehtävien edellyttämistä taidoista. Tuloksissa esille nousut, kokemuksena merkittäväksi tulkittava kuulluksi tuleminen, toteutuisi paremmin mikäli henkilökunta ja Kiskohoidon oppilas yhdessä suunnittelisivat perusteellisemmin työtoiminnan toteutusta. Nykyisellään huolestuttavaa on, etteivät haastateltavat olleet työssäoloaikana aina edes kääntyneet ohjaajien puoleen itseään huolestuttavissa asioissa. Työn organisoinnin avulla voitaisiin oletettavasti myös vaikuttaa arvottomuuden, vähättelyn ja nöyryytyksen kokemuksiin ennaltaehkäisevästi, jolloin puutarhalla tapahtuva työskentely kaikinensa tukisi entistä paremmin Kiskohoidossa tehtävää muutostyöskentelyä.

Kiskohoidon ja puutarhatyöskentelyn yhteen sitomiseksi, I-vaiheen ohjaajien roolissa puutarhalla on selkeästi kehittämisen varaa. Ohjaajien aktiivisemmän roolin myötä työtoiminnassa voisi huomioida paremmin oppilaiden yksilölliset voimavarat ja taidot, jolloin toteutuisi paremmin yksilöllinen työtoiminnan suunnittelu. Jotta tämä olisi mahdollista toteuttaa, tiivis yhteistyö puutarhan työnjohdon kanssa on nähdäkseni hyvin tärkeää.

Puutarhan paikoitellen levottomaksi koettuun ilmapiiriin, joihin haastatteluissa viitattiin päihdemyönteisillä jutuilla ja ”tavaran liikkumisella”, pystyttäisiin puolestaan vaikuttamaan mahdollisesti tarkemmalla työhön sijoittelulla. On todettu, että vankilan päihdeettömällä osastolla, ilmapiiri on pääsääntöisesti positiivisempi kuin vankilan yleisesti kielteinen ilmapiiri (Karsikas 2005; Tourunen 2000.) Puutarhan työskentely-ympäristössä ei tällä hetkellä pystytä takaamaan samanhenkistä työskentelyilmapiiriä, sillä puutarhalla työskentelee avovankilaosaston vankeja, jotka eivät välttämättä ole mukana ”hoidollisessa kulttuurissa”. Mikään ei liene kuitenkaan esteenä sijoittaa puutarhalle valikoidusti päihdeettömyyteen motivoituneita avovankilaosaston vankeja, jotka saisivat tukea päihdeettömyydelleen hoidollisessa kulttuurissa olevista Kisko-osaston oppilaista.

Haastateltavat toivat toistuvasti esille päihdehoidon tärkeyttä osana omaa kuntoutumisprosessiaan. Tässä prosessissa työtoiminnan koettiin olevan ajoittain vain ”rutiininomainen” osa Kiskohoidon viikko-ohjelmaa, terapeutiksi tarkoitettun työtoiminnan sijaan. Näin ollen ristiriitaisista työtoimintakokemuksista huolimatta ei

voi tehdä tyhjentävää päätelmää kuntoutusprosessin mahdollisesta hidastumisesta, tai sen edistymistä. Toisaalta Green Caren kaltaisesta puutarhatyötoiminnasta seuranneita onnistumisen ja vapautumisen kokemuksia ja niiden mahdollisia positiivisia vaikutuksia kuntoutumiseen, ei voida myöskään sivuuttaa. Suoraa johtopäätöstä haastateltavien kuntoutumisen edistymisestä työtoiminnan avulla ei kuitenkaan voi tämän tutkimuksen perusteella tehdä. Puutarhatyötoiminnan terapeuttisuuden osoittaminen edellyttäisi jatkotutkimusta, joka keskittyisi puutarhalla työskenteleviin vankeihin ilman tiukkaa päihdehoidollista viitekehystä.

Puutarhan valikoituminen alun perin Kiskohoidon työpisteeksi ajateltiin tukevan ”uuden syntymistä” ja tarjoavan oppilaille ”kasvien väriloistoa” (Ulla Kalima, henkilökohtainen tiedoksianto 4.12.2012). Tuloksien perusteella ainoastaan yksi henkilö oli kokenut puutarhan kasvien väriloiston omalle hyvinvoinnilleen merkittäväksi. Vankilan luontoympäristö sen sijaan koettiin puutarhaa selkeästi merkittävämmäksi elementiksi oman hyvinvoinnin kannalta. Luonnossa liikkuminen ja erilaiset harrasteet mahdollistivat vapauden tunteen, joka puolestaan tarjosi hetkeksi mahdollisuuden unohtaa vankilassa olon. Tutkimuksellinen tieto puoltaa vahvasti luonnon vaikuttavuutta kuntoutumiseen (esim. Annerstedt & Währborg 2011; Deci & Ryan 2000; Gesler 1992).

Luontoympäristön kuntouttavuus perustui tuloksien mukaan sen rentouttavaan vaikutukseen, joka oli suoraan yhteydessä arjessa jaksamiseen. Haastatteluissa tuotiin esille, kuinka toisissa vankiloissa muureja katsellessa tuntee vihaa ja ahdistusta, osittain sen tähden, koska muurit muistuttavat vankilassaolosta. Keravan vankilan ikkunoista näkyvät luontomaisemat sen sijaan rauhoittivat ja rentouttivat. Kokemukset luonnon rauhoittavuudesta on todettu myös aggressiotutkimuksissa (esim. Kuo & Sullivan 2001).

Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista perehtyä luontoympäristön hyödyntämiseen väkivaltaisten vankien kuntoutuksessa. On todettu, että päihteiden saatavuus vankiloissa lisää vankien keskeistä väkivaltaa ja turvattomuutta (Karsikas 2004, 106). Väkivaltaa sekä väkivaltaisuutta vankiloissa pyritään ennaltaehkäisemään tarjoamalla vankeinhoidollista toimintaa työtoimintojen (Hypén 2004) sekä ohjelmatoimintojen puitteissa (Rikosseuraamuslaitos i.a). Ruckensteinin ja Tepon (2005) kenttätutkimuksen perusteella väkivallan uhka vankiloissa on vaikuttanut siihen,

että Helsingin vankilassa noin joka kahdeksas vanki hakeutui omasta pyynnöstään eristykseen vuosina 2003–2004. Eristykseen hakeutuvien vankien määrä on vankilan henkilökunnan mukaan noussut huomattavasti ja myös aiemmat tutkimukset viittaavat siihen, että näin olisi. (Ruckenstein & Teppo 2005, 27–28.) Väkivaltaisuuksien vähentämiseksi voisi lähteä kokeilemaan vaihtoehtoisia, luontoympäristön hyödyntämiseen perustuvia toimintoja.

Toinen jatkotutkimuksen aihe, joka tästä työstä nousi, oli puhtaasti puutarhatoiminnan kokemuksen tutkiminen esimerkiksi etnografista- eli osallistuvaa havainnointia hyödyntäen. Näin saataisiin kerättyä aineistoa kattavammin ja pidemmällä aikavälillä, joka tuottaisi laajemman aineiston kuin puhdas haastattelututkimus. Keravan vankilan puutarhalla työskentelee päivittäin kymmenkunta avovankilaosaston vankia, jotka eivät ole välttämättä sitoutuneet mihinkään päihdehoidolliseen viitekehykseen. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten puutarhatoiminta kuntouttaa heidän näkökulmastaan.

Luontoympäristöllä on siis vankeinhoidossa tämän työn perusteella kiistaton merkityksensä. Rahallisesti luontoympäristön hyödyntäminen ei onneksi vaadi suurta panostusta, sillä luontoa pystyy hyödyntämään yksinkertaisimmillaan liikkumalla luonnossa esimerkiksi erilaisten harrasteiden parissa, kuten jalkapallo tai kävelylenkit. Vankilan sisälle pystytään luomaan luontoympäristöä tuomalla esimerkiksi kasveja ja luontoaiheisia kuvia vankilan ryhmätyötiloihin, joissa vangit eivät vietä aikaa ilman valvontaa. Keravan vankilan ympäristöä pystyy hyödyntämään helposti myös kävelemällä peltojen keskellä, metsäalueilla tai käymällä tervehtimässä lampaita. Luontoympäristöä hyödyntääkseen ei tarvitse olla kiinnostunut kukkien hoitamisesta tai puutarhatoiminnasta, vaan luontotoimintaa pystyy suunnittelemaan yksilökohtaisemminkin. Ehdottoman tärkeää suunnittelussa kuitenkin on, että suunnittelussa otettaisiin huomioon yksilön toiveet, sillä kaikille ei sovi samanlainen toiminta kuten tämänkin työn tuloksista ilmenee.

Tulosten perusteella voisi todeta Green Care -toimintojen näyttävästi nykyisellään Kiskohoidossa ja Keravan vankilalla eniten luontoympäristön parissa tapahtuvissa harrasteissa, sekä eläinavusteisen työtoiminnan merkeissä. Kasvien parissa tapahtuva työtoiminta ei tämän työn perusteella vastaa täysin Green Caren kaltaista, kuntouttavaksi tarkoitettua toimintaa. Luontoympäristöä pääsee tällä hetkellä parhaiten

hyödyntämään vankilan päihdekuntoutusosastoilla, mutta ei liene mahdotonta hyödyntää vankilan ympäristöä myös muiden Keravan vankilan ohjelmatoimintojen parissa. Green Care -toiminnoille on Keravan vankilalla erittäin paljon potentiaalia alueen monipuolisen luonnon vuoksi. Green Care -toimintojen vakinaistamista mahdollistaisi myös se, että vankilalla on jo olemassa puutarhan lisäksi erilaisia maatala- sekä verstaatoimintoja, joita pystynee yhteistyössä työnjohdon kanssa suunnittelemaan systemaattisemmaksi, luontoa hyödyntäväksi työtoiminnaksi.

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, johon keräsin aineiston seitsemältä Kiskohoidon II-vaiheen oppilaalta narratiivisen haastattelun keinoin syksyllä 2012. Laadullisella lähestymistavalla ja fenomenologisella tutkimusotteella tavoittelin Kiskohoidon oppilaiden kokemuksia puutarhatyötoiminnasta. Tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten kannalta ajateltuna valitsemani lähestymistapaa voidaan pitää sopivana. On kuitenkin myös mahdollista, että monipuolisemmalla aineistonkeruulla, sisältäen esimerkiksi pidempikestoisen havainnointijakson puutarhatyötoiminnassa, olisi saavutettu syvällisempää tietoa. Lisäksi luotettavuutta olisi tällöin voitu lisätä aineistotriangulaation (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 143–149) avulla. Narratiivisen haastattelun käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä oli kuitenkin jo tutkimuksen alussa tietoinen valintani. Tutkimukseen käytettävissä ollut aika ei myöskään olisi riittänyt pidempiaikaisen havainnointijakson toteuttamiseen.

En kokenut missään vaiheessa tutkimuksen tekoa ohjaajan virkaani tutkimusta haittaavaksi tekijäksi. Päinvastoin koin esimerkiksi haastattelutilanteiden olleen juuri niin lämminhenkisiä ja avoimia, koska tunsin jokaisen haastateltavan ammatillisen työskentelysuhteen kautta. I-vaiheen aikana rakentunut dialoginen vuorovaikutus jatkui haastattelutilanteissa luontevasti, vaikka narratiivinen lähestymistapa osoittautuikin haastatteluissa haastavaksi menetelmäksi. On toki aina mahdollista, että tutkijan tuttuus on vaikuttanut haastateltavien kertomaan esimerkiksi siten, että jotain on saatettu jättää kertomatta ”seuraamusten pelossa”. Toisaalta oma kokemukseni haastattelutilanteissa oli, että haastateltavat antoivat niin sanotusti ”palaa”, jolloin ongelmaksi muodostui ehkä enemmänkin puheen ohjaaminen tutkimusteemaan, kuin kokemusten esiin nostaminen. Haastattelutilanteessa haastateltavien ajoittainen vaikeus kuvailla kokemaansa ei täten oman tulkintani perusteella johtunut haluttomuudesta kertoa kokemuksia, vaan vaikeudesta kuvailla kokemaansa. Paikoitellen tuntemukseni

vankilan toiminnoista ja ympäristöstä myös edesauttoivat haastateltavia nostamaan esille asioita, jotka muutoin olisi kenties jäänyt piiloon. Osassa haastatteluista juuri nämä yhdessä muistellut kokemukset muodostuivatkin selkeästi merkittävimiksi kokemuksiksi haastateltavien kuvaileman hyvinvoinnin kannalta.

Green Care -ideologia oli minulle ennen tämän tutkimuksen aloittamista vieras käsite. Luonnon positiivisista vaikutuksista ihmisen hyvinvointiin minulla ei myöskään ollut tutkimuksellista tietämystä. Aiheeseen perehtyminen tutkimusprosessin edetessä onkin tehnyt tästä prosessista itselleni mielenkiintoisen, sillä tiedon lisääntymisen myötä olen saanut paljon ymmärrystä luonnon vaikutuksista kuntoutumiseen. Tätä ymmärrystä pystyn soveltamaan omassa työssäni muun muassa jatkamalla aktiivisesti vankilan luontoympäristön hyödyntämistä työ- ja kuntoutustoimintojen parissa. Tulosten myötä olen myös saanut varmuutta kehittämistoimintaan, sillä tämän työn tulokset osaltaan vahvistivat aikaisempaa hypoteesiani vankeinhoidollisten työtoimintojen kehittämistarpeista.

Päätän tämän työn erään haastateltavan pohdintaan luonnon ja lampaiden merkityksestä omalle hyvinvoinnille. Sitaatti kiteyttää mielestäni myös tämän tutkimuksen argumentin.

Nii ja yleensäkin kevät on ollu mulle niinku uuden syntymän aikaa. Ja sitten osa tekee aina niitä karitsoja, niistäkin tulee hyvä mieli ja niitä sai tuttipullolla imettää ja nähdä ku ne kasvo siinä. Ja kyllä siinä oli aika semmonen henkinen vaikutus, semmonen positiivinen. Vaikka nyt siinä tapahtu kaikenlaisia ikäviäkin asioita, nii kumminki päällisin puolin se oli tosi loistava kokemus. (x6)

LÄHTEET

- Ackley, Don & Cole, Lee 1987. The Effect of a horticultural therapy program on children with cerebral palsy. *Journal of rehabilitation* 1987. 53:4, 70–73. Viitattu 19.4.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- Airhart, Douglas; Willis, Thomas & Westrick, Pamela 1987. Horticultural training for adolescent special education students. *Journal of therapeutic horticulture*. Viitattu 15.3.2013. Saatavissa <http://eric.ed.gov/PDFS/ED331192.pdf>
- Allen, Karen; Blaschovich, Jim; Tomaka, Joe & Kelsey, Robert 1991. Presence of human friends and pet dogs as moderators of autonomic responses to stress in women. *Journal of personality and social psychology* 1991. Vol 61 (4), 582–589. Viitattu 13.3.2013.
- Annerstedt, Matilda & Währborg Peter 2011. Nature Assisted Therapy: Systematic review of controlled and observational studies. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2011; 39: 371-388. Viitattu 31.8.2012. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Sage Journals Online –aineisto
- Beck, Alan & Katcher, Aaron 1983. *Between pets and people: The importance of animal companionship*. New York: G.P Putnam´s Sons.
- Berget, Bente & Braastad, Bjarne 2011. Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders. Viitattu 3.3.2013. <http://www.scielosp.org/pdf/aiss/v47n4/a10v47n4.pdf>
- Chitic, Victor; Rusu, Alina & Szamoskozi, Stefan 2012. The Effects of animal assisted therapy on communication and social skills: A meta-analysis. *Transylvanian Journal of Psychology*, 2012, Vol. 13; 1–18. Viitattu 5.3.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- Cusack, Odeon 1988. *Pets and mental health*. New York: Haworth Press.

- Cushing, Judy & Williams, James 1995. The Wild mustang program: a case study in facilitated inmate therapy. *Journal of offender rehabilitation*. 1995; 22: 95–112. Viitattu 31.1.2013. Saatavissa <http://nelliportaali.fi>, Sage Journals Online –aineisto.
- Deaton, Christiane 2005. Humanizing prisons with animals: A closer look at “cell dogs” and horse program in correctional institutions. *The journal of correctional education* 56 (1). 3/2005. 46–62. Viitattu 26.2.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- De Bruin, Simone; Oosting, Simone; Van Der Zijpp, Enders-Slegers, Marie-José & Schols, Jos 2010. The concept of green care farms for older people with dementia: An integrative framework. *Dementia*, 2/2010; vol 9, 1, 79–128. Viitattu 19.4.2013. Saatavissa <http://nelliportaali.fi>, Sage Journals Online –aineisto.
- Deci, Edward & Ryan, Richard 2000. The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry* 2000, Vol 11, No 4. 227–268- Viitattu 3.3.2013. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier -aineisto.
- Erkkilä, Raija 2005. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia. 195–226.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Foucault, Michel 2005. *Tarkkailla ja rangaista*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Gesler, Wilbert 1992. Therapeutic landscapes: Medical issues in light of the new cultural geography. *Social science and medicine* 34 (7), 735–746. Viitattu 3.3.2013. <http://www.nelliportaali.fi>, SCIRUS tieteellisen tiedon hakukone.

- Granfelt, Riitta 2011. Vankila auttamistyön ympäristönä. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 215–231.
- Granger B & Kogan L 2000. Animal-assisted therapy in specialized settings. Teoksessa Aubrey Fine (toim.) 2000. Handbook on animal assisted therapy. Theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press. 273–285
- Grebneva, Natalia 2005. Vankien käsityksiä työtoiminnasta päihdekuntoutuksessa. Diakonia ammattikorkeakoulu. Helsingin yksikkö. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Green Care Finland ry i.a. Mitä on Green Care. Viitattu 16.1.2013. <http://www.gcfinland.fi/>.
- Heikkinen, Hannu L.T. 2001. Narratiivinen tutkimus -todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltonen & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus, 116–132.
- Heikura, Pekka 1987. Keravan nuorisovankilan vankeinhoidon historiikki. Opetusministeriön vankeinhoito-osasto. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Heino, Tintti 2011. Vaihtoehtona päihteen tulevaisuus: vankien ja henkilökunnan näkökulmia Turun vankilan päihdetyöstä. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hemilä, Päivi 2007. Lusiminen on kuntoutumisen vastakohta. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu -työ.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkka & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja Kirjoita. 6–9. painos. Vantaa: Kirjayhtymä Oy.
- Hypén, Kimmo 2004. Työn ja rikoksen uusimisriskin välinen yhteys. Teoksessa Vankilan valmentavan työn opas. Rikosseuraamusalan käsikirja 2/2004.

- Hypén, Kimmo 2010. Vankeusajan suunnittelu ja yhdyskuntaseuraamukset. Viitattu 25.2.2013
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2463/vankeusajan_suunnittelu_ja_yhdyskuntaseuraamukset
- Hyväri, Susanna 2001. Vallattomuudesta vastuuseen. Kokemuksen politiikan sankaritari-noita. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001.
- Hyvärinen, Matti & Varpu Löyttyniemi 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuoro-vaikutus. Tampere: Vastapaino. 189–222.
- Juhila, Kirsi 2009. Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä –Michael Foucault'n perintöä tulkitsemassa. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö 2009. Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 47-67.
- Juuret Vapauteen -projekti. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus. Viitattu 4.3.2013.
<https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projekтикoodi=S12241>
- Kaasila, Raimo 2008. Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa Raimo Kaasila, Raimo Rajala & Kari E. Nurmi (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Tampere: Juvenes Print, 41-66.
- Kaipio, Kalevi 2009. Tasavertaista yhteisvastuuta, yhteisöhoito- ja kasvatusteoriana. Teoksessa Kalevi Kaipio & Arja Ruisniemi (toim.) 2009. Ihan oikea ihme. Kirjoituksia päihdetyöstä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. 42–67.
- Kalima, Ulla 2012. Keravan vankilan psykologi sekä Kiskohoidon I-hoitovaiheen vastuuhenkilö. Henkilökohtainen tiedonanto 4.12.2012. Kerava.
- Kang, Jeeun 2011. Assessing psychological, environmental, and nutritional variables of adolescents in horticultural therapy programs of behavioral health service institutions. Kansas state university. Department of horticulture,

forestry and recreation resources. College of agriculture. Doctor of philosophy -programme. An abstract of a dissertation.

Kansaneläkelaitos i.a. Avoterapiat. Viitattu 27.4.2013. <http://www.kela.fi>.

Kaplan, Rachel & Stephen Kaplan 1989. *The Experience of Nature. A Psychological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kaplan, Stephen 1995. The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of environmental psychology*, 1995: 15: 169–182. Viitattu 19.2.2013. http://www.ideal.forestry.ubc.ca/frst524/09_kaplan.pdf

Karsikas, Vuokko 2005. Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis. Pähdeongelmaisten vankien voimaantuminen. *Rikosseuraamusviraston julkaisuja* 3/2005.

Katcher, Aaron & Wilkins, Gregory 1994. The use of animal-assisted therapy and education with attention deficit hyperactive and conduct disorders. *Interaction*, 12 (4), 1–6. Viitattu 19.4.2013.

Kellert, Stephen & Wilson, Edward 1995. *The Biophilia Hypothesis*. Washington: Island Press.

Keravan vankila. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 20.2.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/6409.htm>

Keskitalo, Helena 1998. Käsityön merkitys ja mielekkyys vangin kokemana. Hämeen lääninvankilan käsityötoimintaan osallistuneiden tutkinta- ja vankeusvankien mielipiteitä. Helsingin Yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Käsityöalan kokeilukoulutusohjelma. Syventävien opintojen tutkielma.

Kiskohoidon I-vaiheen käsikirja. Tuloste tekijän hallussa.

Koivulan kasvatuslaitoksen ja Keravan nuorisovankilan arkistoluettelot. Suomen ase-tuskokoelma 1927. Hämeenlinna: Hämeenlinnan maakunta-arkisto.

- Koski, Leena & Miettinen, Kaija 2007. Vangit koulutuksessa. Selvitys vankien koulutukseen osallistumisesta, oppimivalmiuksesta ja –strategioista sekä opetuksen laadusta. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2007.
- Koski-Jännes, Anja 1995. Huppu Silmiltä. Katsaus vankien päihteidenkäytön vähentämishjelmiin ja niiden tuloksellisuuteen. Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston julkaisuja 1/1995. Helsinki.
- Kuo, Frances & Sullivan, William 2001. Aggression and violence in the inner city. Effects of environment via mental fatigue. *Environment and behavior*. Vol 33; 4; 543–571. Viitattu 7.3.2013. http://conservation.ufl.edu/urbanforestry/Resources/PDF%20downloads/Kuo_violence_2001.pdf
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* Vol 11, 1/99. 3–12.
- Laitinen, Jouko 2002. Suomen vankeinhoidon historiaa. Teoksessa Markku Salminen & Klaus Toivonen. *Vankeinhoidon perusteet*. Helsinki: Tietosanoma. 292–307.
- Lakso, Mari-Anne & Mäntynen, Suvi 2011. Selviytymisen mahdollisuus. Vankien kokemuksia valvotun koevapauden merkityksestä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan ylempi korkeakoulututkinto. Opinnäytetyö.
- Lee, David 1987. Companion animals in institutions. Teoksessa Phil Arkow. *The loving bond: companion animals in the helping professions*. Saratoga: R & E. 223–246.
- Levinson, Boris & Mallon, Gerald 2007. *Pet-oriented child psychotherapy*. 2. painos. Springfield Illinois: Thomas-Publisher.
- Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus i.a. Green Care vaikuttavuus. Viitattu 1.5.2012. <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/vaikuttavuus>

- Mesimäki, Kaisa 2011. Sieltä saa tyyneyttä, sieltä saa energiaa. Luontokokemukset päihdeongelmasta toipuneiden elämäntarinoissa. Helsingin Yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -työ.
- Mutalahti, Timo 1997. VP-projekti. Tiedote 12.2.1997. Tuloste on tekijän hallussa.
- Mäkinen, Juha 1995. Keravan nuorisovankilan puutarhan ja puutarhureiden vaiheita. Mäntsälän maatalous- ja puutarhaoppilaitos. Päätötyö.
- Mäkinen, Juha 1996. Puutarhanhoito mieluisa työmuoto vankilassa. Puutarha-lehti 3/1995. 177–179.
- Niemelä, Jorma 1998. Usko, hoito ja toipuminen. Tutkimus kääntymyksestä ja kristillisestä päihdehoidosta. Tutkimuksia 96. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes.
- Nordh, Helena; Grahn, Patrik & Währborg, Peter 2009. Urban forestry & urban greening, 8 (3), 207–219.
- Pehkonen, Sari 2011. Vankien kokemuksia rangaistusajan suunnitelman teosta sekä sijoitteluprosessista Etelä-Suomen aluevankilassa. Laurea ammattikorkeakoulu. Rikosseuraamusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Pisto, Veera 2011. Vihreän kuntouttava voima; Mieluisa-projektin prosessikuvaus ja vertaileva seurantatutkimus WETO-koulutuksen kanssa v. 2009-2011. Tampereen Yliopisto. Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -työ.
- Rahkila, Satu 2004. Vankilan valmentavan työn opas. Rikosseuraamusalan käsikirja 2/2004.
- Rappe, Eija; Lindén, Leena & Koivunen, Taina. 2003. Puisto, puutarha ja hyvinvointi. Viherympäristöliiton julkaisuja 28. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rappe, Erja 2005. The influence of a green environment and horticultural activities on the subjective well-being of the elderly living in long-term care. Kasvien hoitamisen ja viherympäristön vaikutus laitoksissa asuvien vanhusten

koettuun hyvinvointiin. Soveltavan biologian laitoksen julkaisuja 24.
Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Rautakorpi, Kaija 2010. Arviointi osana kuntouttavan työtoiminnan voimaantumisprosessia -Voidaanko ihmisen voimaantumista havainnollistaa ja arvioida?. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu -työ.
- Remes, Irina 2010. Näkymättömät vangit. Vangin kokemuksia valvotusta koevapaudesta elämänhallinnan viitekehyksessä. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu -työ.
- Rikosseuraamuslaitos. Kuntouttava toiminta -ohjelmatyö. Viitattu 7.3.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/15982.htm>
- Roos, Hannu 2013. Keravan vankilan puutarhan työnjohtaja. Henkilökohtainen tiedoksianto 1.3.2013. Kerava.
- Ruckenstein, Minna & Teppo, Annika 2005. Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2005.
- Ruisniemi, Arja 2009. Se alkaa turvallisuudesta. Kokemuksia yhteisöstä ja toipumisesta. Teoksessa Kalevi Kaipio & Arja Ruisniemi (toim.) 2009. Ihan oikea ihme. Kirjoituksia päihdetyöstä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. 160–175.
- Ruotsalainen, Jarmo 2006. Kuntouttava vankityö. Selvitys työhönkuntouttamisen roolista vankeinhoidossa. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Vapautuvan tuki -projekti. Raportteja 2/2006. Helsinki: Kopio Niini Oy.
- Ruusuvuori Johanna 2011. Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.). Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Saarnio, Pekka 2009. Kun jalat vievät viinakauppaan. Pohdintoja riippuvuudesta ja toipumisesta. Teoksessa Kalevi Kaipio & Arja Ruisniemi (toim.) 2009. Ihan oikea ihme. Kirjoituksia päihdetyöstä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy, 176–185.

- Salonen, Kirsi 2010. Mielen luonto; Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma.
Helsinki: Green Spot.
- Salonen, Kirsi 2006. Ihminen on luontoa. Teoksessa Irma Heiskanen & Kaarina Kailo
(toim.) Ekopsykologia ja perinnetieto. Polkuja eheyteen. Helsinki: Green
Spot, 49–70.
- Salonen, Kirsi 2005. Mieli ja maisemat: eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma.
Helsinki: Edita.
- Salovuori, Tuomo 2012. Terveyttä puutarhasta -voimaantuminen green care –
puutarhatoiminnan ohjauksessa. Turun yliopisto. Kasvatustieteen laitos.
Pro gradu -työ.
- Sandel, Mark H. 2004. Therapeutic gardening in a long-term detention setting.
Department of rehabilitation, social work and addiction. University of
texas. Journal for juvenile justice services. Vol 19, numbers 1 & 2. 123–
131. Viitattu 28.2.2013. Saatavilla <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO
Academic Search Premier -aineisto.
- Sempik, Joe; Hine, Rachel & Wilcox, Deborah 2010. Green Care: A Conceptual
Framework. A report of the working group on the health benefits of Green
Care. COST 866, Green Care in Agriculture. England: Loughborough
University.
- Smith, David 1998. Horticultural therapy: the garden benefits everyone. Journal of
psychosocial nursing and mental health services. 36 (10), 14–21.
- Suomen Akatemian tutkimuseettiset ohjeet 2003. Viitattu 27.2.2013.
<http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/Julkaisut/Suomen%20Akatemian%20eettiset%20ohjeet%202003.pdf>
- Taka-aho Mervi 2005. Luontokokemus ja henkinen hyvinvointi. Jyväskylän yliopisto.
Terveystieteiden laitos. Pro gradu -työ.

- Timonen, Helena 2009. Omin sanoin. Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Joensuu: Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja No. 133.
- Tourunen, Jouni 2000. Epäilyksen polttopisteessä. Tutkimus päihdekuntoutusosastosta vankilassa. Helsinki: Stakes, tutkimuksia.
- Tourunen, Jouni & Perälä, Jussi 2004. Kohti kognitiivista yhteisöhoitoa? Helsingin vankilan päihdeettömän osaston arviointi- ja kehittämistutkimus. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2 / 2004.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu laitos. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turner, Wendy 2007. The Experiences of offenders in a prison canine program. Federal probation. Vol 71: 1, 38–43. Viitattu 6.3.2013.
<http://www.uscourts.gov/uscourts/FederalCourts/PPS/Fedprob/2007-06/canine.html>
- Tyrväinen, Liisa; Silvennoinen, Harri; Korpela, Kalevi & Ylen, Matti 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja 52, 57–77. Viitattu 31.1.2013.
<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052-07.pdf>.
- Ulrich, Roger S. 2002. Health benefits of gardens in hospitals. Center for health systems and design. Texas A&E University. Viitattu 4.3.2013.
<http://greenplantsforgreenbuildings.org/attachments/contentmanagers/25/HealthSettingsUlrich.pdf>
- Vainionpää, Anna-Mari 2011. Vankien kokemuksia eläinavusteisesta työtoiminnasta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Valkonen, Jukka 2007. Psykoterapia, masennus ja sisäinen tarina. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 77/2007. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Vankeuslaki 23.9.2005/767. Viitattu 25.2.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#L8>

Vihreä Veräjä -hanke i.a. Vihreä veräjä -hyvinvointia luonnosta. Viitattu 29.4.2013.
www.vihreaveraja-hanke.fi

Väkeväinen, Niina; Kiuru, Jorma; Kokkonen, Harri & Niemi, Kirsti 2003. Keravan vankila -vankeinhoitoa vuosituhannen vaihteessa. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 2/2003. Vantaa: Dark.

Ylisoini, Jani 2013. Keravan vankilan turvallisuuspuolen rikosseuraamusesimies. Henkilökohtainen tiedoksianto 24.1.2013. Kerava.

Yli-Viikari, Anja 2011. Luonnon vaikutukset hyvinvointiin. MTT/CAREVA-hanke 29.03.2011. Viitattu 16.1.2013.
https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/vaikuttavuus/sitra3_0.pdf

Yli-Viikari, Anja; Lilja, Tanja; Heikkilä, Katariina; Kirveenummi, Anna; Kivinen, Tapani; Partanen, Ulla; Rantamäki-Lahtinen, Leena & Soini, Katriina 2009. Green Care - terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. Jokioinen: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Viitattu 16.1.2013.
<http://www.mtt.fi/met/pdf/met141.pdf>

LIITE 1: HAASTATTELULUPA

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa Sosionomin ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Päätyöni on Keravan vankilan Kisko-osastolla ohjaajan virassa. Opintojeni päälinja on päihteet ja syrjäytyminen, johon liittyy opinnäytetyön tekeminen. Olen tekemässä opinnäytetyötä Kisko-osaston I-vaiheen työtoiminnasta vankilan puutarhalla. Työn tarkoituksena on selvittää mitä I-vaiheen läpikäyneet oppilaat ajattelevat puutarhatyöskentelystä. Haastattelu on yksilöhaastattelu ja se tapahtuu vapaamuotoisena keskusteluna, jossa haastateltavalla on aika ja paikka kertoa ajatuksistaan puutarhatyöhön liittyen. Vaikka puutarhatyöskentelystä olisi kulunut enemmän aikaa, se ei ole esteenä haastatteluun osallistumiselle. Haastattelu tallennetaan haastattelun tarinanluonteisuuden vuoksi.

Kaikki haastattelumateriaali tuhoetaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen, eikä sitä työn valmistumisen aikana missään vaiheessa luovuteta eteenpäin. Haastattelussa esille tulevia tietoja käytetään vain tämän opinnäytetyön valmistamiseen. Aineisto käsitellään siten, ettei valmiista opinnäytetyöstä ole mahdollista tunnistaa haastateltavia.

Suostun haastatteluun ()

En suostu haastatteluun ()

aika ja paikka

oppilaan allekirjoitus ja nimenselvennys

Lisätietoja saa Heidi Kajanderilta (xxx - xxx xxxx, työnumero). Kiitos ajastasi!

Helsingissä 8.10.2012

Heidi Kajander

LIITE 2: ALALUOKKIEN MUODOSTUMINEN

Esimerkkejä sisällönanalysistä; alaluokkien muodostuminen pelkistetyistä lauseista.

PELKISTETYT LAUSEET

ALALUOKAT

AJOITTAIN KESÄLLÄKIN TYÖN
PUUTETTA
VÄLISTÄ OLI JOTAIN HOMMAAKIN
RUTIINIEN TOISTOA
TEENNÄISEN TYÖN TEKEMISTÄ
TYÖMÄÄRÄ EI KOHDANNUT TEKIJÖITÄ
TYÖLLÄ EI SAA KUORMITETTUA

TÖITÄ LIIAN VÄHÄN

PUUTARHALLA KÄYNTI TÖKKI
VÄLILLÄ
MIELEKKÄITÄ TÖITÄ EI OLLUT
TURHIA HOMMIA
AMMATILISESTI EI ANTANUT MITÄÄN
TÖITÄ OLI VÄHÄN KUKKIEN PARISSA
EDES SIIVOAMISTA EI AINA RIITTÄNYT,
KAIPAUS ENEMPÄÄN

MIELEKKÄIDEN TÖIDEN
LISÄÄMINEN

LIIKAA IHMISIÄ PIENESSÄ PAIKASSA
TYÖ EI KOHTAA TYÖN MÄÄRÄÄ
LAMPURILLA MYÖS VÄHÄN TÖITÄ
YLIMÄÄRÄISET TYÖNTEKIJÄT POIS
TYÖTÄ RIITTÄÄ VÄHEMMÄLLE
MÄÄRÄLLE TEKIJÖITÄ

LIIKAA IHMISIÄ TÖISSÄ

LIITE 3: YLÄLUOKKIEN MUODOSTUMINEN

Esimerkkejä sisällönanalyysistä; yläluokkien muodostuminen alaluokista.

ALALUOKAT

MIELEKKÄIDEN TÖIDEN LISÄÄMINEN
TÖITÄ LIIAN VÄHÄN
LIIKAA IHMISIÄ TÖISSÄ
TYLSISTYMISTÄ JA VALITTAMISTA

YKSILÖLLISEMPÄÄ SUUNNITTELUA
VASTUULLISEMPIA TÖITÄ
OMAN KÄDENJÄLJEN NÄKEMINEN
TYÖNOHJAAMISEN KEHITYS
OHJAAJIEN EPÄSELVÄ TYÖNKUVA
PALKKA HEIKKO JA VARUSTUS
VANHAA

KESÄISIN HYVÄ TYÖSKENNELLÄ
SYKSYLLÄ JA TALVELLA EI TÖITÄ
SÄÄOLOJEN VAIKUTUS
TYÖSKENTELYYN

JÄNNITTYNEISYYTTÄ TYÖMAALLA
ERITYISTAPAHTUMIEN
HUOMIOIMINEN
OHJAAJIEN TYÖNKUVA EPÄSELVÄ

YLÄLUOKAT

LISÄÄ TÖITÄ

TYÖN ORGANISOINNIN
KEHITTÄMINEN

YMPÄRIVUOTISEN
TYÖSUUNNITELMAN
TARVE

TYÖYMPÄRISTÖN
KEHITTÄMINEN